

després de 10
d'uns 13

18 de gener 20

Base de ~~Reclutament~~ Reclutament

UAB

Col·lecció 1.5-1(1)
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

El tren sortit de Barcelona en un tren militar, on
havia gairebé totalment per ciutadans estrangers que
vénien a incorporar-se a les Brigades Internacio-
nals. El tren va ple; en la ~~part~~ corresponent on-
havia un lloc en la plataforma, el més incomfor-
table i feixible, donant l'encreuament de les planxes
que unien els vagons.

Arreu una mica perduts. No formem
part de cap contingent organitzat, ~~però~~ ^{(amb}
honorables que sapiguem exactament on cal ^{dur} portar-
els homes i la millor manera de dirigir-los. De fet,
els meus quatre companys i jo tenim plaça en el
tren d'una manera anormal i hem ens hi h

aptes per a ^{cultivar} ~~la~~ una mena de poesia interior, (4)
que a vegades els valia un lloc de prestigi en les
terribles dels cafis rurals. Els carabiners, amb els
burats, es trobaven ben bé al mig de la indiferència
peninsular.

Ningú no pensava ^(fer-se) ~~en~~ carabiners,
perquè els carabiners no es feien, neixien, i quan
neixien tenien ^{gremi} ~~la~~ ^{com} ~~la~~ cinquanta anys d'e-
dat. La gent passava per llur costat i no els veia
ni si els veia, era per a trobar que no valia la pe-
na de mirar-se'ls.

~~El~~ el 19 de juliol i ~~seu~~ d'entre tots
els cosos que es modifiquen i es transformen, una de
les que sofreixen un canvi més profund és l'orga-
nitzaio del cos de Carabiners. Hi entra gent nova,
algun director genial hi marca un esport exactament
d'acord amb les circumstàncies i en un esforç de

que repartits per tots els fronts d'Espanya, han
 quedar molt bé a l'Institut, i ^{ajudant a} ~~han~~ ^{creant} el prestigi
 que ara fa que nosaltres, en mig de tot, anem ~~tenim~~ ^{tenim} una
~~certa~~ ^{certa} satisfacció.

Ens hem arregut de qualsevol mane-
 ra damunt les plaques de ferro, i el fred del
 metall ens glaça la ^{car.} ~~massa~~. Hem passat per les tri-
 mers foradades de la ciutat, i el fum i l'àcid car-
 bònic ens han fet mal bé el coll, els ulls i el nas;
 ens fa l'efecte que estem abandonats de tothom, que no
 hi ha cap misericòrdia que ens pugui obrir els
 braços.

els camarades estrangers que omplen
 el tren han passat, també, uns moments crítics, ^{ve-}
 no reaccionen cantant. Després, quan els atacs de la
 guerra ens facin concebre més gent i ~~elles~~ ^{unes} situacions

diverses, constatarem que una gran majoria d'extran-
gers, i els espanyols del nord, tenen ~~una~~ ^{una} ~~afinació~~ ^{afinació}
una afició accentuada pel ~~est~~ cant, i que els aque-
da ~~el~~ ^{el} ~~exterioritzen~~ ^{exterioritzen} cantant llurs pens i
llurs ~~des~~ ^{des} ~~benestars~~ ^{benestars}.

Estirant el coll, veiem de tant en tant
algun farol que il·lumina un tros de casa del
carrer d'Aragó, molt per damunt nostre, ~~des~~ ^{des} en
la part alta del clot de la via fèrrea. Ens acomia-
dem d'aquesta darrera vista barcelonina i ~~des~~ ^{des} en a-
quests moments, de cara a la nit i amb el cel fosc,
~~estem~~ ^{estem} ~~tristes~~ ^{tristes}.

7 x x
Fa sis hores que viatgem. Tenim el nas glaçat, els
múscles entumits, tot ens fa mal. Set hores, viatjant
així, no ~~ser~~ ^{ser} ~~nom~~ ^{nom} ~~pas~~ ^{pas} ~~les~~ ^{les} hores com les altres; duem in-

Cal 315-119 (8)
UB de
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

finitament, passen petisant fort per damunt ~~l'espert i el laminer.~~

Des de fa poca estona, hem millorat
^(ens ha estat horrible) ~~passadament~~ d'entrar al water ^{del vagó} (i allí, asseguts
la porció. ~~passadament~~ podem endarniscar-nos
damunt la tapa de fusta, podem endarniscar-nos
llenguerament. Ens anem rellevant, a fi que tots puguen
dormir a estones i a fi, també, que ningú no ens
vingui el lloc. Amb freqüència, quan algun viat-
ger necessita utilitzar el water, ens alçem d'una
i li cedim la plaça. El temps indispensable, ~~allí~~
només.

Ens han dit que estem a la mental
del caní. Sembla mentida que tinguem prou ^(continua) ~~per~~
per aguantar les hores més com les que acabem de pas-
sar. Tenim un fred terrible, que ens deixa les mans

4 balbes. La gelor se'ns ha ficat a dins i en la
l'efecte que tenim els pulmons ~~oberts~~ de cara
al vent. x

[illegible]

~~Assar~~ Estem tan a prop de la màquina del
 tren, que molt sovint ~~se~~ arribem fins a nosaltres
 esquitxos d'aigua calenta, que ens cremen la pell.
 No podem fer res per evitar-ho; ens adrequem d'ells
 i tenim la ~~mes~~ sensació que la guerra, ben a
 nosaltres, s'acabarà aquí.
 x

S'ha fet de dia lentament; passen per uns camps
d'avís plans, seguits, que o' allunyen de nosaltres a la ve-
locitat del tren. Ja fa estona que hem entrat a la regió

UNB
Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

valenciana i ara, quan la llum comença a il·lumi-
nar el paisatge i els elements que ~~la caracteritzen~~ li donen
caràcter, constatem que tots les corts d'aquesta terra, en rela-
ció a l'entorn, són d'un tamany reduït. Les ~~cases~~
~~cases~~ construccions de la ruralia són ~~sempre~~ ^(exigües) ~~sempre~~ ^{amb}
freqüència les ^{colreix} ~~totes~~ un arbre qualsevol, i els camins són
més estrets, els rers més menuts, els carros i els cavalls més
~~petits~~ petits. ~~Res hi ha de gran i de bell~~

No és pas que tinguem cap preocupació contra
aquest país i deixant ~~apart~~ a part la impudència esporàdica - que
ben altra banda no té res de deshonorable - trobem que és
d'una gran bellesa en aquesta hora del matí, afamats
de poder mirar més enllà del nostre tros de plataforma,
tenim la sensació que els diorames que desfilen pel nostre
cotat són pulcres, cada cosa omple l'espai que millor li
pot ocupar, i tot és net i brillant, àdhuc el fang dels ca-
rrosses. Els arbres més desmembrats i les mates d'herba més inútils

fan l'efecte d'estar incorporats al concert general pensant
absol^{en} el turisme.

Des ~~de~~ que hem sortit de l'estació de Vi-
nars hem començat a beugutar i la ~~temperatura~~ pròxima re-
n la de Castells. Però van transcórrer les hores i el
tren fou ~~forçat~~ la seva via sense precipitar-se, avançant ~~seu~~
~~la seva~~ ~~seu~~ pam a pam i mesurant el moviment com el
cavil de qualsevol ~~estat~~ nació petita i demanegada, tan
allunyada de la guerra com nosaltres ho estem de la pau.
Des ~~de~~ que hem començat a respondre

UBB

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

cional. Aquests soldats nostres, procedents de les primeres milícies, en conserven encara algunes reminiscències, ^{tenen} la manera de portar lligats al coll uns mocadors ^{de} ~~colta~~ ^{colta}, amb retrats i paisatges ~~de~~ omplint els angles i pintats de qualsevol manera. Van bruts, no saben treure partit de les robes de ^(campanya) ~~camp~~ i en general, cada vegada que ens vénen a visitar un grup de parlamentaris hauríem d'agafar ^{los} ~~els~~ i amagar-los fins que els parlamentaris haguessin anat a distreure l'orella en una altra terra.

(adantats) →

A nosaltres, que un cop ~~estem~~ al pensament d'anar a fer la guerra, ens agradaria fer-la bé i amb ^(i el comportament) la ~~seua~~ ^{presència} d'aquests camarats ^(amaina) ~~amb ells~~ ^{amb ells} ~~se~~ ^{se} ~~en~~ ^{en} ~~un~~ ^{un} ~~cabita~~ ^{cabita}, embolicat fins els ulls amb una manta que fa una buda de coral de ben important; tots lligats han portat a la plataforma passant per damunt la gent, barallant-se amb tol-

hom i de nobte, sense preparar-se el clima, i' han donat
a fer una mena de broma incomprensible. Dintre
que, ells amb ells, podrien servir-los de base per a converses
serious, i de tot hi desenvolupen una gràcia oculta
i es posen a riure sorollosament. A més, tenen la pres-
umpció constant de demostrar als espectadors, amb exem-
pls vius, llur concepte de les jerarquies en el m d'un
espírit popular; tracten de treure el capità, marcant el
seu amb força perquè la familiaritat quedi ben clara, i
li donen cos a l'^{esquena} ~~estrella~~, el fan objecte de ~~murmurs~~
murmurs de carència i el capità ho pren pacientment
i també ~~rim~~ ^{amb riallades que animen} com ells.

Si no obstant, cal tenir en compte que
són homes que s'han jugat la vida diverses vegades, ~~que~~ ^{que}
tenen dos o tres aspectes admirables, però no se saben admi-
nistrar la glòria, i en lloc de plantar-se davant nostre
- que són els noveris de la ~~muntanya~~ lluita - i fer-nos acotar
el cap d'admiració, en fan ^{un} mequet terrible. ~~muntanya~~

Questa, ens anem embriagant d'acid carbònic i de ro-
rell de rodes. Arribem a un estancament de la semi-
bilitat tan absolut que les darreres quatre hores de ca-
mí ens transcorren sense adonar-nos-en.

Flon ens avisa que ens acostem a es-
tells i no ~~podem~~ podríem dir ni ens n'alegem o
no. Prehem els malets i els paquets amb desena i
ens agafa una rara brúixa d'afectar-nos damunt el
mapaper del vagó.

Quan el tren s'atura i ens trobem de
noble al centre de l'andana de l'estació, ~~sempre~~ carregats
d'embalams i sense saber on dirigir-nos gairebé ens arri-
ba a semblar que el viatge s'ha acabat abans ~~dels~~ que no
podíem.

Flon heguntat el camí de la Coman-
dancia a un canaline. Des d'ara ens mirem els carrers

biners amb una simpatia especial; ens fa l'efecte que
considerant-los forts i prestigiosos, veiem
ga i el nostre prestigi.

cal 313.1(15) 15

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca Humanitat

Castelló de la Plana ens produeix una
impresió estranya. És que hi hem viscut els dies, ens ha ~~est~~
semblat una ciutat coneguda, en la qual no podem sentir-nos
forasters de cap manera; hi arribem que fa un sol mag-
nífic, ~~massa diu massa roba massa considero~~ vis com a final
d'un matí que ha començat gris i envolat. Després del
fred que hem parat pel camí, el bon temps de Castelló, l'es-
calfor del sol, la calma de les coses i les persones que veiem
ells cares, ens incomanen una pau interior que ~~esca~~ at-
una el requit que ~~potria ser~~ ^{hi hem} ens dominava.
A la Comandància - ~~la~~ ^{hi hem} trobat facil-
ment - hi ha una guàrdia de carabiners joves, forts, ar-
mats amb fusells curts. Veiem l'esquibatge en un resó-
de l'entrada, ~~massa diu massa roba massa considero~~ ajustant-nos, després d'ha-
ver-los col·locat tot al lloc on podia fer més nosa, a uns

disposicions molt ^{encertades} ~~atunades~~ del caboral de la ^{GUARDIA} ~~GUARDIA~~ 16
Pugem una escala de ~~camarera~~ ^{re-}
nyons, una mica tronada, i arribem a les oficines de re-
clutament; tot és ordenat, net, ningú no podria endevi-
nar, mirant el terra i les parets, que es tracta d'una
dependència. ^{oficines} Els ~~funcionaris~~ ^{funcionaris} oficials són amables i faciliten
les coses, i hi ha un Tinent que coneix molt bé allò
que requereixen els galons que ~~porta~~ ^{porta} a la màniga, i
sap ~~atenuar~~ ^{atenuar} la desorientació dels nous
reclutes i els ajuda a barcar endavant.

Ens anegem els habers, ens fan ~~tra~~
fer la signatura al peu d'uns llargs formularis
que no llegim, perquè fet i fet ~~trasta~~ els hauríem
de trobar bé, i després ens diuen que cal presentar-
nos a l'oficial cap de la Secció de ^{Cambratze,} ~~Cambratze,~~

perquè ~~interessa~~ ~~reservar~~ registria la nostra entrada
i ens autoritzi el val per a recollir l'equip.

x x
x x

A la tarda, amb el val autortzal i els ^{al corrent,} ~~haver~~ ~~asser-~~
~~gats~~ hem anat a l'Intendència a recollir els unifor-
mes i els accessoris militars. ~~Ens~~ ens ha faltat temps
per a comprar nos les gantes verdes, els casquets de camu-
flage, les botz ~~de~~ de pell altes.

Des de nosaltres som d'estatura mitja-
riat baixa, per tota dels 1'67 mts. i als altres dos són
alts, per damunt dels 1'80 mts. Però tot el que ens han do-
nat és de la mateixa ~~mida~~ mida, una mida que no
correspon a ningú del nostre quip, i el que sobra als
uns fa falta als altres. Ordenem que això ja passa
sempre, que és una cosa ~~que~~ com a tots els exèrcits del
món i que la gent ens ho tindrà en compte.

Però uns gans enormes de portatol
canes i panxar-nos. Ens fa l'efecte que tothom trobaria

tan extraordinari com el trobem nosaltres el fet de la nostra incorporació. "De carabines a cada dia - pensen - i la gent se n'adonaria".

Com que la nostra plaça ~~la~~ la 5a és encara no està ben determinada tenim mes llocs de marge i les afegitem per a vintar la ciutat i, sobre tot per a lliar públicament la nostra estampa militar.

Més tard, quan estem ben convençuts que ningú no fa cas de nosaltres i que a la Basa sobre carabines per a meravellar al poble, ens dirigim al capítol on ens han dit que acostumen a reunir-se els catalans. ^(molts) Glens ací una cosa que no ens imaginàvem: hi ha ~~moltes~~ ^{quantitats} de carabines catalanes. ~~El~~ Gairó té tots els batallons que l'Y n'hi té a vi-
^{compten amb} ~~una gran~~ ^{un} gran nombre de ~~estada~~ ^{ciutadans} de Catalunya que juguen un paper preponderant.

Hem trobat antics coneixuts, ^{entre ells un} amic dels meus anys d'escola de Belles Arts. Ara es troba però ha aconseguit l'arsenal deixant tronets de vida en els fronts del sud. Un projectil de morter va esclatar-li a l'esquena i el deixà inútil per sempre.

Tots aquests xicots han estat al front i no més pensen ~~a~~ tornar-hi. Si hom els obliga a quedar-se a la resguarda, els fa l'efecte que són víctimes d'una potència i veuen en l'existència d'un coplot d'una potència i veuen en l'existència d'un coplot encaminat a no deixar-los prosperar. Tot això, ara, em sembla una mica estrany. No podem evitar-ho. Però el temps - un curt estai de temps, tanmateix - em semblaria com és difícil de restar al marge d'aquesta atracció del front.

Estem satisfets, som felixos. En aquests moments de crisi, tenim la vida plena. Tota la ^(intern) manxa de la guerra, tota l'~~atració~~ del món, gira al voltant

voltant del nostre uniforme ion.

(a) 3.1.5-1(20)

UAB
20

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

71

3

les notes històriques.

GB. 1.5-1(21)

EDICIONS

Avui han passat més camions carregats d'armes cap al front de Terol. El front de Terol és el nostre. ~~front~~ El presentem com si agita i vin darrera les muntanyes que ~~en~~ marquen una línia paral·lela a la carretera de València a Barcelona. Quan necessiti més homes, ~~quan~~ li arribi el moment de situar-se i prendre embranzida, reclamarà la nostra aportació directa; sembla que això no hagi d'arribar mai, però sabem que ningú no ho hauria impedit que arribi.

Ja fa dies que projecten línies ^{de filats} d'alam-
brats, ^{de ferro} minis de metralladora, camuflatge de peces d'artille-
ria. Els plans miren de les nostres mans i ens els lliuren de seguida per ~~a~~ enviar-los als equips d'obres que fortifi-

63.15-1(22) 2
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca de Humanitats

Quan les línies de resistència els cotxes d'enllac neces-
ten escarament dues hores per a lliurar la nostra fi-
na a la zona de guerra i tornar a la Base per tal
de recollir-ne més. Evidentment, sense menar les
hores ni la categoria dels dies; els diumenges, considerats ai-
xí, sense distingir-los, no tenen gens d'importància. Tran-
quen amb una gran plaidera i ^{comporten} ~~tenen~~ ^{unes quantes} ~~manes~~ ^{hores dels dies clars.}
Que volem sobre la terra tota la ~~comunicació~~ ^{comunicació} ~~del país~~.

De bon matí, hem en la donat una
notícia que ens afecta profundament: l'Ebre ha sortit de ma-
re i ha inundat zones molt extenses al sud de la nos-
tra terra. Les comunicacions entre Slevant i Catalunya estan
interrompudes; ens separen pocs quilòmetres del nostre país,
però sabem que, de moment, no podríem tornar-hi.
Els retalls de carretera i troncs molt extensos de via
ferroviària estan colgats sota l'aigua, i ^{de de} la ~~ciutadania~~ ^{ciutadania}

~~per~~ dies no reben pensament ni lletra de Catalunya.

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Tenim el cor encorçat. Tota la clau-
ror i l'aire fe dels dies valencians ens canen a el da-
nunt i ens ofeguen. L'olor de la tarongina, que
fins fa poc ens feia respirar a grans globades, ara es-
tremy al nostre voltant un cercle d'obediència del qual no
ens podem alliberar.

Caminem pel caner una mica d'encre,
a poc a poc, tan decantats i tan despatxats ans de
l'arages que les mans estan a punt de tocar-nos a
tena. És així que voldríem cóner, saltar els canins
i canetes, sobrevolar l'aigua i fer l'única ruta que
ens interessa; no és pas que vulguem fugir de la
guerra, ~~però voldríem~~ però voldríem que la guerra fos a
cara nostra i poder-la fer des d'allí, que és un tene-
ny que convida a l'heroisme. ~~~~~~~~~. Sense me-

mes i material al front de Terol. A mitja ven les anem dient
que s'aproximen moments greus i que vivrem ^{al 31.5.1935} **UAB** 5
la ^{Universitat Autònoma de Barcelona} ~~la~~ ^{Biblioteca d'Història} ~~la~~ ^{alguns}
~~des~~ de la lliure. ^{els moments més fets}

El Comandant - delegat ens ha dit:

- Intentaran tallar les comunicacions per dos llocs, ^{reforçats en}
per una faixa de terra relativament estreta. ~~Reforçats~~
^{tre} ~~en~~ ^{els} ~~els~~ ^{dues} ~~dues~~ ^{marxes cap al mar: una que partiria del sud}
^{de la regió aragonesa} ~~de la regió aragonesa~~ ^{cap a Castells. L'altra provaran de fer-la sobre una}
^{ruta militar històrica, avançant cap a Alcaniz i sortint}
^{de la zona mediterrània.}

No hi ha ningú que temi la lliure. L'odi
L'odi s'acumula i pren una forma ben definida; ja sabem exacta-
tament el valor que té la rivalitat en aquesta guerra i si algu-
na cosa ens fa por, és que la baralla perquè un to mas-
sa general ~~no~~ i nosaltres no hi puguem participar a mena del
nostre gust.

@3.15-1/26/6
UNB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

El seu objectiu, però ~~els~~ només de saber que trobaran de tanmateix els camions que menden ~~alla~~ a casa nostra, en creix ~~a~~ d'un de l'ànima un gran sentiment de la responsabilitat històrica que ens pertoca. Ens fa l'efecte que la guerra no pot tenir guany limitat, i molt menys emprar-se a guanyar lleis ~~de~~ d'humanitat, però això que ells volen intentar ^(ara) ens sembla monstruós; i per als canal·lers catalans de la Basa, és com si la guerra començés ara.

Un company ha pogut aplegar un dia a la ciutat de Catalunya, en la primera pàgina del qual hi ha una fotografia de la Rambla de Canaletes. Ha retallat la pàgina i l'ha clavada damunt la porta que dona accés al dormitori de la caserna; heus ací, contemplant damunt un tros de paper, allò que representa els nostres afanys i les nostres il·lusions. És una fotografia clara, d'un dia estival. Els arbres estan carregats de fulles i la gent es passeja pel carrer ~~de~~ prima de roba; en un angle del clisé, ^(pareix) el reporter ~~ha~~ ha coprat l'estampa d'un ciutadà amb barret

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

de palla. Quina cosa més evocadora! El sentiment era fa
un salt endarrera d'una colla d'anys, i un recordo del
temps en el qual el meu pare saluava els estius portant-
se barret de palla; la meua mare tenia cura ~~de~~ que hi du-
rissin mes quantes temporades, i un cop acabats els termi-
niss hàbils de passejar - los pels carrers, els menia pel seu
compte i ~~del~~ embolicava vol·litàment amb paper fi, col-
locant-los en un gran armari ple de roba.

era una època durant els estius de
la qual menjàvem en un ~~pati~~ pati menut, abocat da-
^{sobre} ~~ment~~ un caner de suburbi. El pare agafava un gero
d'aigua puríssima i l'omplia de glaç fins que el cos
li deia prou; aleshores, mentre la mare acabava d'en-
llistir les menjades, nosaltres dos llegíem el diari. En
el repartíem amicalment, retallant els fulls i fragmen-
tant-los, en un joc ple de cordialitat. A prop de
casa nostra hi havia una ~~casa~~ fàbrica de farina, l'o-
lor de la qual arribava fins a nosaltres, barbant-se

amb ^{les} els que sortien de la ~~estada~~ crima. Aquell ~~compunt~~ ^{compunt} de sentors ha fixat tot un moment de la ~~nueva~~ vida; alhora ^{era} absolutament feliç, però ~~no~~ no me n'adonava. Tenia pena de viure, i sempre que em mirava el rellotge el trobava massa lent. Si ara podia tornar-hi, m'aferraria a la glòria de cada minut i no em deixaria passar ni un sense exten-
re'n tota l'essència.

Al meu voltant, fent ~~un~~ cercle davant la fotografia, s'hi han agrupat els catalans de la nostra nació. Una dels elements que comuna més als ~~espectadors~~ ^{espectadors}, és un tramvia que constitueix gairebé el motiu principal del ~~retat~~ ^{gravat}. Hi ha un picot que arriba a ferir dos dits de la seva mà dreta al qui hi busqui ^(proporcionar) la contemplació d'un tramvia barceloní, de debò, col·locat en el seu medi habitual.

La majoria d'ells fa prop de dotze mesos que són fora de casa, i llegissin en llurs cases un en-

tendiment que els va guanyant d'una manera col·lectiva.
 La tensió arriba a esdevenir terrible, fins a
 leshores Tinc consciència del poder que m'escam de ju-
 gar en aquesta escena. Oreno la fotografia i l'emicolo, ne-
 vrosament, sense donar temps a que cap reacció parcial
 pugui anul·lar el meu gest. Tres o quatre companys
 s'avança fins a mi, com he demanat-me compts,
 i àdhuc m'hi ha un, ~~el~~ ^{l'}amo del full
 de diari, que arriba a agafar-me el braç ^{extremant} ~~afectant~~ els dits
 amb força. I oblidament, alqui ha trobat la manera de
 deixar-ho perar al descobert ^(el caire divertit) ~~de~~ ^{de} ~~la~~ ^{la} ~~manera~~ ^{manera} de
 l'afar, i una rialla franca omple l'habitació i guanya
 tots els cors. És una manifestació espontània d'aquest hu-
 mor català, que resolt ^{resolt} ~~resolt~~ situacions crítiques a tots els fronts;
 els caps militars el coneixen i l'estimen, i àdhuc m'hi
 ha algun que ~~hi~~ ha sabut espantar-hi amb èxit.

Els companys han desfet el grup i tingut la idea d'escriure a casa i tot hom l'ha acceptada com un alleujament; damunt de cada cadira ~~hi~~ sempre ~~hi ha una estelina encesa~~ una estelina encesa. Fent servir les maletes de taula, i durant una bona estona parlem amb els nostres familiars, els evaquem d'una manera clara i procurem tranquil·litzar-los enterimentadament, explicant llistes fantàstiques de menjars i fent la improvisació de situacions d'una gran placidesa. No sabem pas quan sortiran aquestes cartes, ni quin dia arribaran a Barcelona; tenen la destinació marcada a l'altra banda de la ruta militar històrica, i l'aigua i el fang els tallen el camí.

Escriure a casa, en aquestes condicions, té alguna cosa de fals, d'enfangat a novaltres mateixos, però ho fem de gust, perquè ens permet d'acabar el dia bellament.

planegar la construcció d'uns barraques
ferits de la Brigada Internacional. Pel camí, & l'ofi-
cial que ens comanda ens ha explicat que els compo-
nents de la Brigada tenen un concepte molt favora-
ble del ~~seu~~ valor col·lectiu dels carabiners. Coneixen la
actuació de les nostres forces de poc a Pozoblanco,
a Brihuega, a Belchite, a tots els llocs on la lluita ha
tingut un caràcter decisiu.

Ens ha dit, també, que aquests es-
trangers de qualitat aprecien molt els catalans i ens
han reconegut notables qualitats bèl·liques. Això ens
obliga a entrar a Benicàssim amb ~~un~~ aire decidit i el
cap alt, a fi de no demeriscar ^{de la nostra} doble fama. ~~de~~
Es el moment de la nova vida que he lamentat ^{més} no ésser
ben alt i ample de pit, perquè m'ha fet l'efecte que
hom hem confiat el manteniment del prestigi de la

raça.

Tot veient, hem trobat els primers vestits
de ferits i mutilats. N'hi ha de totes les bandes de la
terra; gegants del nord, rossos i amb una cara plena
de candor, meridionals espinats, actius, que són els
primers a voler sortir del llit i els primers a inten-
tar despendre's de les fèrules i les croses. Fins hem
vist un negre, i algun representant individual de
raças exòtiques.

Profundes diferències racials reberen aquests
homes. N'hi ha grups els pares dels quals no han tingut
cap contacte històric amb el nostre, però tots els han
vingut a unir-se davant del nostre rol i ens han
obert els braços. Són germans nostres, ens hi sentim units
per llargs més estrets que els de la sang, i els demostrem
niem la nostra patitud plorant, però ~~no podem~~ ~~plorar~~ ~~plorar~~
~~niem la nostra patitud plorant, però no podem plorar~~
aquesta guerra ens ha estranyat el plor.

Moltes nits militars històriques, aquests homes de llurs cases i molts d'ells no hi tornaran mai més. ~~El~~ Porten la cara franca oberta al nord al, romien i ~~se~~ s'afanyen a posar-se bons, per ~~deixar~~ tornar a deixar retalls de vida als nostres fronts.

Els avergonjem ara de la nostra feblesa anterior. La nostra mita històrica, la que ens pot salvar de casa, ens ~~sembla~~ sembla piuma i esbona diria i perd tota la importància. Voldríem declarar públicament, davant del món, que els catalans no tenim cap pena a ~~retornar~~ tornar a casa, ni no hi podem ~~retornar~~ tornar amb l'esperit ben obert i el cap ben alt.

Fa dies que la població està sotmesa a una tensió especial. Es diu que hi ha elements de la cinquena columna que preparen un sabotatge de gran envergadura, i ~~en~~ el diari local, que es publica ~~els~~ ^{els} vespres, ha inclòt una nota del governador, en la qual es denuncia el perill dels elements embroncats de preparar un moviment d'agitació, encaminats a facilitar l'entrada de les tropes feixistes a la província.

(~~Assassinat~~ ^{Assassinat}) a l'hora ^{en} que hom veu el ~~camp~~ ^{camp del ~~camp~~} a la xeció de camuflatge, ~~en~~ ^{ha} produït un fet extraordinari. Menquem nota uns boscos alçats enmig d'un ~~camp~~ camp de tarongers; ~~en~~ ^{en} bona ~~part~~ ^{part} han aprofitat les cingles de terra que deixen lliures els arbres i hi han plantat mongets i tomàquets. Els bancs i les tanques de fusta es deuen en un indret afavorable, que s'ha encorronat les qualitats més favorables del

redentariisme de la reció, tenim un dipòsit de munició 2
tre als fronts i una fàbrica d'armes molt a l'hoi, i a
materis es realitzen des de principis de la guerra, sense
variar l'emplaçament dels ~~els~~ tallers, les màquines on
es tança el camuflatge de les peces i les proves de
~~les~~ ^{seu} eficiència. Ultra això, tenim sempre un equip
d'homes al front, que és rellevat cada dos mesos, i
efectua els darrers treballs de retoc i d'adaptació
al medi.

No hi ha ~~res~~ guinebé res, en aquest
menjador de la reció, que tingui l'aire de cosa
~~issat~~ provisional i inestable dels campaments. No
fem vida de caserna, les nostres activitats no estan re-
gularitzades pel toc de les cornetes i inclou les quèr-
des dels tallers ~~estem~~ són confiades a carabiners de
3 atalló d'especialitats.

Després de robar, ens lliurem cada dia a
uns règims de sobretaula eminentment civils. Ens tombem
de cara al cel, mirant el joc de les estrelles, i aspiram

amb fruïció l'aire de la mar i de la muntanya, ben
a prop de novatres; és l'hora de les cançons,
i de les confidències sentimentals, la veu ajuda a aconse-
guir una mena d'estovament ~~unapassiu~~ col·lectiu propici
a ~~tot~~ la tendresa, i ens miren i jutgen ~~de~~ tots les
coses amb una gran indulgència.

Aquest)

~~Observacions. Observacions~~
Perquè, en aquesta hora de liquidació del ~~campament~~^{camp},
descobrimos ~~qualcom~~ en les muntanyes properes que
ens obligen a deixar de banda els consells ~~indefinitos~~
de fi de jornada.

El campament està il·luminat per
uns bombetes blaves, molt poques, perquè en el darrer
bombardig de mar els llums de les baraques serviren
de punt de referència i uns quants olors caigueren en
les immediacions dels tallers. Tot està rotund a una mit-
ja llum que ens conserva la vista apte per a ~~descobrir~~
els esforços els termes i els objectes.

~~Tria~~
~~Tria~~

El primer en adonar-se'n ~~ha estat~~
caporal de la secció. Anava a rentar el seu plat en un

fets que ~~van~~^{van} ~~ocurrir~~^{ocurrir} a les barraques ~~de~~^{de} de roble i ~~van~~^{van} ~~anem~~^{anem} ~~galat~~^{galat} amb el braç estí ~~la~~^{la} ~~mar~~^{mar} una
 petita muntanya ~~prop~~^{prop} de la mar; havia fet una
 exclamació de sorpresa tan expressiva que ens ~~ha~~^{ha} obligat
 a ~~tots~~^{tots} a ~~tornar~~^{tornar} el ~~cap~~^{cap} i gairebé tots alhora
 hem ~~se~~^{se} ~~an~~^{an} a mitja balda del ~~la~~^{la} vessant més propera
 a nosaltres una llum que s'encien ~~en~~^{en} i s'apaga ~~en~~^{en}
 senyals intermitents. Els períodes de claror i de foscor ~~va~~^{va}
~~ocorren~~^{ocorren} ~~amb~~^{amb} de freqüència amb una regularitat
 absoluta, i el Tinent-cap de la secció ~~la~~^{la} ~~co~~^{co} ~~ordinat~~^{ordinat} que allò
 podia ésser una senyal convinguda per a facilitar un
 desembarc de tropes o bé, en el millor dels casos, per
 a servir d'orientació de 'bombarders.

Tot el canviament ~~de~~^{de} ~~la~~^{la} ~~hora~~^{hora} d'atenció
 al màxim d'intensitat; ~~apaguem~~^{apaguem} els ~~llums~~^{llums} ~~del~~^{del}
~~camp~~^{camp} ~~de~~^{de} ~~les~~^{les} ~~barra~~^{barra}
 ques i ~~reduim~~^{reduim} l'activitat col·lectiva a esperar el re-
 saltat d'una petita reunió d'oficials.

~~col·locar una gran tufaneria~~
 tenim ~~una~~ una gran tufaneria i, per tant, una mica d'inquietud. Hi ha en nosaltres un ~~desordre~~ ^{desordre} que ~~fa~~ ^{fa} ~~que~~ ^{que} la història es desbaratlli i trenci els fils de la seva lògica al voltant nostre i ens faci tro-
 taques d'episodis que valguin la pena d'èsser ex-
 cat.

El cap de la xeció ens dona una ordre, molt ben rebuda: caldrà fer un reconeixement, de guerra, portant en joc els ^(mitjans) ~~recursos~~ al nostre abast. Tots nosaltres som homes que hem aportat a la guerra la man-
 ca de la nostra indústria civil; ~~dissenyadors~~ pintors, esculptors, dibuixants, fusters, paletes, manjans ~~sab~~ etc., gent, en molt caros, que ha passat mesos sencers al front sense dis-
 posar ni un tret, portant a les mans les eines del temps de pau. En aquest moment, enlloc de nosaltres una combativitat una mica forastera i demanem armes per tal de liquidar ràpidament i amb garanties aquest

Cal 3.1.5-1(39)
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

afers inherents. Surtan fusells i pistols, cada un a la
manera i es municiona de la manera que li dóna la petita
tropa comença l'expedició.

Fora del campament ens adonem
que fa una nit de lluna una mica tímida, però que
arregala els camins i els rills, i retalla els arbres i
les vores. La llum de la llanterna que porta el gasta-
dor de la ~~marxa~~ marxa, que ultra comprometre'ns ma-
ra més aviat ens fa nova, es apagada per acord unàn-
ime. Aleshores avançem més seguit, podem mirar ~~avall~~
~~avall~~ més lluny i amb menys esforç.

Els quills ens fan companyia amb llurs
cants; ells, evidentment, estan de la nostra banda, per-
què una cosa tan bona no es podria comportar d'altra
manera. Saluden el nostre pas joiosament i ens om-
plen l'espert de bons propòsits.

Un dels pilots trepitja un galípat, que fa
una mena de ~~ronc~~ ronc i es comença a inflar, amb
aire de tamar-rí-li. L'incident ens sap una mica de

per a tots, perquè la convivència ha fet que els gale-
pats i nosaltres ens arribem a mirar amb simpatia.
Si no fos que això que tenim ~~un problema~~ davant
nostre ens beomba, ens aturarien ben tal de reparar
el lliçament el mal fet.

Des de fa una estona, la llum de la
muntanya s'ha apagat. A despat d'això seguirem ca-
minant, ~~seguint~~ ^{sent} la ruta que ens havíem marcat d'an-
tuvi.

Ens sentim extraordinàriament forts;
hem - nos ací voltats dels nostres companys, portant amb
nosaltres la permanència i el sentit d'immortalitat de
la nostra camaraderia. Empenyem les armes i ens
trobem aptes per a l'exercici d'una gran audàcia;
i el vaipell de guerra més gran i més potent que te-
nem els fèrissos aparegués de sobte ~~apare~~ a prop de nos-
~~altres~~ altres, les embrendríem a trets contra ell, i el cor

un dia que li ~~hauria~~ farien un mal irreparable.

Per uns moments, ^{els} ~~les~~ ventals de la muntanya han reaharegut, variant la intermitència de les llums. Després i apareixen ~~definitivament~~ d'una manera absoluta i ja no les tornem a veure.

Quan arribem al lloc ~~de~~ on regom el nostre càlcul hem de trobar el que cerquem, el cel s'ha aclarit i la llum ens ofereix els seus serveis amb més generositat. Estem intrats a una altura considerable i veiem la mar sota nostre, que va enfilarant la ratlla de l'horitzó fins al nivell dels nostres ulls.

L'olor de marisc i de farigola ens ari-
ba a embriagar la voluntat; ens ajurien de bona gra-
na de cara al cel, i farien el joc de comptar les
estrelles, per tal de no acabar mai més.

Si alguna vegada hi ha hagut un

edra en aquest indret, no hi ha deixat cap rastre.
Requiem les herbes i les pedres, fem tots a terra i ens
apliquem a donar al nostre enginy tot el rendiment.
Emencem però de dues hores en aqueta
recerca infructuosa. De mica en mica, la humitat
ens va estovant la roba i arriba a morsegar la carn.
Vessant ~~l'augment~~ augment de la muntanya, estent el radi d'acció
de la nostra vigilància, ve un moment en què sembla que
tota l'aigua de la mar ens vulgui acarar els peus.
La llum presideix la nostra inquietud sense immutar-se,
i ratlla la superfície de la mar amb versos de llum.

Quan ~~el~~ l'oficial que ens comanda do-
na l'ordre de ~~retornar~~ aturar, gairebé tots nosaltres hem perdut
la noia del paper que estem juzant, i hem consentat
incorporar-nos al paisatge nocturn que ens rodeja, com
un dels seus elements més insignificants.

Camí avall, ~~sempre més i més~~ començem a cantar cançons de pau i de guerra i fem
l'entrada al campament ben disborats a considerar

intenció de handling militar involuntari.

50815164411
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Història
Hem ha fixat un bon ^{on els prohibeix}
manejar per determinats carrers a determinades hores; s'han in-
terdits els ~~agrupaments~~ agrupaments de persones, la portació
d'aparells de ràdio i la celebració de reunions que no si-
quin prèviament autoritzades.

Pels carrers circulen molts oficials del no-
stre cos, i tots ells semblen moure's sota els imperatius
d'unes ordres ben precises. Els llums dels establiments ~~públics~~
~~que~~ visibles des del carrer han estat apagats, i la il·lu-
minació pública, ~~per~~ reduïda al mínim possible, no an-
da a fer la claror necessària per a distingir les ~~car-~~
reres de les calçades. ~~El~~

En ~~el~~ desembocar a una d'elles ^{vies} ~~carrers~~ més
centríques es produeix una rara agitació. Un escamot de
guardies d'assalt entra en un cafè, obrint les portes amb
una certa violència; el propi nostre passa un grup ~~de~~
dones corrent, buscant el refugi dels portals. Ve fet, no veiem
res que justifiqui aquesta actitud, i seguim endavant

Col 315-1145) 12

dest. 103

desse que cap incident ~~estorpiçava~~ ^{destorbiava} la nostra ~~marxa~~ ^{marxa}.

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca de Humanitats

En arribar a un ~~encreuament~~ ^{encreuament} de carrers, ens acarem d'una manera imprevista a un grup d'oficials i caps, entre ells el Tinent coronel que comanda la Bas. Ens quadren, viquem de talons una mica esverats i ens disposen a ~~passar~~ ^{passar} de llarg de la manera més reglamentària horrible; però ens atura una ordre concreta:

- V oraltes, carabiners! ~~Alta~~ ^{Situen-vos} en aquesta boca de carrer i no deixeu passar ningú, absolutament ningú.

La disposició afecta # cinc carabinyers: tres ~~carabinyers~~ ^{carabinyers} que constitueixen el nostre grup, tots tres dibuixants de la recia de camuflatge, i dos pocs que acompanyaven uns morts, submergits en un fèrreig infel·lix. ~~un grup de carabinyers~~.

De moment, l'ordre ens ve de quart.

Prenem la calzada estent-nos en senyal, a base de do-

cal 3.15-1 (46)
13
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
Biblioteca d'Humanitats

ran al nostre grup tot el rendiment. Tots ¹³ ~~cinc~~ ^{son} ~~son~~
més aviat baixos d'estatura, i si es tracta d'imposar la
gent confiant - ho tot a ~~l'imposició~~ la presència física,
la nostra designació per aquesta causa hauria estat
un error; però estem carregats de bona fe i en ven-
tim molt importants, com si algú ens hagués ~~fe~~
fet depositaris de l'honor del cos.

No hi ha ningú que pugui fran-
quejar la nostra línia. Els tres catalans del grup ad-
vertim els viants en català; més d'un cop, la gent
i alhora tot dient-se a can d'orella: "Són catalans,"
i endevinem que tenim una mena de prestigi.

Són inexorables; la majoria de perso-
nes, en arribar-se del contingut de la disposició mi-
litar, adopten un to de ven tendre i ens expliquen que
~~elles~~ tenen ocupacions transcendents i inajornables a l'al-
tra banda de la línia, i que si els deixàvem passar
no en perjudicaria perjudici de cap mena, i en canvi

Col 315-1197/14
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

ells ens ~~restarien~~ restarien reconeguts i agraïts per tota la vida; quan es convensen que no hi ha res a fer, s'en van una mica enmuriats, pensant mal del govern.

els més exaltats són els homes que van a robar i es venen obligats a passar, precisament, pel lloc que guarden nosaltres; es ven que tenen la gana quadrada de esperar uns minuts ben lli-cors i lli-cors. Passat el terme, la gana esclata com una bomba, ~~amb una força que no es pot descriure~~ i aleshores alen la ven i es donen cops al pit i troben que llur cos clama venjança al cel. Ve un moment que els agafa la fúria d'acreditar llur antifeixisme i es comencen a treure carnets de les butxaques; quan venen que això tampoc no els serveix de res, obren la ven alta que amb homes com nosaltres no podem guanyar la guerra de cap manera i s'en ~~volen~~ van a explicar l'ofensa als coneguts.

N'hi ha que, com a dones seurs, ens ~~tenen~~ conten que tenen parents i amics situats en llocs

molt alt i de molta responsabilitat, i que ^{UB} els
sem un ~~tot~~ tot ens en farem set pedres. A la base
d'aquest argument, un home jove, alt i fort, i ha
estacionat davant nostre i es va enpercant de mi-
ca en mica, fins que arriba a cridar. Un tren ig-
norat d'energia en mit del fons de l'ànima i en
puja a la boca; sento com si la granota d'uniforme
m'avisés creixent a grans gambades i arribés a ^{cobrir} ~~tapar~~ la
llumina i les estrelles. Agafa el cinturó d'escot pel braç i
li ordena que ~~vagi~~ ^{se'n} vagi, amb un to de vell guarda-
dor de l'ordre públic. L'home queda desolat; porta una
mirada trista i sembla que tingui consciència que, en
un moment, se li ha desfet a les mans l'alta idea
que s'havia format de la pròpia audàcia.
Retorno ~~al~~ al meu lloc de la línia in-
flant el bit i ~~marcant~~ marcant el pas. Des d'aquest moment,
el meu tros esdevé encara més infranquejable; arribo
a brivar el pas ~~a~~ a un comandant de l'espèrit, tot

Cal 313-1249 16
UAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

explicant-li que la disposició té un caràcter
que cal esperar que ell sabrà fer-se'n càrrec
que l'altra gent. S'ho creu, en mira molt millor
de raonament i se'n va tot l'ivert.

Ve un moment que, en una espurna de
lucidesa, descobrimos que un carabiner aragonès, ~~amb~~
amb una cultura primària i amb el mínim d'intel-
ligència, es comporta exactament igual que jo i els
tres l'afers amb la mateixa empremta. Advertim la gent
amb el mateix to i gairebé amb les mateixes paraules
que jo uso, però no és ~~pas~~ pas que m'imiti, sinó ben
al contrari. He de fer una constatació dolorosa: l'estar me
vingut i l'odiar ~~el~~ els procediments de carnes de
la policia tradicional no m'ha servit de res. En el
moment de hora ~~la~~ prova la operació d'aquells pro-
cediments, m'he oblidat de tots les conveniències i he tro-
bat entretingut i desitjable el joc de fer públicament el
tràfic de militars petits i enviat.

Observo que als meus ~~col·leccions~~ ^{amigos} i als altres dos dibuixants de la secció, els ha parat igual i que, per un fenomen de reacció col·lectiva, ho han descobert i ho han lamentat al mateix temps que jo.

Rectifiquem tots alhora. De cop, hem adoptat un aire de holidera i de permassió. Espontàniament, ens hem posat a parlar en castellà, però tal que tots les falles que ~~cometem~~ cometem d'ara endavant en el delicadíssim ofici de policia de carrer, ningú no les pugui carregar a la nostra catalanitat. Agafem la gent pel nostre compte i els expliquem d'una manera ~~total~~ tendra el contingut de la disposició, la doi de resignació ~~unanimosa~~ i de subordinament amb que cal acatar-la i el premi que obtindran si creuen a les bones, amb la íntima satisfacció de poder-se considerar uns excel·lents ciutadans en temps de guerra.

A despat de tot, cada mitja hora transcorre els límits més les possibilitats d'esperar el canvi de tarramà. La gent es va recollint a casa seva i els carrers queden gairebé deserts; és l'hora en què els refugiats embriacs a són portats més en evidència. Generalment, són vells rebels, que burlen tots les vigilàncies. La guerra els ha lliurat la família, la casa, les possibilitats d'exercir el seu ofici. S'embriaquen ~~per~~ per a escurejar l'espai de temps que els separa de la ~~seua~~ mort.

El fred ens totura tot el cos. D'inten- cada vegada amb més vehemència que el ~~que~~ servei i acabar per tal de poder reintegrar-nos a la nostra vi- da habitual. No obstant, l'anera nostre continua l'a- gitació promoguda pel succeís del qual som, en una modesta proporció, protagonistes. Probablement no ari- borem a saber mai en quin afer hem col·laborat, i si ho sabem veiem al mateix temps i en la ma-

Cal 3.13-1158 19
UNAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats
Teixa membra que l'altra gent, en el cas que ho portin
els diaris. Però no ens interessa de saber-ho. b e moment, la
nostra ^{curiositat} ~~tabacera~~ és molt més ambiciosa i profunda i ara
la tenim mediatitzada per la xarxa.

5

Maniobres militars

Ahí, a mitja tarda, rebérem una ordre circular de la Comandància de la Base. Se'ns indicava que portéssim tot l'equip de campanya, per tal de ^(avui) tenir de maniobres; no hi havia res que les referenciés al lloc on ens dirigiríem, ni a la durada ni al coster de les operacions. Poc després, ens vingué a veure el Tinent - ajudant i ens digué que era precis que preparéssim tot el material necessari per a poder treballar a fora, i que nosaltres formaríem part de la Secció d'Informació d'Estat Major del Batalló de maniobres. Tot plegat és una cosa ~~una mica~~ ~~una mica~~ inusual, que no formava part de les nostres previsions immediates.

El dia ha clarejat amb una gran fi-
nor. El cel està entelat amb bones feines per uns nuvo-
lets d'una opacitat modesta, que filtren la llum i l'en-

es troba a les avançadetes de tots els fronts peninsulars, que ha ~~avanzat~~ caminat a la punta de tots les ofensives i que ha tancat la marxa de totes les retirades. Els sentim orgullosos de portar-los i trobem que ^(i la nostra condició) ~~no hi havia res de bon valor en la nostra experiència~~ ^{tal} que ens ~~avanzat~~ faci lícit afirmar-^{nos} per haver-lo substituït per la ~~nostra~~ ^{gran} quantitat de la presència militar. És el gran avantatge dels soldats d'aquesta guerra, que trobem una mica de glòria en cada una de les coses que entristeixen la vida dels peons de les altres guerres.

Arribem de bon matí al lloc designat per a la formació del Batalló. Entrem que les maniobres seran importants, per la gran quantitat de material acumulada. Hi ha el rengle de camions de gran tonatge ^(per) ~~destinats~~ al transport de les tropes; després, requereixen els ~~autobus~~ omnibus i els cotxes llenguers destinats als carabiners i oficials de la Plana Major, les

fungonets de sanitat i, finalment, els camions reser-
vats ~~per~~ al transport de material. Tot passant, hem
vist metralladores pesades, fusells metralladors, mor-
ters, bombes de mà, emissors de campanya, equips
telefònics, tota una sèrie d'accessoris bel·lis no
deminimis, cada un dels quals té uns rendiments ben
preparats i decidits. ~~El nostre objectiu és d'asse-
nir un fort contingent d'armes, que després de l'educa-
ció dels soldats i de la seva preparació, seran destinats a~~

Sortirem amb un batallí format pels a-
lunnes de l'escola de Sargents i Caporals. Cada un
d'aquests homes ha passat almenys tres mesos al front,
i sortirà de l'escola per reintegrar-se al front; estant
acabant el curs i dintre tres o quatre dies reberan ^{els} ~~els~~
~~apostats i destinats a mitats combatents.~~ ^{uniques dels comandaments subalterns} i seran destinats a mitats combatents.
Són homes preparats, saben exactament el valor de la re-
va abstracció a la guerra i ~~en~~ els serà conibrada ~~l'obra~~

(la)
~~tenim~~ miris de portar els cançons de lluita el sentiment
d'una disciplina ~~raonada i precisa~~ raonada i precisa.

~~Què~~ ^{Ocupem} una bona extensió de carre-
tera, dibuixant els quadres de la formació definitiva.
Portem el fusell a les mans amb un gran orgull, un
orgull legítim, que nos espèrits han pogut conceïr.
Una bona part del ~~el~~ ^{hom} poble s'ha acumulat ací per
veure'ns marcar; ~~per~~ ens mira amb una certa vene-
ració i adluc hi ha dones que no poden fer-hi
més, i ploren. En aquests moments, si no portéssim una
guarnició d'uniforme i no ocupéssim un lloc en el ba-
talló, ens cavia la cara de vergonya. Ens sap un
gran terrible que no empenyem la marca per a
seguir el camí del front i en el fons, tots cultiven
la secreta esperança que s'hagi produït quelcom im-
portant, de gran importància per a impulsar la deci-

013.15-1(58) 6
UAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

no d'enviar una expedició a qualsevol sector que
ho necessiti. La idea no és pas tan absurda com sem-
bla; ens trobem en una de les ciutats mediterrànies
de la Península més properes al front. Amb poc més
de dues hores, aquest magnífic batalló podria ésser tras-
lladat a la línia de foc, amb l'ajut dels vehicles
moderns que tenim a la nostra disposició.

Doncs dona una ordre i tot el batalló
es mou; és com l'onada d'una mar estreta que aca-
rona la carretera. Un camió rensegueix els rengles
i va repartint caretes anti-gas a tots els cavali-
ers. Són de les primeres que formaran part dels e-
quips d'aquesta guerra, i quan rebem la nostra no
podem evitar un erizament de la pell. Ens cenyim
la bona de lona a la cintura i ens col·loquem
els tirants seguint les indicacions de l'oficial que di-

hora ~~manobra~~ ^(la) manobra.

Cal 8.15-1 (59) 7

UNB

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Després, comencem a ~~impulsar~~ ^{impulsar} les escamots. Abans d'ocupar el que correspon al nostre grup de nos avarat un dubte i decidim consultar ~~un~~ un oficial, el més proper a nosaltres. S'escam enen el que comanda la secció de metralladores "Màxims" i ens esforcem a parlar-li en un castellà que ens faci quedar bé. Abans de seguir endavant, però, l'oficial ens interromp i ens diu:

- No cal pas que parlem. Ho també nos català.

~~manobra~~

No és ~~una~~ la primera vegada que tenim una porfusa d'aquesta mena. Ens ha parlat el mateix amb l'oficial cap de Sanitat de la Base, amb l'oficial cap de la secció de camuflatge, amb el comandant-delegat del batalló, i amb una co-

tra intat ~~en la mateixa~~ troba que esta molt
bé i es tranquil·litza molt.

~~En principi~~ la marxa. ~~Hi ha~~
~~alguna cosa~~. Ningú de nosaltres no sap on ens diri-
girem i ara és el moment d'intuir-ho segons la ra-
ta que hem ens faci encetar; ^(la caravana) ~~la caravana~~ evolucionaria,
~~en~~ el rooll dels motors juga el seu paper i om-
ple un gran retall de buitatz. Sembla que tots els
coses d'aquest món dependrien del rondineig ~~d'aquests~~
^{de les} màquines i a vegades ens fa l'efecte que llur im-
portància es menjarà les nostres il·lusions.

Anem carretera avall, en direcció a Va-
lència. A dins del camió, apretats fins allí on és pos-
sible d'estar-ho, anem fent profecies sobre el nostre futur
inmediat, ~~essos~~ relacionades ~~amb~~ amb l'expedi-

Cal 315-1/62/10
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats
ció de manobres. No falta qui, amb una lògica accepta-
ble, sustenta el criteri que anem el front, de ~~no~~ ^{seguir} seguint un itinerari una mica estrany, ben tal de des-
orientar els possibles espies i poder donar un cop de mà
~~amb el nostre~~ lligant tots els cabos.

Després, la monotonia d'una carrera en
línia recta ens arriba a embriagar i durant una bo-
na estona ningú no es decideix a parlar.

El temps ha sofert una transformació
profunda en un espai molt curt i sense moure'ns
d'una zona relativament poc estesa. Hi ha boira bai-
xa, que estova l'aspecte de les coses i banyeta la ro-
ba i la carn fins arribar als ossos. No veiem els cot-
xes que avancen en direcció oposada a la que seguim
nosaltres fins que els tenim a pocs metres, i molt

la marxa de l'expedició amb uns caixes de fusta
blanca, que no sabem ni contenen aliments, ~~ni~~ ~~material~~
~~ni~~ material de guerra. I immediatament després, hem
rebut la marxa, ~~intencional~~ trencant terra endins,
seguint una línia recta perpendicular a la costa.

els carabiners del país opinen que
ens dirigim a P. neblós del ~~Mar~~ Mijares o bé a ~~Onda~~
~~Onda~~ Onda. ^{(Diren} ~~que~~ ~~esse~~ camí enllà ~~no~~ ~~hi~~
hauríem de passar, almenys, per un d'aquests dos
indrets. Hi ha algú que assegura que el bàisotge

indrets. Si ha algú que assegura que el braçatge
per on passen és molt bonic i que en aquesta épo-
ca de l'any, quan les taronges comencen a ^{prendre} agafar
el color definitiu, encara ho és més; no podem
confirmar personalment aquesta afirmació, perquè els
camions que ens transporten van coberts amb una bo-
na, del mateix to verd-gris dels nostres uniformes. A ve-
rades, quan un braç de vent ~~se~~ aixeca la tela que

capbreix
~~capbreix~~

col 31.3-1(66)
UAB 14

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

la ~~la~~ part posterior del vehicle, no veiem
com qui un camió ple de pob d'aspecte

Un ~~seu~~ ~~km~~ quilòmetre abans d'arribar
a Onda, la caravana es detura i dona obligada la tropa
a descendir dels camions. El cap del batalló dirigeix
personalment la formació de les companyies damunt
de la carretera i comprova que hora una gran marxa
en què tot vagi de la millor manera.

La ~~la~~ banda de música de la
Base ha vingut amb nosaltres. Es col·loca al davant
dels quadres i quan tot està a punt, el cornetí d'ordres
adopta el seu aire més solemne, i llança una dissonància
de cara al cel; un himne militar ens precedeix i fem
l'entrada a Onda marcant el pas, ben formats, ~~marcant~~
ocupant cada un el lloc que li correspon exactament.
No només nosaltres que ~~fem~~ ^(anunciem) la
guerra a aquest poble. Feren uns quants centenars de refu-

giats del nord que ha donat hinitada a la cara i planteja
problemes de guerra. Tenen ^(els) ~~assumptes~~ minyons al front, que
han portat a cada carrer i a cada casa l'angoixa
~~de la guerra~~ i la noblesa d'aquesta guerra.

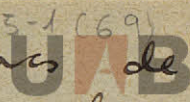
Moralthes porten ~~assum~~ a la població un
aire de festa. Una festa poc corrent, inesperada, que omple
l'esperit d'organyances; hi ha noies i dones fets que ens
reben amb ~~alegria~~ els ulls plens de llàgrimes i saluden
el nostre pas fent florir el blanc dels mocadors damunt
~~de la multitud~~ la multitud. Deuen tenir familiars ~~en~~
als camps de lluita i tenen la sensibilitat més afina-
da per a comprendre ben bé el que representem.

Ara fa un temps clar, d'acord amb
l'estampa de llevant. ~~Qualsevol~~ ^(Fa l'efecte) que la naturalesa bragi
volent ensenyar al món tots els canvis que pot ~~assumir~~
marcar ~~en~~ en un espai de poques hores. La plaza
d'Onda, quan hi ~~hi~~ entrem, sembla una mà estesa
de cara al sol; tots les finestres són obertes, per a donar-

nos la beningüda. A cada una d'elles hi ha mans
que ens saluden i cares que ens ~~sense~~ ^{reconeixen}; tot és
plau, ~~per~~ simple, amb un aire pacífic i més ganes
de subsistir que predisposen a la contemplació i a la
bondat.

Ens passa una cosa estranya. És com si en
adonéssim que les nostres armes no tenen cap habet a jugar
en aquest país rural, com si nosaltres fórmem els represen-
tants de quelcom que és possible que passi, però que no
passa mai. A a desgrat d'això, a pocs quilòmetres d'a-
questa plaza hi han uns líms de trinxeres i uns ho-
mes que lluiten i ofereixen la vida perquè la plaza, i
el poble i la gent que l'habita pugui seguir vivint
d'una manera que valgui la pena de viure.

Donc ens ordena quedar-nos aquí. Els velti-
des s'han estacionat seguint el perímetre de la plaza,
i la tropa planta els fusells a terra en feixos i ~~apilats~~

amuntega ordenadament les mantes i els sacs de
 campanya. Després, reben l'ordre de trencar els rengles
 i en barregen amb la població civil.

Les noies festijadores i les criatures són qui
 en dediquen una ~~assa~~ major atenció; els infants, sobre
 tot, en fan objecte d'una mena de culte i fa l'efecte
 que si concepiren l'existència d'una oració que en ans
 bé, en ^(la) ~~resarien~~. Palpen el nostre corretiam, en admiren
 les botes i la gorra de campanya, i decideixen solennem-
 ment que, quan igrin grans, ~~seran~~ ^(seran) carabiners.

Hi ha una dona menuda, tota vestida
 de negre, que camina entre moraltes d'una banda a l'al-
 tra i va preguntant quècom. Cerca alqu que hagi estat
 al front del Yarama; sembla que confii la seva tranquil-
 litat al resultat ~~de~~ de l'enquesta. Finalment, troba un
 caporal del ~~ass~~ ind que s'ha parat den ^{(en aquell sector,} ~~ass~~
~~ass~~ i li agafa el braç d'una manera nerviosa; li
 pregunta com s'està en aquell front, si li falten guine

coses, ni li enemic el mal tracta molt. Després, quan el ca-
poral ha ~~contestat~~ contestat això de la milícia, li pregunta encara si coneix a un Julián Meirel, na-
tural de Màlaga, destinat al ~~es~~ Garama; el caporal
respon negativament i la dona se n'estranya ~~tot~~
molt. Li sembla mentida que, allí on hi hagi el seu
fill, hi hauria haver algú que ^{l'ignori} ~~no el reconegui~~, perquè
és un picot ~~inconfundible~~ rialler, un excel·lent amic i
tan generós que tot el que té ho comparteix amb els
altres. Ve un moment que ^{l'adóna del significat d'} aquest elogi fervorós i ~~el~~
es ruboritzava una mica; aleshores, canvia de to i ens ex-
plica que el seu fill és "molt dels nostres", que el
seu pare, fusellat a ~~essa~~ Màlaga pels facciosos, li havia
impartit des de petit les idees republicanes i que des de
principis de la guerra ocupa un lloc de combatent en
els nostres rangs. El caporal del nord s'esforça tot
i es llunya de ple a la seva loquacitat habitual, i

603 15-1711 19
afectiva ple-
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Sembla que ens vulguem omplir els bul-
 mons de l'aire civil d'aquest indret. Passegem sense pres-
 ra d'una banda a l'altra, contemblem les cores i les pe-
 rors a fons; aquesta han absoluta a ~~la~~ a pocs quilòmetres
 de la guerra té tots els elements precisos per a ~~passar~~
~~destruïr~~ ~~la nostra~~ ~~vida~~ ~~per~~ fer fugir a la superfície, d'en-
 tre l'aiguabancig de records i sentiments que constituei-
 ren la nostra vida, aquells que ens són més cars i
 que ens poden emocionar més.

x x x

Cal 315-1172 20
UAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca de Documents

Hem estat mes hores a Artera i ara ens dirigim a Tàrragona.

Abans de sortir d'Onda, l'alcalde del poble ens ha parlat, des del balcó de l'Ajuntament; se'l sentia bé, perquè no era pas un orador, però ~~però~~ més o menys ens ha vingut a dir que nosaltres ~~estíem~~ anem al front i que era molt probable que hi deixéssim la vida, perquè érem carn de canó. Però ens ha dit que això no ens havia d'afligir, perquè l'èsser carn de canó d'aquella guerra era una cosa que honorava molt i que ~~per~~ a l'endema de la victòria, nosaltres seriem els ciutadans de primera categoria. No ~~hem~~ hem pogut celebrar el dia amb gaire entusiasme, però pensant-ho bé, Trotski que l'alcalde d'Onda hauria de tenir raó.

Pel camí, en una parada de la tropa, hem pogut parlar amb el comandant-delegat del batalló. L'hem ^{des} portat a parlar de les coses que ens interessaven. L'hem ~~portat~~ ^{portat} a parlar de les coses que ens interessaven. ~~actualment~~ ^{actualment}, i ~~però~~ ens ha ~~deixat~~ ^{deixat} in-
Tindrà el que hom espera de nosaltres. Pel que sembla, s'es-

morales, a l'equip de dibuixants, ~~amb els quals he treballat~~
 i ens informa que integrarem la ~~revisió~~ ^{revisió} d'informació d'Etat Major de la Brigada, ~~desempeñant~~ i que en el curs de les operacions que estem realitzant hauran de demostrar si som dignes d'aquesta designació.
^{En el bon}
~~sentit~~, concedim que hem en ha fet un gran honor i ens il·lusionem a compte del ^(gran) caràcter ~~absolut~~ de la nostra futura actuació.

x
x x

Tales es un dels primers poblets valencians proper a la província de Terol que perd ~~el~~ ~~aspecte~~ l'aspecte comú a la majoria de pobles de llevant, i comença a presentar algunes de les característiques més essencials de ~~la~~ la regió aragonesa. Les penyes de fusta a faixes amples, d'aire colonial, que fins a Antena han constituït un accesorí important de cada casa, a

Col 215-1(75) 23
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Els desaharissos completament, i són substituïdes
per mures cortines de troncs enfilats amb cordells, de
manifectura primitiva.

Els carrers són irregulars, gairebé
tots en pendent accentuada, i el ~~tràfic~~^{tràfic} està essent
impedit amb còdols, que fatiguen extraordinària-
ment els transients no habituats. Les construccions
de fang i de terra cuita, matèria prima de l'arquitectura
rural valenciana, no tenen representació a Xa-
les, on els edificis estan constituïts per grossos murs de pedra,
de fabrica ruda. La gent és més reservada, no obre el
cor al turisme i està menys disposada a confrate-
ritzar amb la tropa. A més, el tracoma es menys pla-
cidament els ulls d'una ^{bona} part dels habitants de Xales i
aquesta patència de castorisme els té tan satisfets que miren

amb reserves, i de dalt a baix, a tots els non vinguts.
 Passen per aquest poblet com una alena-
 da. L'hem omblent de soroll, d'agitació, hi hem portat
 una activitat gens dentijada i despenen Kales com un estó-
 mac fatigat després ~~de~~ d'un gran ~~de~~ banquet ~~de~~
~~casta~~ de compliment; l'alcalde, que ha fet milers de bas-
 es perdudes darrera el tinent coronel i davant la Ban-
 da de música, queda tan desfet per aquest esforç ex-
 traordinari que intueix que hauria de fer ~~qualsevol~~
~~diàmetre~~ llit.

Ens dirigim cap a les muntanyes
 altes que donen a Kales un fons d'una gran bellesa.
 He dit muntanyes altes i no podria aclarir fins a
 quin punt ho són; però ens hem barrejat uns quan-
 tes setmanes en un país pla com la superfície de
 l'aigua quieta, on cada terme és una línia d'horitzó,

i aquests muntanyes d'ara, asperes, ~~com a~~ ^{com a} la boira ens semblen una de les grans muralles del món.

Ordem deixant darrera nostre la terra habitada i els carreus, i arribem a un indret on la única vida humana és la que hi portem ~~marallat~~. Ara les coses han canviat; algun oficial ~~russo~~ ^{russo} ~~que~~ ^{que} no ha trobat la manera d'adaptar-se, i que a ciutat lligaven tots els caps per aparentar una personalitat important, ~~a~~ que tractava la troba com un forin cavallet de circ a les seves ordres i donava cops de puny damunt la taula perquè els galons de la màniga ^{estressin} ~~la~~ ^{la} ~~manera~~ ^{manera} insignificant; es fons i qui rebé desahoreix als nostre ulls. I això que aquests muntanyes no són pas el ~~front~~ ^{front}, encara, però ja ~~en~~ ^{en} senten la bravada, saben que per més enllà

està a punt per a transformar les ordres en accions. 27

Com estimem tots aquests ~~comrades~~ que ens rodegen! ~~Assats~~ Carabiners, oficials, caps, tots ells estan destinats a compartir amb nosaltres les vicissituds que el destí ens reserva, i sentim aquesta solidaritat humana davant les grans tragèdies, ~~assats~~ que ens amblen com a individus i ens fan cercar la companyia i l'escalaf de l'espècie.

Tots junts ens sentim forts. Però les armes automàtiques i amb els centenars de fusells de punta al cel no hi ha res que ens faci por; voldríem lluitar de seguida, ~~però la nostra força~~ però que ens fa l'efecte que encara no ha estat posada en joc una ^(força) ~~força~~ ^{com} ~~la nostra~~ ^{aguda}, i que decidim vèncer la guerra.

El cap del batalló aplega a tota la plana major i ordena posar els nostres rellotges a l'hora

~~exacta~~ exacta del sen. El més insignificant dels nos-
tres actes, aquells que queden més al marge de la nos-
tra voluntat, passen ara una importància extraordinària.

Els fuellers comencen a disparar per re-
cions. Després entren en joc els granaders, les metralladores,
els morters; la vall s'omple de nivols de pols, que allar-
quen cap al cel braços de fum. La pólvora ens arriba a ~~un~~
embriagar i és ara precisament quan ens femem una i-
dea més desproporcionada de la força que representem.

Tots aquests homes saben que el seu esforç
serà recompensat amb ~~masses~~ un dels a primera línia,
i porten una atenció única a no equivocar-se, a fer
les coses ben fetes. Salten els res, es protegeixen, ~~es~~ corren
de tot cor quan és precis correr, i quan hom els ordena
que s'aturin, ho fan horant-hi els cinc sentits. Entre
ells no hi ha cap soldat professional, tots tenen més acti-
vitats ~~que~~ civils a reprendre quan s'acaba la guerra i
apliquen ben acabar-la de guerra. Sembla mentida que

Cal 315-1(81) (29)
UNB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

en el món puguin haver-hi altres problemes que els que
han trencat la vida de cada un de nosaltres.

A vegades, mirant aquest cel, igual que
el cel dels meus records, m'adono de l'error que la
guerra ha obert davant meu. En trobo en una vall de
tals, on mai no hauria vingut i no fos la guerra, i ves-
tits un uniforme amb el qual no em lligava cap
de les meves esperances. # aig una fina ^(amb les línies que em són familiars) estranya i em dono
compte que ~~no trobaria~~ ^{hauria trobat} la manera
de donar al meu ofici un rendiment bèl·lic. I el més
notable és que em trobo en aquest indret, que aquesta fei-
na m'apassiona, i jo que hauria de plorar de ràbia per
què no ve quan podria ~~retornar~~ ^{retornar} al lloc on es troben tots els
meus afectes, ni ve quan podria reprendre el fil dels me-
ves il·lusions, requiesc amb interès l'activitat a la qual estic
incorporat, i em fa l'efecte que ni no ~~estaria~~ ^{fa} fer preci-
sament el que estic fent, mai ~~mai~~ ^{mai} més no podria fer enal-

vagi de debò. Es veu que ~~el nostre~~ la nova ^{compleixió}
 no ha estat planejada per a servir les necessitats de la
 guerra moderna. ^(pel que sembla) Hens ara, una cosa de la qual hauré
 de demanar comptes als meus pares.

x

x x

Quan iniciem el retorn a la Base, tenim encara les ore-
 lles espordades pel rovell de les descanques. Els nostres ^{oficials} ~~estat~~
 es mostren molt satisfets i tot fa preveure que les
 maniobres han reeixit i que la creació de la Bro-
 gada volant de poc serà un fet.

Quinem al front. Això, ara, ens omple
 la vida d'una manera prodigiosa. Els que ja hi han
 estat, tenen ganes de tornar-hi; no saben que deu
 tenir de poderosa atracció la vida al front, però hem
 constatat repetidament aquest fenomen: aquells que en

venen, no més pensen ^a reintegrar-s'hi.

Cal 3.1.5.1.194 32

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Biblioteca d'Humanitats

Els que no hi hem estat ens esforcem a i-
maginar-nos la nostra incorporació ~~al~~ ~~la~~
dotant-la d'una ^{petita} ~~gran~~ dos de llegenda. Una veg-
da, parlant amb un comandant, va dir-me que jo
tenia del front un "concepte mític".

G Brigada de poc

La formació de la Brigada avança. Fa dies que corre amb insistència el rumor, entre els carabiners de la Plaza, que el cap de la Base ha estat ascendit a coronel i que comandaria els quatre batallons de la Brigada.

Han vingut dos comandants d'Estat Major, per tal de col·laborar en els treballs preliminars d'organització. Nosaltres hem rebut l'ordre de presentar-los a un d'ells, el comandant Velasco, per tal de posar en marxa la secció de Cartografia i planimetria d'Estat Major.

El comandant Velasco és un home jove, militar ocasional, format en els sectors del Centre. A la Direcció General de l'Institut li diuen «el acerico», perquè el seu cos ha estat foradat onze vegades per les bales. Ens parla de les seves ferides sense parir, ajup el cap, s'aparta amb els dits uns manys de cabells i ens ensenya una ratlla blanca, enfonsada a la carn.

- Veien? Un tret de mort. Per mil·límetres de mil·límetre no va ésser una ferida ~~de~~ mortal (Ponderem) ~~de~~ l'espectacularitat de la cicatriu, i quan ens hi ben organitzats, el comandant broneguis:

- Doncs això no és res. Una de les vegades vam bo radar-me el maxil·lar inferior de banda ^{abandonant} en la

tant més pròxima al coll. Es tracta d'una ferida
que acostuma a causar la mort.

Ens ensenya dues # petites taques
vermelles, una a cada galta, i una boca ~~de~~
~~dentada~~ sense dents, tronçada.

- Ara em passa que no hinc marcegan els
aliments, i pateixo de l'estómac. Havia començat
a fer-me arreglar la dentadura a Madrid, però
un dia va deixar el Gabinet dental i el dentista.
~~assí~~ em vaig arreglant de la manera que pué.

El tema es fereix i la ~~cosa~~ con-
versa s'allarga. El comandant té ferides ~~de~~
- tot arreu del cos i en cada cas, les bales han tin-
gut una predilecció visible a vorejar els centres vitals.
Ens ha fet l'efecte d'un home seri-
valent. Dues qualitats que valen molt en la guerra.

Cal 315-1(98) 4
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

i que dispensen de posar-ne d'altres més obligadors en temps de pau.

Ens ordenarem que ens presentem avui, a tres quart. de sis del matí, a la Comandància, preparats per a sortir de Castelló amb el comandant Velasco i els oficials ~~quatre~~ que comanden l'Estat Major de la Brigada.

hem estat molt puntuals, més que ningú, i el comandant ens ho ha agraït. Com a primer, segonament, ens explica ^(per endavant) ~~amb detall~~ l'objecte de la sortida. Anirem als termes de Squeras i Alcúdia, per a tal de preparar el terreny per a ~~les~~ les manobres de prova i acció ~~en~~ coordina da dels elements seleccionats com a bons en les manobres anteriors. Nosaltres som part integrant d'a

questa selectió, i ni estem orgullosos.

Cal 315-1(29)

UNB

5

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Les manobres van de gran envergadura. Hi participaran quatre batallons, amb un total de dos mil quatre-cents homes, ben equipats i amb abundant material de guerra.

Dues setmanes enrera s'havia dit amb insistència - i no ens ho creiem, ~~per~~ de tan meravellosos que ho trobàvem - que el 14^è Batalló deixaria el front i vindria a servir de suport per a la formació de la Brigada. I ara sabem que aquesta notícia ~~era~~ té fonament, i que el Batalló catorze ~~està~~ ^{està} ~~acampat~~ ^{acampat} a l'acampament de Burriana.

Aquesta 14^è Batalló té per a nosaltres un gran valor, i comprendia tot el que esperem de novellors i de llegendaris d'aquesta guerra. L'integeu una

gran part de catalans, entre ells molts oficials ~~que~~ ^{formats} als principis de la transformació del cos - ~~en~~ ^{venint d'} eis ~~per~~ aquesta transformació - a base d'elements civils novats, revolucionaris autèntics, però que no concipien pas les característiques de la guerra moderna.

Els primers exercicis militars del batalló Tingueren lloc en els camps de tarongers del Santuari de Lidoia, ^(els elements) ~~en~~ ^{els} més pacífics que bot ^{ve} ~~ve~~ ^{rentar} una reraguarda, i tot just acostumats els homes als moviments de conjunt i al maneig de les armes, rebren ~~de~~ l'ordre de sortir cap al front.

Va ésser aquells dies en el curs dels quals aniraven fins a Pozoblanco tropes alemanyes. La situació dels fronts del nord era molt crítica, i el Govern de la República, comprénent la importància que tenia

Col. 15-1(91) 4
UNB
de **Pozoblanco**
 Universitat Autònoma de Barcelona -
 Biblioteca d'Humanitats

no es bren
da d'Internacional, comandats per homes que tenien
un concepte rígid de la puntualitat, ~~no atacarien fins que es complís en~~
~~tot~~ totes les seves parts allò promès, i els Fenovians i el Pa

blo H glénas secundares aquesta actitud.

Però el catorzi Batalló, els caps del qual devien opinar que era precis atacar forços, entra en for tot rol ~~per~~ present a càrrec de cinc cents homes allò que havia de confiar-se a més de dos mil.

A falta de màquines de guerra que
obrimin el pas a la infanteria, foren utilitzats els
camions destinats al transport de les trobes. Pannent de
cada vehicle, recolzades en la coberta de la cabina
de conduccio, hom hi emplaça dues metralladores
Maxim's, amb els servidors corresponents.

Les forces ennemies, ~~devenant~~
~~probablement~~ probablement demorcelées par l'en-
hente de les nôtres, inicièrent un repliegement que
es convertí aviat en una fugida sense ordre. Pozo-

blancs fou combatut, i amb el catorze ^{proble}
 El 14 ^è/_è Batalló va anar avançant mentre els seus
 homes ho pogueren resistir físicament; quan, per man-
 ca d'unitats de reserva, els canabins s'aturaren
 exterminats, ~~havia quedat un petit nombre d'elements~~
~~havia quedat un petit nombre d'elements~~ ^{havia quedat un petit nombre d'elements} quatre-centes bai-
 xes (entre elles, tots els conductors dels camions), que-
 dant el batalló tan debilitat que fou difícil reorga-
 nitzar-lo.

I allí on ~~el~~ l'impuís del batalló s'a-
 turà, allí ~~van quedar-se~~ ^(els homes) durant dotze mesos, i aquan-
 tant una línia d'un front activíssim. Cap permís,
 cap descans; els ^(elements) ~~homs~~ del catorze ~~se~~ eren conside-
 rats com a difícilment substituïbles i hom els demanava
 un esforç màxim.

Els havien format un concepte tan for-

ti. ~~Traspassa~~ (Bairien) l'expedició, ~~de~~ ~~dos~~ ~~deu~~ ~~treballs~~ ~~ultra~~ ~~el~~ ~~co~~
mandant i el cap de sanitat de la Base, deu tinent
i un nombre igual de sargents, tots ells especialitzats en
treballs d'organització de guerra. ^{els uns carabins, nassos són moralts.}
^(i a B. moriana)

A Villavieja recollirem uns quants ofi-
cials més, d'aquells agrupacions, i d'Almazora vindran
també representants. En conjunt, aquest ^(naixent) ~~estat~~ ^{estat} ~~naixent~~ ^{estat} ~~estat~~
per aquesta ~~de~~ quaranta-cinc membres, que ^(antròpols) ~~estat~~ ^{estat}
~~estat~~ a l'indret ~~estat~~ arribant per mitjà d'uns
busquets blaus, per a servir sargents, que marquen
fàcilment els cent trenta i els cent quaranta quilòme-
tres per hora.

Enfilen la carretera que encara és ben
de nit, amb el cel fosc i ple d'estrelles. El soroll dels
motors no ens deixa parlar, i ens lliuren a un en-

ningunament dels, que ens estova l'esperit.

Cal 3.15-1.96 12

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

A vegades, en els intervals de repòs que ens deixa aquesta vida agitada i densa, pensem en el significat exacte de la nostra situació, i és aleshores ^{que} ~~per~~ ens donem compte del canvi profund que ha sofert tot allò que, per a nosaltres, representava les ganes de viure.

Brigades de xoc! Abans, molt poc temps abans, quan parlàvem ~~de fer la guerra~~ ^(de fer la guerra) i diem amb el front arrugat i la cara seriosa que fatalment hi hauríem d'anar tots i lliurar-nos a la ^{lluita} ~~guerra~~, nos de fet no ens ho cèiem gaire. Sense tenir-ne una consciència precisa consideràvem que els homes del nostre poble estaven dividits en dos grups ideals: un d'ells, el més nombros, compost de les persones normals, lliurats a les seves ocupacions ^(d'hàbitud) ~~habituals~~, que se quiescien la guerra als diaris i privant-se de determinats comen-

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

tibles, però que ciren fills i estimen la dona en pau, que es con-
vien la roba interior a intervals regulars i freqüentment i que
tindran il·lunions netament civils. Donàvem al qualificatiu de nor-
mal, en clarificar aquests homes, un abast profund, com si
i ens referíem a una normalitat al voltant de la qual
havien girat fins aleshores les coses i les idees que ens garan-
titzaven l'equilibri i la bona marxa del nostre món. Nosaltres
vertançien a aquest què i ens vèiem posar una can-
ta fins ben a ésser mal baratada en una guerra, que no
més com a hipòtesi acceptàvem la idea d'incorporar-
nos a ~~un~~ qualsevol unitat combatent.

"flamien de passar quelcom terrible - ens deien -
perquè nosaltres, que de fet som una gent seleccionada, ha-
guéssim de abandonar la nostra casa per anar al front"
Com nostra era el món tal com el veiem i
l'estimàvem. Petita, amb ~~poc~~ poca gent, amb pares o
germans, o amb la dona i fills, cada un de nosaltres en

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Es deu que tota la filosofia elaborada a
~~el~~ ^{arreu} ~~a~~ del de la Gran Guerra, i la lectura dels llibres de
~~quena~~ guerra ~~han~~ ~~seu~~ haurien d'haver nos brevingut
contra la simplicitat d'~~esta~~ aquesta manera de pensar.
Però és que a desgrat ~~de~~ que a cada una de les estan-
tes bel·litzes que veiem ens evocin el color i el contin-
gut dels escenaris ~~de~~ quenen ~~des~~ del 1914 tal com
els imaginem, per a nosaltres aquella guerra ~~era~~ esta-
va ~~una~~ arrebada a la història ~~amb~~ ^{tan} en semblança ~~d'~~
allunyada, en horribilitats de rehetorió, ~~com~~ ~~ella~~ ~~estava~~
~~que~~ con les matances de cristians o les campa-
nyes napoleòniques.

() e haver anat al front, ens hem

ra, sense haver anat al front, ens hem
adonat ja de la incoherència d'aquest panorama in-
tel·lectual. És clar que Castella és una perspectiva tan va-
rifica com la que ho pugim ésser més de la Península, i té

bars, cinemes, un teatre municipal, noies ~~assessors~~ ^{brinqueres} que animen els diumenges amb desfildes de cançons, i botigues on és possible trobar conserves de fruita, sabres ~~sarsagae~~ ^{sarsagae} i condiments de lupse, i tel de coses que o-
 blíquien a pensar que la guerra no passaria mai per Can-
 tel·li. Però dintre el intema d'aquesta vida afacible nos-
 tra, els carrabiners i els soldats, constitueixen un món ~~adact~~
 a part. Hem vist, en les Cases de Repòs, la carn troneja-
 da d'amics nostres, que valien almenys tant com moral-
 tes, i sabem que amb la mateixa simplicitat que hom
 ens dona l'ordre de portar-nos a ^(la disposició) ~~disposició~~ d'un coman-
 dant per anar a Sueras i Alcúdia, pot ésser dispost
 - com passa cada dia amb altres ciutadans tan qualifi-
 cats com nosaltres - que ens incorporem a un batalló de
 por per anar a Terol, o a Pozoblanco, o a qualsevol front
 que necessiti gent per ^a fer marxar la guerra.

re'ny, ^{dia} amb aire de felicitació pel nostre encontre ^{on} ~~en~~ ^{trien-}
nos les coses, que els diguem ~~nos~~ ^{Guèrron} del "front" de Castelló.

Aquests amics ~~assistent~~, que venen les possibilitats de llur
participació directa ^{en} la lluita tan allunyada com les
consideràvem nosaltres, cinc mesos enrera, deuen trobar
que això de ~~trobar~~ ^(obtenir) una plaça de soldat a Castelló de
la Plana és el millor que pot passar a aquells que vol-
guin escamotejar els sacrificis de guerra. Aquests amics obli-
den que nosaltres no sabem mai allò que farem demà, ni
sabem quin dia tomarem a casa, ni quan podrem repen-
dre les ocupacions que omplien la nostra vida. ~~Oblidem~~ ^(Ignorem) que, al
primer dia de la nostra incorporació, hem en la lluita
una manta, una motxilla, una ~~ca~~ cantimplora, tots
les veges que constitueixen l'"equip de campanya", i cada
vegada que rebem l'ordre de ~~marxar~~ "preparats per a
sortir amb l'equip de campanya" no sabem ni és per

dirigir-nos a uns quants quilòmetres lluny de Castelló i
a ~~afectar~~ tornar-hi, o bé si és per a sortir-ne definitivament
i incorporar-nos a les unitats de la front.

No ens queixem pas. Adhuc esperem amb
il·lusió el moment ^{en} que l'ordre arribarà, i ens ~~castigam~~ fa
l'efecte que no tenim altra cosa millor a fer que ~~esperar~~
estar treballant per aquest moment. Però voldriem que ens for-
més tingués ~~en~~ en compte les estones en les quals ens mor-
quem els punys de ràbia, per tots les coses que perdem ara
i que no tornaran mai més.

El meu fill aprèn les primeres paraules i co-
mença a caminar; la meua dona m'explica per carta ~~els~~
els ~~balbucis~~ d'aquesta ^(petita) vida ~~que~~ que ens és tan cara,
i tota la tendresa que portem a acaronar el meu fill, la ve-
no en llàgrimes de sang lamentant el poder d'escriure. Quan
tornis a casa - vull tornar-hi! - ~~necessaries~~ el meu fill
no ens concepirà. Ella em diu que li ^{ho} ~~trassos~~ retrats meus
davant dels ulls, i li ensenya cada dia de dia "pare".

Associarà la idea d'aquest nou amb la visió
blau, de pell, amb un tros de paper a dins, però quan
jo torni en ~~essa~~ mirarà com ~~el~~ un estrany.

Tot això deu semblar ridícul. La nova
diminuta tragèdia, incorporada a la gran tragèdia ibèrica,
no té cap importància. Mai no la podré presentar com a ge-
neradora de comparació, i a despat d'això ~~no~~ m'obliga a
passar més hores que voldria que no tornessin mai més,
encara que el no viure-les m'haigés d'excusar la vida.

x
x x

Ha hem anat a Sueras i Alcúdia. Les maniobres es de-
senvoltaran damunt una gran extensió de terreny.

Ha estat dispost el Quarter General i
resolt ~~el~~ l'enclavament de les distintes regions
que integren l'Estat Major. La gent dels pobles ens ha
rebut molt bé i ens ha donat facilitats de tota mena.

Comencem el retorn ~~al~~

en un mati de vent. Fa fred de debò, ~~per~~ ^{per} aquest any, i a dins les furgonets ens al·len el coll dels uniformes i ens apretem les mans ~~a~~ ^a les butxaques per tal de guardar-nos de la gelor de la carretera.

Pel camí, trobem una caravana ~~de~~ de camions, carregats de bombes d'aviació de gran ta-
many. Un oficial ens explica que ha començat la no-
stra ofensiva per ^a la biera de Xerol, i en aquest mo-
ment, per damunt de tot i dominant tots els ^(nostres) sentiments,
tenim una alegria que ~~tabaris~~ ^{convina} el cel. "

L'ofensiva

7

Cap 3.13.14.105

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

A l'entendre, a l'hora del minut, un caporal del Cos de Tren ens ha dit:

- A hores d'ara, Terol deu haver caigut. Bo he estat allí fins fa poc i el nostre cercle s'anava ^{cloent} ~~tancant~~ d'una manera implacable; la força que ells poden durar a la nostra és impotent per aturar l'avanc...

Es meravellós, important, decisiu per a la nostra guerra; tot el que vulguem. Però ens fa por ^{de} creure-ho, perquè la decepció ens faria massa mal si l'ofensiva resultés frustrada.

Durant tot el dia no podem fer res de bo. Estem nerviosos, no tenim gaire de treballar i necessitem que les llores puguin de presa i ens portin notícies recents. Si ha alguna cosa, no sabem

cal 31.5-11.067 2
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

en, exactament, perquè ~~pod~~ potser és a tot arreu, que con-
firma l'optimisme del caberal. ~~En els nostres~~ En els nos-
tres ~~els~~ oficials, en el camí de la gent, en l'ai-
re mateix; alguna cosa impaluable, que no es pot
venir ni explicar, que il·lumina adreça l'aspecte
dels objectes inanimats i ens va afirmant l'optimisme
a mesura que ~~avancem~~ ^(hasseu) ~~avancem~~ les hores.

A mig dia, veiem ~~assidats~~ arribar els
primers camions portant evacuats de la població ci-
vil de Xerol. Són gent misèrica, malalta, que ho ha
perdut tot, fins ^(l'aptitud) ~~la capacitat~~ de plorar; no saben ni és que
van realment vertits de foc, o bé ni la ^{l'atència} ~~l'atenció~~ que
porten damunt ho fa semblar, però en ~~la~~ ^{la} l'efecte
que tota aquesta gent porta dol.

Mai no havíem vist uns homes tan en-
vellits, ni uns dones tan descaigudes, ni uns criats
res tan tristes. Semblen criats i educats per a fer ho-
raquenda antifilipista. "Heus ací - us vénen ganes de di-
el resultat de la salvació d'Espanya, a mans del
més gran de tots els generals, el senyor Franco."

Ve un moment que ens arriba a semblar que tota aquesta gent en fa un gran marra. I no obstant, ^(penetren) ~~penetren~~ els seus grups, venen i i parlar. En ve a donar-^{se} que compendien ~~tot~~ tot el dolor d'Edifici i béns; han deixat els homes joves lluitant per força a l'altra banda. ~~Ha~~ Han deixat la casa, les ganes de viure, tot el que tenien; no els queda res més que aquesta mica de vida miserable, que els puja la carn i sembla que vagi a fondre's a cada moment.

A casa saben que no podran tornar hi, perquè ha quedat desbata. A l'altra banda tenen tècnics estrangers que saben perfeccionar la guerra, i l'han portada a aquest terreny estúpid. No saben ni els diputats anglesos i els periodistes continentals que en venen a visitar amb tanta freqüència, es fan ben bé càrrec del que això representa: no poder tornar mai més a casa! Ells veuen els nostres pobres desbats, la tragèdia de la nostra gent i ~~fan desbats~~ fan una frase commiserativa davant de cada filot de runes;

però no poden dependre's de llun aïre de turistes
per la il·lusió que fa avui, a la gent
men, un viatge per Espanya.

00315-1110814

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats del
Civica

x
x
x

el vespre no ens ha portat pas els elements necessa-
ris per a atenuar la nostra inquietud. ~~El diari de la~~
el diari de la nit no ha publicat encara, en l'edi-
ció d' ~~avui~~ avui, la notícia definitiva.
Ens hem ficat al llit ben d'hora, per
tal d'empezar el dia; ~~per~~ ~~per~~ avans d'adormir-nos, pen-
sem de la possible victòria de Xerol, de l'efecte que pro-
duiria a Barcelona, de la importància que tindria per
al resultat final de la guerra. Tenim una gran cura
a no engrugar-nos massa, i benem el nostre entusias-
me, tot dient que sentir-ho gens que, fet i fet, Xerol
~~no és pas una heura decisiva. Diria~~
~~que no és pas una heura decisiva.~~

Apnetem la manteta al voltant del ^{cos} ~~cap~~
i voldríem dormir. Però la boca està hollada d'imat-

ges per a nosaltres; Tenim el benament i l'esperit a
uns quants quilòmetres lluny d'ací. Com ^{els} ~~els~~ ^{compans} ~~compans~~ de la 87 ^(Brigada) ~~Brigada~~. Sentim el de-
vant de tots i actuen de força de poc en una ma-
ra difícil; ^(és una porció) ~~terol~~ elevada i caldrà prendre-la amb
purant sempre, barant el hit a les metralladores.
S'abem que ells no es faran begar per a seguir ~~estats~~
endavant i sabem a quin preu pagaran llur herois-
me. Si poguéssim estar amb ells! Vists de lluny, les
coses ~~tenen~~ ^{tenen} més proporcions més normals i potser
no robirien tant.

De robte, arriba fins a nosaltres el so
d'una música llunyana. Ja estaven mig adormits
i no tenim ben bé consciència del que això pot rebre-
tar; la música es va apropant i ve un moment que
podem destriar les notes perfectament i sentim els cants
de la multitud que acompanya la Banda.
La ~~lila~~ ^{lila} son ens faig d'una ergana-
hada. Ens incorporem tots a l'hora, amb els ulls es-
batanats:

- Terol deu haver caigut!

Mai no ens havíem sentit tan de pres.

Ens afeixem tant a ficar-nos la cam dins la roba que ens fem mal; maleïm els cordons de les sabates altes, que no obliquen lòcidament la celeritat dels dits i finalment notim al caner de qualsevol manera, amb els botons a mig cordar i oblidant importants ve-
les reglamentàries.

Els caners estan més il·luminats que de costum, i l'edifici del Govern Civil adluc ~~altre~~ té la façana engalanada amb llums elèctrics; ningú no té por dels diversos faccions, que deuen estar ocupats en una feina d'homes al front i no els queda temps de fer la bis-
tra per la recargarda. La ciutat sembla molt més petita, els carrers més estrets, les cases més baixes; hi ha alguna cosa, potser els edificis, que s'estrengen al voltant de la gent i ens fan acostar els uns als altres i ens afeixen més. No hi ha res que ens molesti: ens donem cops, ens trepitgem, ens fem mal però el resultat és sen-

que un somriure que mit del fons de l'ànima i on
ve ~~la~~ la cara, i una esteta de mans ben feta.

Moltes dones ploren, amb ~~aquesta~~ llàgrimes de joia que ~~corren~~
(ratllen) els nostres ^(amb) gots de llum, i als homes s'ns tre-
na l'emoio al voltant del coll i quasi no ens dei-
ra respirar.

^{Cer}
Bascuem els batallons de carabiners
i els trobem precedits de la nostra ~~Banda~~ Banda, ben
formats i ben deserts, més contents que ningú. Ens in-
corporem al lloc que ens correspon i seguim carrers en-
lla, vivint un dels moments més felixos de la nostra
vida. El soroll de les sabates al tocar a ~~Torre~~ Terra
renova ritmicament per les parets, i seguint ~~el ritme~~
aquest ritme, milers de boques van proclamant:

- Ha caigut Xerol! Ha caigut Xerol!

Per poca estona, hem pogut conservar la
formació dels nostres rengles; després, la multitud s'ha llan-
çat amb novatges i ara ~~avancem~~ avancem omplint els

cal 3.1.5-1(112) 8
UNB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

carers de banda a banda, fent bracet amb ^{persones} que
no concepiem d'avans i ~~de~~ les quals estimerem ~~de~~ tot
cor.

La marxa es detura de cop, i s'acon-
segueix un silenci absolut en pocs moments. El governa-
dor ens vol parlar. La seva figura alta i prima
es ^{recalca} ~~exalta~~ a la barana del balcó i manté una mira
de lenta, profunda, lluminosa moralitat; no es pas un or-
ador, això es veu de seguida ~~de~~. A més, l'emo-
ció no li
permet exercir un control perfecte damunt els nervis, i
no sap com ^{començar}, s'encalla, no reeix a dir el que
 voldria. Però és igual; ~~però~~ sabem el que ens diria
i ens ho diria de la mateixa manera que ho sentim no
altres. Per altra banda, hi ha coses que no es poden
explicar amb paraules i ara, des d'aquest balcó, ~~estem~~
el millor orador del món no ~~se~~ aconseguiria posar el
nostre esperit més tens del que ho està.

Comprenem el ~~que~~ que us parla, sempre
governador. També moralment ^(vivim) ~~estem~~ una mica d'ens

Cal 3.1.5-1(113) 9
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

brinquera que ens lleva el sentit de l'equilibri.
Si no ens lliguem de pens a terra, ~~mes~~ ~~com~~ ~~condem~~
~~no~~ cions que cada vegada es van afirmant ~~mes~~, ~~millor~~
~~assim~~ ens passarem a saltar i a cantar, i ens ~~disson~~
~~assim~~ desaparirà dominar per una ~~indefinida~~ ~~indefinida~~ sèrie
d'impulsos infantils.

x
x x

Ovin hem sabut que encara resten a $\frac{1}{2}$ Terol alguns
nucles de resistència. Diren que els feipists han annu-
ciat violents contra-atacs per tal d'establir contacte amb
els antigats de la plaça, i novament s'embarcen de no
saltar la incertesa i les ganes de saber coses.

La formació de la Brigada ha avançat
molt, aquests darrers dies. Amb els elements seleccionats,
hem pogut ~~se~~ formar tres batallons, de sis-cents ho-
mes cada un. Queda, però, tot un batalló per a consti-
tuir, i ara caldrà esperar les noves promocions de cana-
lins. Això ocasionarà un retard considerable, perquè

una precis educar aquests pivots per a la guerra.
~~després~~ Ili ha el propòsit que tots els homes de la
 Brigada estiguin foguipats avans ~~de entrar a formar part~~
~~de entrar a formar part~~ d'entrar-~~la~~ a formar part,
 i serà difícil de fer aquesta experiència amb tot un ba-
 talló de nous reclute.

Aquest propòsit de comptar amb elements
 foguipats ens abastaria també a novatles. Hem ens ha
 dit que, avans de començar a actuar dins la Brigada,
 d'una manera formal, hauriem de passar una tem-
 porada al front. No tenim pas res a objectar-li i no
 més sentim ~~cap oposició~~ que això no sigui
 avui mateix.

De moment, estem lliurats a un treball
 d'organització. ~~El~~ El cap de la Brigada ens ha dit
 que ens ~~facilitarà~~ han facilitats els aparells neces-
 ris i tot el material que calgui a fi que ~~nos~~ de
 muntar la nostra Secció de la millor manera pos-
 sible.

ible. Tècnics militars en totes classes de cartografia i Planimetria, i des de fa dies ens aplicuem a transformar la nostra professió civil en una especialitat de guerra.

Cal 3.13-1 (115) 11
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Es meravellós com en plena lluita, tenint el nostre país i la carni de la nostra gent, notem nos a les experiències bèl·liques dels generals més ^{imbecils} ~~estúpids~~ i més cruels del món, ^{com és} ~~capaç~~ possible realitzar la Brigada amb tanta precisió. Ahir ~~era~~ arribarem a la Base de tres equips d'emissors de campanya, ~~de~~ i ja hi havia, esperant-les, una secció de radiotelegrafistes ben preparats. ~~Ells~~ ~~van~~ hi ha constituïda una Secció d'Informació, amb aparells moderníssims de botànica i cinema, i uns carabiners experts per manipular-los; hi ha la Secció de Camuflatge, amb ~~tots~~ ~~dibujants~~ pintors, escultors, dibuixants, escenògrafs i ~~de~~ ~~seleccionats~~ bons obrers de tots les branques de la construcció; la Secció de Transmissions i Senyals, que porta molts extensius d'entrenament; la Secció d'Artilleria,

Col 3 4 5 - 1 (116) 12
amb artillers que n'han passat onze mesos regits en
un dels fronts més actius de la Península. S'han for-
mant els enllazos amb els millors ciclistes i ~~motociclistes~~ mo-
toristes de la Base i obrenen una gran cura en l'or-
ganització de tota la Secció motoritzada.

Recentment, els fusells considerats com a
molt moderns que tenien els batallons constituits, han es-
tat canviats per uns altres de millors; hem vist fusells
metralladors i metralladores perades ~~man~~ de ~~models nous~~
tipus nous i, en general, tot el material de la Briga-
da és modern i abundant.

La Secció de Sanitat, ^{Càdix} ~~que~~ en període de
formació, és una cosa admirable. Han arribat oficials met-
ges, practicants, farmacèutics etc., que treballen amb una
gran activitat i ~~en disposició de tot~~, encomanen als car-
nabins una confiança de la qual cal esperar ~~un~~
excel·lent resultat.

Els comandaments subalterns són educats
normalment a l'Escola de Sergents i Caporals. Són els me-

Cal 3.15-1/117 (13)
URB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

hava d'una manera perfecta i en un breu termini
sense estalviar mitjans.

Tot ~~estava~~ va bé sense menys en im-
piracions. La guerra durarà més perquè la Brigada
pugui intervenir-hi, i quan intervingui s'hi haurà
de començar.

No obstant, aquests darrers dies - coincidint
amb els furiosos contraatacs de l'evol - s'ha produït quel-
com que podria dificultar seriosament els treballs d'or-
ganització. L'enemic deu haver descobert l'emplaça-
ment de les agrupacions dels batallons constituits i la
seua aviació ha bombardejat per dues tres vegades les
proximitats de les casernes. Hem observat en els nostres
camps una presumpció visible per aquest fet, tant pel
veïll que això representa per a la població civil com
per la horribilitat de veure destruïda a mig^{ser} una ob-
obra en la qual han estat posades tantes esperances.
La nostra inquietud pel que passa aquí és

haurien de passar una colla de dies sense saber notícia
de casa nostra, sense rebre cartes on els nostres familiars ens
diguin que no els ha passat res. Quin rublor! És clar
que Barcelona és ~~molt~~ gran, però als nostres ulls ^(la ciutat) ~~Barcelona~~ és
un pis petit i mes cases estimades, la imatge de les quals
cabem dintre la mà tancada.

Al mig dia d'avui han tocat les sirens
d'alarma, per tercer cop en el curs de la jornada. Hem
sortit al carrer a temps per veure els aparells faccioners i
les bombes en ferdir l'aire, seguit immediatament d'unes
detonacions molt fortes. Enllà de la població, ~~per~~ a l'in-
dret de l'hospital, i han alçat per damunt de les cases
unes columnes de ~~fum~~ terra i de pols; ens diri-
gem cap allí, corrent tant com ens és possible. Des de
diversos llocs ens arriba el soroll de les campanetes de les Ussaga
ambulàncies, i els sanitaris van sortint de llurs cases; alguns
d'ells es porten els braços de la Creu Roja en plena cam-
ra, guanyant temps al temps.

31-1-1939 (16)
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Heus ací de cop, en tombant un angle de
carrer, tot el ~~dolor~~ dolor d'aquesta guerra estirada que
fan ells. Al mig de la calçada hi ha dos forats
enormes, i a les voreres, arrosats als arbres o aïaquets al
pen de les ~~cass~~ cases, una colla de persones civils ferides
o mortes, amb trossos de carn i de sang barrejats amb
la terra. I hi ha una dona que crida d'una manera
horrible i deu tenir, per a fer-ho, tota la raó del
món.

He recollit, a uns ~~assapessats~~ cent metres
d'un dels forats de les bombes, un nen ferit. Deu tenir
uns dos anys d'edat; la metralla li ha arrencat una
cama, les restes de la qual ~~seu~~ qui sap on ~~essa~~ han anat
munt a parar. El nen no plora, ni crida. L'he trobat
apretant - x una taronja a mig menjar contra el pit, i
m'ha mirat amb uns ulls esbataats. Quina mirada,
S enyor! Si els parlamentaris del món poguessin veure-
la, si haguessin de recollir aquesta criatura i tenir-la
als braços! Si el Pare Sant de Roma hagués de passar
les seves mans pels cabells d'aquest infant i dir-li

que no s'espanti, que no té res, com li costaria destruir
de benin amb les mateixes màns els avions fixats.

Cal 315-1(121)17

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Al vespre, en voler^{de} constatar que la ciutat està
completament a les forques. Adhuc ~~l'horitzó està~~
les bombetes blaves, de precaució contra els atacs aeris,
han estat apagades.

El cel està envoltat, les estrelles i la
lluna no es veuen; els establiments han tancat llurs
portes i finestres i no hi ha cap ~~llum~~ claror que
es manifesti a l'exterior. Anar pel carrer en aquestes
condicions es fa difícil. La gent toquem els uns amb
els altres, i per tal d'evitar-ho parlem en veu alta
i el no de la nostra veu ens serveix d'orientació.

Palpem les parets amb les mans, arronse-
guem els peu amb ganes de dotar les nostres plantes
d'una sensibilitat tàctil, i així i tot ens obliquem

amb freqüència. A vegades, l'encera momentània d'un
fars d'automòbil il·lumina tot el carrer ~~des~~ i al-
hores ho aprofitem per ^a avançar de pressa.

Sota una botallada, ens trobem ^{Canal} un re-
gent conegut; s'ha aturat per ~~la~~ a encendre una ~~massa~~
cigareta i la claror del llumí li ha aclarit el ros-
tre. L'atrem per preguntar-li si sap el que ~~nos~~ pas-
sa i a qui es deguda aquesta mena excepcional de
deixar sense llums la població.

- No ho sé pas. - ens ~~explica~~ respon - Però deu tractar-se
d'alguna cosa important. Als teatre i cinemes han in-
terromput les sessions a fi de fer conèixer una disposi-
ció de la Base, ordenant a tots els carabiners que es re-
vertin immediatament a les agrupacions respectives.

En aquest cas, el nostre deure és pre-
sentar-nos a l'oficial que comanda la nostra re-
ció. Canviem de rumb i ens dirigim tan ràpida-

ment com ens és horrible ~~allà~~ al lloc on ens ^{Cal 3.15.1 (172)} **UAB** 19
hauran de curar les ordres.

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Ha parat ~~el~~ ^{de novallis} ~~nostre~~ un camió
militar, i a la llum dels seus fars hem descobert
un grup de carabiners amb l'equip de campa-
nya complet, preparats per ^a partir. El cor ens ha fet
un salt i hem accelerat més encara el nostre
pas.

A la recia hi ha una gran ac-
titud. ~~La~~ plom carrega els llits de la tropa a les fun-
gements i tots ~~els~~ ^(té) ~~els~~ ^{l'aire d'èsser} ~~estranys~~ ^(conspirat) d'una
manera definitiva. L'oficial ~~està~~ ^(enfermat) molt ~~mal~~ i de mo-
ment no té temps de fer cas del que li preguntem;
quan descobreix la nostra presència, ens ordena:
- Aja; equipeu-vos i prepareu tots les vostres coses per
a partir de seguida. Concentreu-vos a la caserna B. de
Lidoi.

Que deu passar? On ens hanem de
dirigir? Hens aquí més preguntes que el reglament
ens prohibeix ^{de} fer. I tanmateix, en casos com aquest,
es tenen més ganes terribles de saber-ho.

x x x

A Lidón, davant del santuari, s'han format els ba-
tallons. El cel s'ha aclarit una mica i la lluna, ~~no~~
~~estava~~ ning veïda pels núvols, ~~impossibilitant~~ fa possible
la formació de les unitats amb ^{un} cert ordre.

Comencem la marxa sense que cap
oficial ens expliqui res. L'única cosa que ens han
dit és que, en travessar la ciutat, apaguem les cigar-
retes i ~~podem~~ ^{com} fer el mínim rovell ^{possible} en cami-
nar.

De moment, avancem en silenci, amb

Cal 31.5-1 (125) 21
UNAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

el cap baix i l'ànim debilitat. ~~Però els oficials ens fan~~
~~callar. En i~~ Però els oficials ens reiquem a la nostra
mort, i reaccionem guairebé tots a l'hora. Un
gastador ~~es~~ es posa el coll a ~~tot~~ tot i comença
a cantar: L'acompanyem tota la troba i la canó
havia d'un batalló a l'altre.

Però els oficials ens fan callar. En i
lens, el nostre equip pesa més; un company se n'ha
cotat i reita uns verros conequits:

"Que deu ésser brau, i ardent i fort,
el vostre cor,
oh voluntaris catalans!
Cap lli exita us obliga
en terra estranya a quereja,
i generosos, ~~apressos~~ queregeu
per vostra santa voluntat,
sedents d'amor i llibertat,
del tot regurs que venceren."

Així, el camí es fa més curt i costa
menys d'oblidar-se d'un mateix. Els versos
~~seguen~~ els rengles com un murmurí.

L'embasament és transitori. Tots els
incomoditats hiópis de la nostra condició de soldats
hem refet una ^{aquartament} ~~agudització~~ per l'aire provisio-
nal de l'~~acaserament~~. Siqui com sigui, la penja-
nència dels ^{unitats} ~~batalions~~ en aquest lloc, depen del curs
que prengui la batalla de Terol; de moment els
tres batallons estan instal·lats l'un molt a prop
de l'altre, i els homes porten una vida repo-
rada, poden descansar.

Cada dia ho podem informar-nos del curs dels combats de Terol. La lluita continua i no minva pas d'intensitat; dels ~~de~~ quatre comandants que manen els batallons de la Brigada de carabiners, ~~els altres tres~~ dos han estat baixos. Un d'ells ~~ha~~ van ferir-lo ahir, i l'altre l'han mort aquesta matina-^{Carra}da; han portat el seu cos a Castelló, i ~~el~~ estan preparant una sala perquè el poble pugui visi-^{tar} ~~el~~ ~~el~~ cadàver.

Per la ~~granda~~ quantitat de caps i oficials ferits o morts aquests darrers dies, pot ~~se~~ jutjar-se el nombre de baixos que hanan sofert els sol-
dats. Cada dia arriben nous contingents de ferits, i cal gent de reserva per tal de refer les unitats.

guerra. El fet d'haver estat cridats per a ~~lloc~~ ^{servir} de base a la Brigada de poc, es deu a ~~dos~~ ^{dues} causes: en primer lloc, a llur valor indiscutible com a soldats, i en segon lloc al desig de proporcionar-los un descans a la rereguarda, després de mesos i mesos de permanència al front, sense permisos de cap mena.

Els ha estat promès que avans de tornar al front, els seria concedida una Temporada de ~~descans~~ ^{repòs} a Catalunya, adscrits en una de les Comandàncies de Carabiners de la nostra terra. Sabem, per tant, que el ~~desen~~ ^{sen} batalló ~~que~~ ^{seria} ~~habria~~ ^{seria} el darrer a ésser mobilitzat per a incorporar-se al front. Perquè ens cridaran d'un a un, per batallons. ~~això~~ ^{això} Això ~~hem~~ ho hem sabut del cert.

Aquests homes del catorze, amb la mes-
 a viatge a Catalunya, estan ab-
 com criatures. Un d'ells, un pirot de Lleida, va dir-
 me un dia:

— Saps? Aipò de tornar a Catalunya em sembla men-
 tida. Mira si és un ding fort, que si em deixaven
 triar d'entre tots les coses de la terra la que m'a-
 nés millor, triaria aquesta de revure el meu país.

Novaltes ^{fa} molt ^{de} temps que ells
 que estem incorporats, i els agrada que els par-
 lem de casa nostra. Pregunten coses puerils, o altre-
 mes coses que semblarien puerils a la gent de la
 renaguarda. Pregunten si tal o ^{tal} ~~qual~~ carrer de Bar-
 celona segueix encara sense empedrar, si la Plaça
 de Catalunya encara hi ha columnes, si ~~hi ha~~ hi
 cinemes projecten pel·lícules d'edició recent. Par-

l'ant de Barcelona, ens entendrem de seguida. La
conversa, per aquest camí, deriva sempre amb una
cap a més dirigitacions de tipus filosòfic, en ~~les quals~~
el curs de les quals fem pronunciacions sobre el paper
que ens escaurà de jugar quan s'hagi acabat
la guerra. Alguns opinen que ens quedarem bent
de carabiners per tota la vida, perquè ens han
convertit en una raça guerrera i serem un
poble que viurà de la guerra, de la mateixa ma-
nera que hi ha pobles que viuen del comerç o de
l'agricultura. N'hi ha d'altres que creuen que
hi haurà ciutadans de qualitat dins la ~~relació~~ ci-
vilització que ^{ens} estem ~~construint~~ guanyant. La maio-
ria no té un criteri segur i s'estima més no pen-
sar-hi.

Hi ha una cosa en la qual coinci-
dim tots, i és que la vida que portàvem abans de

la guerra, bona o dolenta, no la podrem recordar.
 Caldrà començar de nou, però som tan joves, gaire-
 be tots, que això no ens fa gens de por; a mi, no
 oblidem pas que ni lluiten, és perquè no tornin a
 ésser possibles moltes ~~difícils~~ de les coses que constitueixen
 el nervi de la nostra vida anterior. És ben clar,
 i no obstant pensem en aquella vida amb una gran
 tendresa

x x x

~~Heu llegit la notícia~~

Hi ha bones notícies per als del batalló catorze.
 Hem els ha dit que el viatge a Catalunya està ja
 decidit i que aniran a Tarragona. Des d'allí els van
 concedits permisos individuals, a fi que ~~possin~~ puguen
 veure llurs famílies.

Estem contents tots nosaltres per l'a-
 legria que tenen ells. S'abraça, els esbrinegen els

Col 3.15-1(124) (8)
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Història
ells, i des d'ara ~~els~~ no els deixa anarregar un non
requit: saben la data de la marxa. Els oficials
no els han pogut ~~et~~ contestar res concret; per descomptat,
el viatge s'efectuarà dins un breu ter-
mini, però no els és possible de fixar el dia.

Q l'hora de la sortida del servei,
cada home del batalló catorzè ha convidat un grup
de companys dels altres batallons. Els cafès i bars de
la ciutat s'omplen de carabiners, que celebren de
tot cor una cosa que els afecta una mica a tots.
Després d'un any ~~d'espera~~ i mig d'èxer-ne a fora,
els homes del catorzè 14^è podran tornar a casa!

x
x x

Les companyies van prenent un aire especial. Els fu-
ters permisionaris han coincidit ^a ~~en~~ companyar tots
les coses de menjar que poden per tal de dur-les

a casa. ~~Ante estos hechos~~ En els magatzems de ministre, en is d'una mena de condempnència, els han venut uns bacallans petits, i ells els han venut a manjors, per les paret de els companys. ~~Ante estos hechos~~ ^{Feien} una pudor tan insuportable que aquest matí un oficial s'ha enfadat seriosament, i ha ordenat que cada home es trovi un vas per^a guardar els aliments i el tingui fora de la companyia.

Hi ha un xicot barceloní que s'ha mesclat a l'equipatge portant una gran quantitat de pots de farina d'arròs. Se n'ha avergonyit, i ha tingut necessitat d'explicar-nos:
 - és que ting una mena de dos anys d'edat, i la meua dona m'escriv que no troba farines per^a completar la seua alimentació. Amb això es baré content.
 Si també gaire ~~en~~ ^{en} manjar, avalu

rem per tenir-los envija i ~~les~~ n'us fonda l'en-
tendiment.

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

x
x x

Als
Als homes dels altres dos batallons, el curs dels combats
de tendre requis apassionant - les ^{les} una mena de
gran joc, en el qual ^(Tenim probabilitat de jugar-nos) ~~tots els batallons~~ la vi-
da.

La nostraacció ha quedat en una situa-
ció indefinida. Els millors caps i oficials que havien
de constituir l'Estat Major de la Brigada, ja van al
front; l'Estat Major, doncs, ha quedat desfet i moral-
ment igualment no reben l'ordre de partir amb un
batalló o si ens aplegaran al ~~del~~ gabinet de Carto-
gràfic de la Divisió. Sigui el que sigui, ens agradaria
que es produís ben aviat.

Avui han arribat de tendre notícies

ingruiant. La batalla arrolla ara la màxima
violència

Cal 3.15-1 (137) (11)

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

x
x x del verbe,

Ahí, a darrera hora, el 14^è Batalló rebé l'ordre d'è-
star preparat per a sortir aquest matí. +

Els expedicionaris han omplert el
matí, molt ~~abans~~ abans de l'hora assignada. Porten
els sacs de menjar i estan tan contents que donen
bo de veure.

Amb una mica de retard han arribat
a la caserna els camions que hauran de traslla-
dar-los. S'han col·locat en renglons davant dels
homes, esperant-los. ~~Forment desordenats~~ amb l'ordre
de marxa depen ara de l'arribada del comandant;
tarda molt i els homes s'impacienten.

van pujant als camions. Quan són plens, la camiona-
ra inicia la marxa.

Com els trobarem a faltar aquests excel-
lents companys!

x

x

x

Ha ~~sortit~~ ^{sortit} ja un altre batalló. La ~~Batalla~~ ^{Batalla} de
Terol pren el caràcter de ~~Batalla~~ batalla decisiva, la
primera gran batalla de la nostra guerra, i ~~són~~
^{calen} ~~precis~~ molts homes per a sostenir-la.

Ara, nosaltres ja sabem que serem
destinats a l'Estat Major de la Divisió, i que hem
d'estar preparats per ^asortir al front a qualsevol
moment. El darrer dels tres batallons de la Bri-
gada en formació, marxarà demà de bon ma-

Cal 3.15-16(14) (15)
Universitat Autònoma de Barcelona
tí. Voldríem sortir amb ell, no sabem per quins
motius s'ajorna més la nostra incorporació defi-
nitiva.

Ens anem quedant nos, i de robte con-
tatem amb nossems que aquest espai de temps de
convivència, tan curt, ens ha marcat profundament.
Estimeim aquests companys, no pas d'un a un per llurs
qualitats o llur caràcter, sinó d'una manera col-
lectiva, notem pel que som i pel que representem
tots plegats.

Sense els camaraders, Castello' ha
perdut una mica de caràcter. Els cafès no són
tan acollidors, els cançons són més breus i menys els
homs que queden no ens podem mirar la gent
d'una manera tan activa. Sols, sembla que el

nervi del nostre orgull hagi perdut la
tènua.

Cal 3.1.5-1(142)

(16)

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

x
x x

~~El nostre~~ ~~assessor~~ ~~comandant~~ ~~de~~ ~~la~~ ~~brigada~~

en realitat, no ens han pas fet saber quine.

hem rebut una ordre disposant la nostra in-
corporació; sortirem demà al matí, acompanyant
un comandant - delegat que va cab a Lerol a
fer - x càrrec d'una Brigada.

Preparem les nostres coses amb una
gran il·lusió. Però, en el fons del fons, tenim
una mica d'inquietud. Però, davant la certesa
de retrobar els nostres companys, i quin x'in re-
du?

98 "Puerto Escandón"

Cal 3.15-1/143

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Elm estat puntuals, i de bon matí el comandant ens ha trobat ja esperant-ne ~~la~~ ~~un~~ a l'entrada de la furgoneta que ens hauria de portar.

~~Alts~~ ~~///~~ Tots aquests behemarismes de sortida transcurren d'una manera lliure, sense sobresos, ben a l'alimentar la ~~nostre~~ ~~fantasia~~ fantasia. Sempre ens havíem ^(pensat) ~~previsiblement~~ que la nostra marxa al front ~~seria~~ aniria precedida de solennitat; pel cap baix, imaginàvem uns quants cossos plens de gent emocionada, i coratges desfilant pel mig amb quatre batallons formats, seguint una bandera de mímica ben lliurada. La gent ploraria i ens desitjaria molta sort, i coratges ens ~~captivaria~~ captivaria ben bé com uns herois.

Ara, ens mirem els uns als altres i

Tenim una figura tan poc militar que ens han dit, gent que ho sabia del cert, que a l'exercici fa molt fred, i ens hem posat tota la roba que tenim al damunt. Ho porta un doble joc de roba interior, ~~desigues~~ ^{dues} ramarets de punt, una cascadera de ^{cellana} ~~pató~~ i l'abric. A més, dos pantalons i, ^{a cada penja} ~~penja~~ mitjons; ~~un~~ a vegades, i tinc fins en alguna part del cos, no en tres res de quatar-me, perquè el ~~es~~ quip de roba em protegeix la pell.

Tot el que tenim, totes les coses que volem el confort i la higiene de la nostra vida militar, les portem en un sac de costat i una maleta per individu. El comandant, en veure'n les maletes, ha fet una qüestió de desaprovació i ha dit que a l'exercici els soldats mai no fan res de bo, fins al dia que es doni compte que a la guerra no hi ha d'avor

amb malets. No ens ha fet gens de gràcia, però
hem fingit que sí, i hem rigut.

cal 3.1.5 - 1(145)

3

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

El comandant també és català,
i ha resultat ésser una gran persona. Al cap de
pocs moments d'haver arrencat el cotxe, s'ha
^(girant-se)
~~girat~~ cap a nosaltres i, ~~doblant-se~~ la volava
de la querrera; ens ha envoltat la placa de
metall amb les quatre barres i el nom de Catalunya,
més, que porten gairebé tots els nostres soldats.

- Sense això - ens ha dit - no me n'aniria
~~resseguida~~ de gust. Sembla fúril, oi?

Li hem contestat que no, i mai
^{Chaviem}
no ~~hem~~ dit una cosa tan de cor.

Voldriem que tothom presencis la
nuestra sortida i li concedís molt valor. ~~Voldriem~~
Voldriem que tothom sàbés que marxem contents.

il·lusionats, amb una gran esperança. Però és tan
d'hora, que els caners ~~estran~~^{no} bruits i no poden com-
partir la nostra emoció amb ningú.

Més endavant, ~~en~~ en aturar-nos
el control a la sortida de la ciutat, una dona
ha mirat dintre el cotxe i ens ha semblat que
es fien càrrec de les coses i que sabia de què an-
ava. Li hem agraït molt.

x x x

Fa un dia clar, de sol fort. Fins que les
vegem novelles mateixos, no ens creiem que ens
en dia com aquest els homes farien guerra.

Parlem per uns pòbls valencians,
arrapats a la terra, mandreros. El diumenge, en
aquests llocs, deu durar més que ~~en~~ altres ban-
des. L'hor de les taronges, quan fa bon ~~temps~~
temps, ~~masses~~ massa mana el bairatge i
fa creure als transients que la vida és fàcil i

Cal 3.15-1 (147) 5
UNAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

de bon viure i que en països com aquest mai no
~~hi~~ hi ha problemes tan difícils que no es puguin
resoldre de seguida.

- La zona de guerra on comença, Comandant?
Li hem preguntat sense pensar-ho,
esquinçant un llarg silenci; immediatament,
hem vist que la pregunta no tenia volta
i se'ns han envermellit les galtes.

Ell ens ha contestat que, de fet, en
una d'aquestes guerres tan modernes que fa el
feixisme, tot el país corre el mateix perill i
no poden establir-se demarcacions. Això ja ho
sabíem: ~~establiments~~.

A mesura que anem avançant per
la carretera, ~~se~~ constatem que tots els homes ~~de~~
~~la zona~~ ~~de la zona~~ tenen cares embotzades
i cares adolorits. Però la vida segueix, encara.

el seu ritme normal, i els pagans llauren els
campos, les velles fan mitja rota els hortals i les
noies enamenen per les places.

Estem convençuts que, molt avans
d'arribar-hi, el front anunciarà la ~~proximitat~~
proximitat amb un gran rovell. Serà
de canons, de bombes, de fuselleria. Fa tant
temps que hi pensem, que no hem volgut con-
fiar res a la sorbera, i tenim previstes totes les
~~possibilitats~~ sensacions.

A cada revolt de carretera, abinem les
orelles, i movem dextriar, més enllà del brúit
del motor, el rovell del front. Però passen qui-
lòmetres i més quilòmetres, i al nostre voltant
totes les coses continuen llurs ~~seu~~ placidesa.

El comandant té necessitat de ~~veure~~ vintar

L'estat major de l'Exèrcit de llevant, ben tal d'ar-
reglar uns paraforts. Ens devien ~~alliberar~~ de
la nostra ruta i pel camí demanem al ^{coman-}
dant que ens deixi anar amb ell; ^{hins al final;} ens temèiem
que hi hauria grans dificultats, però hi accedíem
de seguida.

L'estat major està actualment a terra,
fora de l'abast dels ca avions i de l'artilleria
enemiga. Ens produïm una gran impressió i
per primera vegada tenim el conveniència de ven-
re la guerra de prop.

En deixar la llum del dia, el pri-
mer que trobem és el grup de màquines que
produïxen electricitat per a tots els departaments;
omplen el nostre ~~de~~ amb un reficar monò-
ton, que es clava al cervell. Mentre anem avan-

Cal 315-1(150)
UNB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

sant, i el treball s'emortueix, passen
quants dependències d'Estat Major: el bar dels
soldats, el grup de telègrafs, la central telefò-
nica, els despatxos dels caps etc. Molts metres per
nota ~~de terra~~ de ~~terra~~ la línia de terra,
una ~~moviment~~ intens ~~o~~ agita i treballa, i s'aplica
a administrar correctament la vida i la mort
de milers d'homes.

Una guerra com la nostra no
és pas una guerra com les altres. Des d'ací, la
grandesa de la ~~guerra~~ lluita s'ofereix al simple
esquerd, i hom en sent tot l'orgull i tota la
força.

^{Cel}
~~Burguen~~ al coronari general de l'Exèr-
cit de llevant. Ell i el comandant que ens a-
companya devien ésser molt amics, perquè es

Cal 315-1 (151)
UB (9
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

fan una gran rebuda. Els ofereix un lloc
a cada un i comencen a parlar de coses de
la guerra.

El Comissari general és un home
ensill, segur del que diu i entusiasta, que en
comença ~~optimitat~~ optimisme als qui l'escolten.
Parla de la batalla de Terol; diu que els nos-
tres soldats donen proves d'una combativitat molt
superior a la de l'enemic, i com a exemple ns
recient explica que ahir, en el sector de Sinagra,
una Divisió nostra ~~de~~ va aguantar durant vuit
hores el bombardeig de sis-cents avions ~~repetits~~ ^{feixistes}.

- Sis-cents avions?

El comandant s'omple tota

la boca amb la xifra i li sembla increïble.

Però el Comissari repeteix:

Cal 3.1.3.11/152) 10
- 5 is. cents. és l'acció aèria més important
que s'ha conegut fins ara. I a desgrat d'a-
ixò, els nostres soldats han seguit avançant i han
ocupat tots les ~~posicions~~ posicions previstes. Mentre
els avions bombardaven, avançaven arrabats a
terra, lentament, i aprofitaven els intervals de
calma ~~est~~ motivats pel ~~relleu dels avions~~ relleu
vament dels avions per a avançar ~~constantment~~
~~de~~ de pressa, a peu dret...

Quina cosa més admirable! Tots
nostres n'estem contents, i ens sembla que han
tingut una mica de la glòria d'aquella Di-
visió.

Després, el comissari i el comandant
aneglen uns papers i quan es disposen a aco-
mular-los, sentim que alquí s'apropa pel cor-

Cal 3.15-114531 (11)
UNE
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

redor que dona accés als despatxos. ~~En~~ En aquests
tots, i en quadern; hem adoptat aquesta actitud
de respecte gairebé sense tenir-ne consciència.

- Salut, general!

Ha entrat un home jove, begut
de galtes, amb una mirada infinitament serena.
No és pas un home jove. Té el nostre amic
i els poquíssims cabells que li cobreixen els bol
nos, i el bigoti, són de color de cendra.

Heus ací el general Hernández Saravia.
Davant d'ell sentim l'ensio de la presència his-
tòrica i aspirem amb força l'aire que ens rodeja,
perquè ens fa l'efecte que en aquests moments ~~on~~
~~per~~ nosaltres mateixos ocupem un lloc obert, dintre
el negre d'un punt o una coma, de la làgi-

na que aquest ^(militar) ~~reclamaria~~ reclamaria a la ¹² història.
ens ha afetats les mans a tots, amb ~~un~~ ^{nom} ~~nom~~
re de ~~la~~ beninçada als llavis.

El comissari pregunta:

- Com van les coses, general?

- Molt bé. - El general parla repetidament, do-
nant a cada paraula el seu valor - Avui els do-
narem una bona repulsa, pel cantó que menys
l'esperem. Ens convindria que fes una nevada for-
ta, ara.

No coneixem gens el mecanisme de la
guerra; admirem aquesta ~~massa~~ gent que la fa
moure i li dona caràcter, i voldríem que sem-
pre tingués raó i que tots els elements servissin

(els ens
~~tenen~~ denquis. Però ens dol que ningú hagués una
nevada, tot just en el moment que arribem no
s'altra. Ha fa bon fred, un fred rec que ta-
lla la pell i afluixa la voluntat, i només fal-
ta que la neu vingui ~~a enfitejar les coses~~
a enfitejar les coses. Les coses tal com les podem
veure nosaltres, naturalment. Ens vénen ganes
de dir: "Exulten, general: no us podrien ane-
galar de manera que ho podríem prescindir de
la nevada?" ~~Espero que no sigui de així,~~
~~però si és així, no cal que s'acabi, però si és així,~~
De fet, un general té molts recursos.

La conversa s'allarga una mica i
finalment ens conviden a dinar. Un dinar ro-
ta terra, amb l'Estat Major de l'Exèrcit de

llevant, és una cosa que ens agrada molt.
Passem als departaments destinats a ~~reunir~~ ^{reunir};
tot és net, endreçat. En aquest immens noter-
rari, la improvisació, i la febre de la lli-
ta, no han llevat res al confort dels que l'ha-
liten. ~~En els passadors i els salons i els~~
~~apartaments~~ Cal que sigui així, perquè fa
dos mesos que aquests homes no respiren l'aire
lliure ni veuen la llum del sol; s'han parat
tots aquests dies inclinats damunt d'un mapa,
dictant ordres, amb l'orella encastada a un
aparell telefònic, o bé rebent els comunicats de
les Divisions, amb l'esperit tens i els nervis de
hunta. Els militars de casta ens han en-
senyat a fer la guerra, i ara la fem mi-
llor que ells.

el s'ha enfortint, i fa un vent que molesta ~~bastant~~
 molt. ~~Assí mateix~~ ens domina fins a ben no
 moure a batzegades i alenteix el nostre pas; ~~els~~
~~el~~ gran arribem al cotxe, ens hi acollim com
 en un refugi.

Pel que sembla, les nostres brigades
 estan en moviment, i hem d'anar a Terol, re-
 quint la nova ruta. Resseguiu el camí que porta
 a l'Estat Major i tornem a brendre la carrete-
 ra general.

(Terrens)
~~Terrens~~ Als pocs quilòmetres, l'aspecte del ~~país~~
 canvia notablement, i comença a annu-
 ciar la proximitat de la guerra. El soroll del
 motor fa algun, a cada ^(banda) ~~costat~~ del nostre pas,
~~bandes~~ ^(vols) de colors, ~~assí mateix~~ negres i llents

com un barret de copa de cara al sol. Els camps ja no aarden la mà del convector i sembla que la naturalera hagi deixat en un pens la seva activitat. ~~Alta~~ Els arbres de la cantera estan renecs, morts, i les cases que trobem són deshabitades, destruïdes pel foc o la metralla.

Més enllà del bruit que fem nosaltres, ~~material~~ hi ha un silenci total que obeeix el paisatge. Res no es mou, a part d'uns ocells que s'alimenten de ~~cadàvers~~ carn morta, davant el bec damunt la quietud material.

En tot això que ens rodeja, hi ha quelcom que s'ha trencat per sempre, i que consistirà molt de tornar a posar en marxa. Només la pedra, la pedra dura i llisa, conserva el seu caràcter. ^{la resta} Tot el ~~destruït~~, -la fusta viva i l'herba, la terra treballada, l'aigua clara i els a-

animals que ajuden l'home, - ~~la~~^{n'} és absent. El
 camps s'estenen erts, des de la plana fins a la
 falda de les muntanyes, més tiints, més obscurs i
 més quins que aquest cel de color de ~~blau~~^(canó) que
 ens tren l'aire dels pulmons i ens fa acotar el
 cap. La vegetació ha desaparegut; la terra s'ha aplan-
 nat i endurit, oblidant-se de la rella per tal de
 rebre ^(les rodes) dels avions de caça i ~~de~~ de bombardeig.
 Si Catalunya es tornava així, quina pena!

Canetern endavant, arribem als camps
 atimperats que la nostra ofensiva ha convertit en
 reraguarda. Durant mesos i mesos uns homes
 s'han posat enfront d'uns altres homes damunt
 d'aquesta terra, l'han envaïda per tal de pro-
 tegir-se i han lluitat i han ^(mort) volent això mes-
 teix que ara veiem nosaltres.

Demanem per baixar del cotxe
i ~~per~~ poder visitar de prop les trinxeres aban-
~~donades~~ donades. El comandant accedeix.

Fa més fred i un vent més fort que
abans. En una cruïlla formada per una pista
en travessar la carretera, hi ha un indicador
de campanya: camí avall, cap a l'esquerra
nortea, ~~les~~ les posicions de "Panchu Villa". Carre-
tera amunt, Puerto Escandón.

Guardant la pista, hi ha un ha-
rapet de sacs terens i pedres; entre d'ells, i ~~ha~~
constatem que el rol està recobert encara per un
llit de palla. D'aquí d'allà, hi han escampades
uns llargs brids de conserva, i penjant per les
baretes, no sabem en virtut de quins necessitats, uns
trossos de roba bruta. ~~El~~ Això ha estat, durant

molt temps, l'habitació de germans nostres.
 Vòluts d'aquesta pedra i d'aquests sacs de teras
 deuen haver passat pors i esperances i hauran
 alimentat aquesta ~~exerç~~ il·luní de tots els soldats
 d'ofegar la guerra amb la victòria i reprendre,
 millor que avans, la ~~nostra~~ ^{nostra} vida.

El vent barra per les espitllers i pin-
 la fort; travessa ~~les~~ l'abuc, la caçadora,
 la roba interior, la bell, i monega els oros i els
 fa tremolar com cordes de guitarra. Els han
 aguantat ací dies i més dies, les nits llarguissi-
 mes dels hiverns, sense poder encendre foc perquè
 l'enemic vetllava, tabant-se la carn de la ma-
 nera que podien i aguantant el fusell ben fort,
 com els homes més homes de la terra.

~~Gràcies a ells, podem mirar per les~~

Gràcies a ells, podem mirar per les

espitllers i veure veure odi un gran retall de
 bois que s'allarga esguard enllà fins a les muntanyes
 blancs. Tot això, ara, és terra nostra. Però
 ells quants vegades l'hauran mirat ^{de} ~~asse~~ ~~afre~~
^{serrant} ~~tant~~ les dents de ràbia, o quants d'ells ~~asse~~ ~~denen~~
 haver mort acarant - o hi, amb el braç estirat i
 el puny clos!

Les línies de timpres s'obren a ban-
 da i banda de la canetera. Hi ha trons on
 les que en d'ells i les nostres, estan separa-
 des, ~~per~~ escarament, per un espai ~~de~~ d'uns
 cinc-cents metres. Poques vegades es deuen haver
 vist tan ~~de~~ prop dues concepcions tan oïdades.

Però en les timpres i en va quantant
 una profunda melangia, de veure abandonada
 la l'única cosa que devia tenir vida ~~de~~ tot

falla, trobem un paper ^(rebreget) ~~depressat~~, amb una foto
aràbia de Franco impresa, emmarcada amb els
colers de la monarquia espanyola i una lle-
genda que diu: "el que Espanya necessita"

De cara a les nostres primitives posi-
cions, és on els forats oberts en els murs de la
caseta són més freqüents i importants. A través
d'un d'ells mirem les nostres trinxeres, intrades.
~~recorreguts~~ ^(més avall d'on) trobem, en un pla inclinat,
D'allí va partir l'ofensiva, i va seguir costa amunt,
allargant la via cap al coll dels generals feixistes.
Com devien fugir els nostres companys, de cos a
terra, arrossegant - x amb el fusell a prop del
cor, i tapant amb llur carn la boca de les
metralladores feixistes!

Mirant avall, cada pedra que veiem

Cal 3.15-1/166 (24)
es la tomba d'un heroi. ~~XXXXXXXXXX~~ i mirant amunt
endavant, cada tres de carretera, cada ~~canon~~ es
un ruta oberta cap a la llibertat.

10

Ferrol.

Col. 3. 1. 7. 1 (167)

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

De Puerto Escandon a Ferrol, la carretera té l'aspecte desolat que deuen tenir els camins dels generals que fugen. Projectils d'artilleria sense dis-
~~posició~~ barar, nous, afilats al peu dels arbres, ca-
non abandonats, cotxes ~~destroats~~ ^(destroats) tanca fora de con-
bat, línies de guerra de tots menes. A vegades, cai-
xes de fusta amb una inscripció italiana, fan
participar Itàlia ~~en~~ ^{en la} vergonya de la derrota.
Sentim ben fort l'orgull de poder abatre l'or-
gull d'aquesta gent.

Anem cap a Ferrol, i la nostra em-
oció és tan gran que no cabria dins les pàgines
de cap llibre ben escrit. Si ho quèssim, ens veuríem

de festa, amb la culpa ben marcada i el vestit.
 non, les sabates de parol i una flor ~~de color vermell~~
 a la solapa. Es clar que les coses de la guerra no
 poden celebrar-se així. Es clar que aquesta cin-
 tat reconquistada ha estat l'afflicció o el dol de
 molts milers de persones. Però ben darrunt d'això
 no, Terol és una gran promesa i l'alegria de molts
 mil-lions de persones. Si no fos així, tots els ~~que~~
 companys que han donat la vida per guanyar-
 la, trobarien que llur sacrifici no valia la pena.

- Ara, parlat aquest revolt de caneters, ja ven-
 rem Terol.

(el to de) el comandant també està emocionat
 i la seva veu ho explica millor que tot el que
 jo heu escric. Clavem la mirada en el re-
 volt, sense dir res, i esperem ~~el resultat~~

Cal 3-15-1/169 (3)
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

l'aparició de la ciutat amb els rills ben oberts.

La carretera gira, una gran llen-
ca de terra s'aparta davant nostre com una co-
tina, i al fons, aplanada en el centre d'aquest
^{canvi de} paisatge, ~~seu~~ ~~quatre~~ ~~terres~~ ~~les~~ cases de Terol
blanquegen el terreny ~~en una ratlla horitzontal~~
~~terreny~~ en una ratlla horitzontal.

Des d'ací, Terol ~~per~~ té el mateix
aspecte que + durant molts anys, li ha servit per a
donar la beninguida als viatgers. No és possible
^{de} veure-li, encara, el rastre de la guerra; la con-
templen sense parlar, procurant clavar la
veua imatge en el nostre benoament.

No és pas únicament una ciutat, això,
és el principi d'un període que bot comença

col 3.15-16170 (4)
UNAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats
el món. Adolorida i tot, desfeta, Terol ha
aconseguit ara la màxima grandesa de la
seua història.

Al mentre que ens anem abro-
bant, cada casa ens ensenya la taca fosca de
la seua runa; es ven de seguida que és una ciu-
tat maura quan ve^a haver-hi tant ^{de} silenci, i
alguna cosa ens ~~sorprèn~~ sorprèn i ens ~~sorprèn~~
 ~~sorprèn~~ obliga a respirar a fons.

Entrem a la població deixant a la no-
stra esquerra la Plaça de Braus, veient un gran
~~terreny~~ terreny ple puntejant de cavalls morts. Te-
nem el ventre inflat, les potes rígides i la boca

oberta amb una mena de rialla que no ve a to amb res
del que els rodeja.

Els pobres carers que travessen de-
 ven correspondre al barri de la gent humil;
 non estrets, mal empedrats, de cases baixes i po-
 bres. Aquest barri porta millor ~~la destrucció~~
~~que els altres~~ el fantasma de la destrucció que
 no pas els altres, perquè deu haver refert l' ^{aferrir} ~~en~~
 sament de la misèria durant tots els temps i to-
 tes les situacions. Els forats dels obres han dibui-
 pat notes en les parets de les cases, i aquests res-
 tes tenen una expressió resignada, com si cor-
 responguessin a uns ànims ~~resignats~~
 (que no coneixen) la prosperitat.

61315-1(172)6
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

~~Assats notats~~ La imatge d'aquests
notats dibuixats per les bales, ens arriba a oïr-
nos i els veiem en tots els casos. En les de sempre,
les de la "Plaza del Torro", per exemple, les fasanes
obren uns boques irades, que clamen al cel per
la injustícia que la destrucció, com la mort, tran-
xi igual els rics que els pobres.

Nostrats avorim la guerra i ni la
fem i perquè ens obliguen a fer-la. L'instint
de conservació del nostre poble ens mena a ca-
caron- nos amb la feroïtat dels generals feixistes i
a ésser tan implacables com ells. Però la guerra no
~~ens agrada~~ ens agrada ni la sentim i ara, amb la
retina desfetada per la imatge de tantes llars destri-
des, podem explicar a les nacions com és d'estífi-

da, de cruel ~~guerra~~ i de bestial la guerra
 que donen com a bona els militars imbe-
 rialistes. I podem explicar, també, a tots els re-
 nyons ~~del~~ de la terra, que de tant veure en vol-
 tions i els ha emmurat la fantasia, que els
 obrers no són una cosa que esclati únicament
 en les ~~casas~~ cases dels obrers. A vegades, aquesta
 guerra que fan ~~contra~~ i que ~~els~~ agrada tant, pot
 girar-se contra ells amb tota la força que ells
 mateixos li han donat i desfer-les la casa i
 les il·lusions, com ha passat a la "Plaza del Tori-
 co." En algunes ocasions, fer profecies no costa res;
 aquí, en el cor ^(que fan) del barri distingit de Lerol, podem
 plantar-nos de cara a Europa i dir als seus
 grans senyors: com més perfectes fan els elements de
 destrucció, com més diners dediquen a aquest

Cal 3.15.1 (174) (8)
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats
~~expressen~~ export vostre de la guerra
des quedaran les runes de les vostres cases, i
rejades les vostres cendres amb ~~expressen~~ la pedra,
el ciment i la calç.

x
x x

Caminant pels carrers de Terol, fem una con-
statació que ~~després~~ poques vegades deu ha-
ver-se pogut fer. Una ciutat abandonada, brei-
da, sembla molt ~~to~~ més petita.

En aquests moments, els ~~habitatges~~ ha-
bitants de la ciutat són els soldats. No obstant,
queden encara uns quants ciutadans, viues, mi-
serables, que semblen l'espera de la infància; no
saben quins llargs sentiments els han retin-

queds ací, o potser és que s'han quedat perquè cal-
 lligam sentimental no les reclama a una altra
 banda. Els soldats les tracten molt bé. Els do-
 nen menjar per la gana que tenen, ^(les) acaronen,
 i aquest matí, un grup de carabiners ha en-
 trat en uns grans magatzems de la "Plaza del
 Toros" i ^{traient} ~~ha tret~~ al carrer a uns ~~assaltos~~ quan-
 tes joguines de luxe, ^{le ha} ~~repartides~~ entre els in-
 fants. ^{(com jugaven,}
 Els hem vistos ~~passant~~, amb la mi-
 rada brillant i un somriú que dominava tots
 les desferes de llur voltant. Un d'ells, encabellat,
 bruta de mans i de cara, conduïa un petit auto-
 mòbil; encara no se'n sabia avenir ben bé, i
 ens mirava amb ^(uns) ulls esbatanats, ^{estremant} ~~apretant~~ el so-

lunt amb tota la seva força, com si tingués que
una cosa tan meravellosa se li hagués fondre
entre les ~~seves~~ mans. Quantes vegades es devia
haver aturat davant l'aparador de les joguines
còres, ^{prement} ~~abastant~~ el front contra el vidre i mirant
les ~~còres~~ com ~~la~~ una de les còres més inanequibles
de la terra! Per a aquest nen de set anys, ~~discret~~
la revolució ja té un sentit profund, i no pot
^{trobar} gens can el ben que els soldats han hagut
perquè ell pugui posseir l'automòbil. Li hem
preguntat:

- Estàs content?

No ha contestat amb paraules. Ha agraït
bat la mà d'una de ~~se~~ nosaltres i li ha fet
un petó, un petó d'agraïment tan expressiu

que hi ha davant, com una medalla,
del verd- gris dels nostres uniformes.

El carer ~~conservava~~ ^{vin} ~~conservava~~
~~el record~~ el record de la lluita. Hi ha una gran
quantitat de bombes de mà ~~que no~~ que no
arribaren a esclatar, escampades per terra; algunes
d'ells, ~~estess~~ ^{ning} colgades per la runa, no es
veuen, i són un perill. Sempre hi ha algú,
però, que us advertirà:

- Compte, camarada. No trepitgis això, devia't.

L'advertència, d'un cap a l'altre de
carer, es fa interminable. ^A ~~les~~ les baricades de
les immediacions del lloc on hi hagué el con-
vent de Santa Teresa, el material abandonat

és realment important: morters, metralladores, fusells, baionets, caixes de bombes i una gran quantitat de municions. Per terra, ~~lascissos~~ barrejats amb tots aquests coses que un grup de soldats recull i classifica, hi ha els tricorns de la guàrdia civil, boines vermes dels requets, casquets dels "Fletxes negres" italians. D'aquests casquets, que devien triar la mediterrània amb aires de conquesta, venen molts dels nostres soldats en portar, amb les insígnies de l'Exèrcit Popular ben clavades.

Per ~~el~~ lloc on hi havia el convent de Santa Teresa, els nostres companys en diuen la Plaça Nova. És un solar gran, estès de cara al cel i ~~sembla~~ sembla el cràter d'un volcà ple de ru-

na. Uns quants rapadors, amb picots i pales,
mouen les pedres i la fusta i van trobant encara
cadàvers tronçats. Caminant damunt ^{(de les} ~~de les~~
~~desberres,~~ trobem la guerra d'un Tinent del nostre
cos i moltes gares ^(compagnie nostre) ~~de~~. La 87^a Bri-
gada ^(de camalines) va deixar prop de dos batallons d'homes
en aquests carrers i en aquests places. Va ésser la
primera ~~en~~ d'entrar a la ciutat, ocupà banys ren-
cos prenent casa per casa, amb bombes de mà
i lluitant cos ^{per} ~~de~~ cos.

La majoria de les cases tenen ^{de} les por-
tes obertes; la vida que tanquen va ésser tancada
tan de nit, que en entrar-hi trobem menja-
dors amb la taula parada, amb restes de menjar
i vi, i setrills amb oli i vinagre. Trobem llits

que conserven encara la marca del cos que el
 oufà, armaris plens de roba, bressols parats, cui-
 nes amb olles ~~assessos~~ en els fogons, ^(content) ~~assa~~ i un
 menjador que mai no s'acabarà de coure. Penja-
 da a la banda de fora d'una finestra mig de-
 beta, ~~la~~ hem trobat una gàbia amb dos ocells
 morts a dins.

A aquest silenci, aquest silenci terrible
 que ens omple de baranda i ens fa tindre per
 nosaltres i per les nostres llars! Només se sent, a
 intervals, el ^{gemec} ~~gemec~~ d'un gat que, emperonat
 per la ruina, es deu ~~estar~~ morir de gana en
 alguna banda. Les bèsties no han escapat pas
 a la destrucció; trobem gossos morts, gallines mortes,

gats morts, cavalls morts, vaques ~~assats~~ ^{morts}.

No ens atrevim a respirar, perquè la mort no ens ^{col·lata} ~~assats~~ els pulmons i ens faia impossible la vida.

Des de fa poca estona, sentim explosions llunyanes, i soroll de fuselleria, que ens fan adonar més del silenci absolut de Terol. És horrible que en aquests balcons, que conserven encara tantes senyals i plants, hi hagi hagut mai cap ^{noia} ~~noia~~ bonica, amb la cara parada al vol, ~~de~~ ^{sent fugir} ~~assats~~ el silenci amb una cançó? Els ressequim amb la mirada, trobant-los d'imatges i de vida, però les nafres de ^(les) ~~assats~~ parets són més fortes que la nostra fantasia.

Davant l'edifici que estava destinat a jutjat de primera instància, de Terol, hi ha

una llibret de capella i una dalmàtica. Les fi-
 nestres del Butgat estan fortificades amb pells d'ex-
 pedients; n'hi ha ones viles enormes. N'estimen
 més quants i tots resulten éssers d'incantació
 de béns, de ciutadans que no trobaven que fran-
 co fos la salvació d'Espanya. "Rebi's" decla-
 raió a l'expedientat, a fi que manifesti quina
 ha estat la seva conducta i actuació en rela-
 ció al Glorios Moviment Nacional, rebi's així mateix
 declaració de tres veïns de la localitat de recone-
 la tradició, prestigi, moralitat i independència
 que manifestin quina filiació política ha tingut
 l'expedientat i la seva conducta i actuació en
 relació a l'ementat Moviment, i que el Senyor
 Alcalde, el Senyor Butge Municipal i el Coman-
 dant del ^{Post} ~~Lloc~~ de la Guàrdia Civil de la demar-

cació a què pertanyi el poble de ~~Figueras~~ infor-
 min sobre els mateixos extrems" Dos fulls més en-
 davant: "El que notaria, Ajuntament Municipal d'a-
 quest poble, vistos els informes dels veïns, autoritats
 i veïnat, afirma que l'expedientat va pertànyer
 a la Col·lectivitat que el marxisme organitzà en
 aquest poble, i per tant va contrariar el Move-
 ment Nacional Triomfal."

Tots els pells són ~~expansos~~ ^{per l'estil d'aquest} i no hi ha
 a milers. Bona literatura per^a fer parabets, tan durs
 i tancats com l'enteriment dels que devien emparar-
 o hi.

Cintat endins, trobem la casa de
 l' ~~assistent~~ administració de Correus. Podem en-
 trar-hi sense que ningú ~~nos~~ ens preguntí on anem.
 Les parets ^{es tenen} ~~s'aguanten~~ drets, però no hi ha cap

(mobles i objectes, Cal 3.15-10189/8)
vidreencer, i tots les coses, han rebut la
fructada de la guerra.

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

En un recó, trobem un rac de cor-
respondència ~~per repartir~~; ~~la~~ està datada en desem-
bre del 1937 i la nostra ofensiva, en paralytizar la
vida de senyal, impedi' que fos repartida. Són cartes
de gent nostra, que es troba a l'altra banda per
una fatalitat més forta que el seu desig, i diri-
gida a germans nostres que lluiten contra nosal-
tres per força. El recit que tanquen ens fa l'elec-
te que ens pertany una mica, i n'obrim uns
quants, a l'atjar.

(mala lletra i)
Una d'elles, escrita amb mala or-
tografia, ~~en~~ ^{amb} un estil primari, dirigida al
"Senyor Don J.F. Batalló 56, 1ª Companyia,

Ferrol, Bezas", din poc més o menys:

Cal 3.13-11(185) 19
UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

"Al meu ~~meu~~ estimat marit. Desitjo més que
en el món que, en rebre aquesta carta, estiguis
ben bé. Jo estic molt bé.

En la teua carta em dius que vas
esquinar la ~~carta~~^{que} jo vaig enviar-te, perquè
no la vas entendre. Encara estic aprenent d'escriure
i a vegades no em surt gaire bé. M'esforço
molt ja perquè tu puguis comprendre les moltes
coses que he de dir-te.

Estic molt inquiet per les notícies
que arriben del teu front. Guarda't molt i
pensa que jo i la nostra filleta només esperem
el teu retorn. T'envio un retrat d'ella. Quan
vaig dir-li que la faria retratar per enviar

el retrat al seu pare, no em va deixar ^{dur-la} fins que vaig ~~portar-la~~ a casa del ^{fotògraf}. Cada dia és més dolenta, i menja molt i està molt bé..."

La cunta requies en aquest to, explicant coses i més coses de la mena. ~~Després~~ Virem el retrat que conté i l'envioi en l'umbrer dels ulls. El ~~ret~~ retratista ~~don~~ ^{va} fet horar la criatura, que deu tenir no set anys d'edat, davant d'un fons que representa una barana de jardí; darrere la barana hi ha pintat un estany amb uns arbres i uns herbes d'aigua. La criatura és bonica. Va poliment vestida, amb una bata de cretona i una ~~vestida~~ jaqueteta de color fosc. A la porta una gran llasada blanca

als cabells, i té un horat de bona minyona
quança el cor.

Nena!

~~En~~ En aquests moments, per damunt
de tot, per damunt del ~~disfressat~~ que represen-
ta l'uniforme que vesteix, o que vestia el Ten-
nant, per damunt de les coses que ens envolten i
que ens fan enemics, desitgem que ell ~~passi~~
~~se~~ visqui i que pugui tornar a abraçar-
te.

Heuig una altra carta, d'un pare
que reclama noves al seu fill, mobilitzat pels
feixistes. Fa dies que no en sap res; dubta entre
atribuir-ho a la negligència d'ell o a la humili-
lital que li ~~hagi~~ hagi parlat quelcom: "... ni t'ha-
gués parlat alguna cosa - escriu - la teua mare i jo

ens moriríem de pena. Ara ja no sé com aconsej-
tar-la; l'altre dia, va dir-me que ja no podia
aguantar-se més, de tant que t'emporava, i vo-
dia venir a veure't, passant per damunt de tots
els dificultats."

Tots les corts són iguals, tots ~~expressen~~ expliquen
el dolor ~~incomparable~~ d'Espanya. Aquest
home ja no tornarà a veure el seu fill, perquè
tots els soldats del seu batalló moriren en la
defensa de Xerol. A la seva banda i a la nostra
també, hi ha molts homes que no abraçaran mai
més a llurs marits, molts fills que no reveren
llurs pares, molts soldats que no podran ~~retornar~~
a casa. Però ^{per als} ~~tots~~ grans generals això no és res, ve
quí ~~ve~~ ^{els}, Espanya no és pas aquesta can
esquinçada, ni aquests pobles abandonats, ni a

aquesta gent que es crema la cara de tant
 ran. Per a ells, l'eterna és el "numen" de Franco,
 la benedicció d'un bisbe, un privilegi o una
 carta.

Sortim al carrer amb una triena in-
 finita. Amb una ràbia que, ni es boqui tan-
 formar en força, embornaria tota la crueltat de la
 terra.

11 El front

Cal 8.15.1 (190)

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

El comandant ha trobat ja la seva Brigada. Nosaltres no hem tingut tanta sort; la Divisió que ens correspon està en moviment i la Comandància canvia amb molta freqüència de demarcació. Actualment es troba a Villastar, i ens caldrà retrocedir fins a ~~La~~ La Puebla de Valverde i des d'allí fer el següent itinerari: Camarena de la Sierra, Minas de ~~La~~ Libros, Libros, Villal i Villastar. El comandant ens ho apunta corament en un paper.

La furgoneta es queda a Terol; caldrà que utilitzem el sistema de transport

Cal 345-1(191) (2)
UNB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

els soldats permisionaris: ~~no~~ esperar a cada control el pas de camions que facin la nostra ruta, i demanar als conductors que ens deixin pujar.

De ~~les~~ ~~plac~~ La Puebla a Minas de Sibus hi ha una pista militar construïda pels nostres soldats, i és molt fàcil que trobem aviat vehicles que ens vulguin portar. Des de Minas de Sibus fins a Villastar, és qüestió de confiança en la sort.

Ens acomiadem del comandant i ens dirigim cap al control d'entrada a la ciutat. Pel camí, ens girem a contemplar ben darrera seguida la ciutat desbata; no la coneixíem

d'avans, ni podíem estimar-la, i a desgrat
de tot sentim la infinita tristesa de la so-
litud i del seu silenci. Des d'aquest lloc, els cin-
tadans de Terol devien ^{gitar} ~~toibar~~ el cap per dir adén
a la ciutat avans d'abandonar-la; devien tenir
un record en cada carrer, ~~en cada carrer~~
~~en cada carrer~~ i desaven més cases que, per cada
un d'ells, eren Europa, el món, ^(el centre de) tots els pro-
jects i de tots les esperances de la terra. ~~Però~~ ~~fora~~
Un bon ~~fora~~ ~~fora~~ marc aquest de la ciutat un-
tilada, per acompanyar el retrat de Franco amb
la ~~llengua~~ nova llegenda de boig: "El que era
mua necessita"!

x x
x x

Ens hem esperat prop d'una hora en el control.
Els primers camions que han passat anaven plens

de material recuperat i no ens han pogut ad-^{re}metre. (4)

Col 3.15-1(193)
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Una viatgem en una caravana de
vehícles dedicats al ^{ministre} dels tancs. Ens
han deixat pujar en un camió ^(que porta) ~~que porta~~
barils de grana bruts, i ens han admès a
condició que procurem ^{de} amagar-nos, perquè els
conductors tenen prohibit transportar gent. Anem
ajeguts en el fons de la caixa, aguantant amb
els peus i les mans els barils de grana; a cada
rotura, la càrrega rodola i ni no poguérem
subjectar-la ens hauria per damunt. Comen-
cem a muntar-nos d'una matèria llefiscosa, d'una
olor desagradable, que ~~se~~ s'encasta a la
roba i va enfilant-se lentament màriquem ~~acum~~
amunt.

La carretera ^{és} ~~està~~ plena de forats
d'olis. Els enginyers ~~de~~ els tancs de seguida, ~~van~~

cal 3.15-1(199) (5)
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

però el tros embotzat mai no queda tan llis
com la resta, i cada vegada que el carrió pas-
sa per damunt d'un d'ells, el cap ens rebota
contra una paret de fusta. Ens hem fet una
mena de coixí amb la manta, i així i tot te-
nim el clatell macat i estem a punt de mare-
jar-nos.

Els conductors ens han explicat
que abans els avions feixistes metrallaren la car-
avana; ~~destruïren~~ dos pobles i destruïren diversos
cotxes. Avui, la caravana avança amb una re-
lativa lentitud, i en cada cabina hi ha un ho-
me que de tant en tant mira el cel i para
l'orella.

És a una estona que ens sembla sen-
tir volar d'avions. És fa difícil ^{de} destruir-los del
vol que fa el motor que ens acompanya, però

ve un moment que el distingim tan ~~clarament~~ ^{clarament} que abandonem el nostre capteniment de gest ^{amb} queda i advertim els conductors.

La caravana s'ha aturat i tots els homes han saltat a terra. Volant alt, en direcció al lloc on ens trobem nosaltres, veiem uns avions. ~~ells~~ ~~nosaltres~~ Amb un cop d'ull, els que ens acompanyen ni han tingut bron per a tranquil·litzar-se:

— Són nostres.

No podem comprendre com ho han conseguit. Nosaltres només veiem la taca negra dels aparells, que corren el ament com uns ocells que corrien molt. No distingim cap ⁽ⁿⁱ⁾ marca cap recornal que ens permeti ^{de} clarificar-los. Estem ben arreglats! ~~Per~~ D'altra banda, ens fa vergonya ^{de} de mantenir el secret, per no abusar la nostra con-

dicis de debutants.

Col 3.1 5-1 (196)

UAB

(7)

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Formen al nostre amagatall i els
cotxes repleten la marxa.

El camí s'allarga molt, i cada cotx
dentgem més que s'acabi. Tots els oros ens fan mal
i quan arribem a la Puebla, en baixen del camió
les cames se'ns dobleguen i ~~les cames se'ns~~ hem
de fer un esforç per^a no caure anegats a Terra.

Ens han deixat en el lloc de con-
tub. ~~Un moment més~~ Són les cinc de la tarda
i el cel comença a forquejar. Com que la m-
ta que hem d'empendre ara és la que mena
cob a les primeres línies, gairebé tots els cotxes que
vanen van carregats; hi ha conductors que
ni en tan sols es prenen la molestia de ~~cont~~
~~tan~~ ^{responde'ns}, quan els preguntem si ens volen men-

de regida.

Col 315-1(199) (9)

UNAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Biblioteca d'Humanitats

Sortint de ~~la~~ La Puel·la, emprenem el
camí de la pista militar. Aquesta pista represen-
ta ^(haver) ~~tant~~ ^{quasi} quilòmetres i més quilòmetres a la
terra i a la pedra, lluitant amb la neu i
amb els bombardeigs de l'enemic; ha estat feta en
un espai de temps prodigiosament curt, ^(tenint en compte) ~~segons~~
la seva llargària, i ha contribuït amb molta
eficiència a l'èxit de l'ofensiva. Venen-la, haver-
la de recórrer d'un extrem a l'altre, m'ha
~~sentit~~ sentit una gran admiració per l'esforç que han

~~les~~ ~~realitzat~~ els soldats que l'han construïda.
~~En~~ En aquest moment, tinc fred, per-
què la porta de la cabina no ajusta bé, i
el camí se'm fa pesat, trobo que la pista és especia-
lment llarga. ~~Però, ja que he passat la~~

Però aquest caminant, que en dona recurrent
la a una velocitat de cinquanta quilòmetres,
oblige a pensar en l'abnegació dels soldats que
han fet aquesta ruta obrint-se el camí per a
pam, a cops de picot, ~~obria~~ trepitjant el sol d'un
país de fred, ple d'aridesa, i portant ~~seus~~ molta més
pesa que la que tinc jo ara, perquè la pista
era necessària per a l'èxit de les operacions militars
i del seu acabament en depenien moltes coses.

La pista s'allarga, dona voltes i més
voltes, s'enfila dalt de les muntanyes i torna ~~endavant~~
~~seu~~ a descendir per^a serpentejar les valls, creua ca-
miners i carreteres, i segueix endavant a través dels
bosc, de les roques, de les rieres i de tots ~~els~~ els
elements que la naturalesa ha volgut oposar a
~~la tenacitat i a l'esforç de~~ la tenacitat i a l'esforç de
l'home. Cada tros de quera que ~~resista~~ resista
es prem

els pneumàtics dels vehicles, és una manifestació de
luntat.

Poc després d'haver deixat Camarena
de la Sierra, hem trobat les primeres calisses de neu,
i des d'aleshores, el tros de paisatge que podem veure
a la llum dels reflectors, ha canviat d'aspecte. El
fred va augmentant d'intensitat, i això ens sorprèn
perquè ens veníem que no era possible ^{de} tenir
ne més del que teníem. ^(ens quedem) ~~Assumim~~ les mans ballbes, no ens
obeliscen, i ~~els~~ ^{el} nas, de tan gelat, ens fa l'efecte que
ni ^{el primer} ~~l'afectem~~ amb els dits se'ns trencaria com un
bonic de glaç. Ens sentim tan dominats, tan ven-
çuts pel fred, que pensem que quan fa un temps
^{com aquest} ~~així~~ la guerra es deu parar i els ~~els~~ soldats ~~els~~
es dediquen a refer-se, perquè encara no hem tin-
gut ~~els~~ temps de ^(veure) ~~el~~ que hi ha homes tan forts
que planten cara al fred i a l'enemic, trepitgen la

d'optimisme, trobem la manera de tornar al despatx
el caire divertit de cada situació, i sempre acabem
bent - nos els grans ~~estats~~ ~~tipos~~ tipus de riure. Sort ~~hem~~
tingut d'això, i tot en tenir tots els catalans que
fan la guerra fora de Catalunya; ~~a~~ ^{per} tot arreu del
brent on hem trobat germans de raça, ~~la~~ ^(vist) hem ~~trobat~~
~~est~~ el mateix tarannà i la mateixa aptitud per
a superar la ~~desesperança~~ desesma i reaccionar a
temps.

x
x x

ens han deixat a Minas de Lirio. La és de nit
i cada vegada el fred ens fa més mal.

És molta estona que no hanem ca-
nions, i ni en hem alogin no ens vol adme-
tre perquè va carregat. Tenim gana, ~~per~~ ^{per} quan
som, estem cansats. La roba que portem ens pesa
tant, que semblen una gent decrépita, carregada

falta. L'habitació on ens trobem, petita, baixa de ^{nostre} te una llar de foc encesa; les parets són blanquíssimes, les rajoles netes, tots els còs tenen un aspecte d'ordre i de netedat que contrasta amb la despadada i la brutícia de les persones que l'habituen. No sabem pas com s'ho ^{averguen} ~~han~~ a ~~conferir~~ ^a fer conveure dues concepcions tan oposades de la policia domèstica.

Prop del foc hi ha una criatura d'uns dos anys, tan escabellada que el dia que vulguin pentinar-la no hi seran a temps. D'una raça, hi ha un vell que així que ens ha vist, ~~ens ha~~ ~~avans de dir-nos res,~~ ens ha allargat una ampolla plena d'aigua - dent i després ens ha demanat una cigareta.

La criatura, el vell i la dona són l'única gent de la casa que veiem. De tant en tant sentim la veu d'una ^{moixa} ~~noia~~ que rondina des de les habitacions interiors, però mai no l'ar-

riben a veure.

Cal 3.1 5-1 (205) 16
UAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

L'home de l'aiguardent ens fa els dos
nos, sense anar-n'hi gaire, fent un ^{requisit}
de freqüents amb aquest estil i a batzegades pen-
len dels aragonesos. Els ^{altres} ~~deus~~ escolten, hi diuen la
veia quan els sembla, i així que se'n cansen s'al-
cen tots de la cadira, ens ~~deixen~~ desitgen ~~una~~
bona nit i ~~després~~ se'n van a dormir.

Així que ens quedem sols, estirem
les nostres mantes a terra, apaguem el llum d'ac-
tíu que ens han deixat i adormem els ulls.

x
x x

Avui hem estat de rot. Molt d'hora del matí,
^(trobat) hem ~~un~~ canisó que ens porta de ~~ossos~~ Minas
de Llibres a Vil·lèl. De Vil·lèl a Villastar hi ha
molt pocs quilòmetres i ja ~~estem~~ ~~allà~~

~~l~~lencarem la manera d'arribar-hi.

Cal 315-1 (200) 17

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Biblioteca de Humanitats

A partir de ~~del~~ Libro, ~~la~~ la presèn-
cia de la guerra s'emporta tots els coses. Això ja és el
front; hi ha destacaments de soldats per tot ar-
reu, trobem caravanes de carros blindats, batallons
motoritzats, ~~els~~ vehicles que transporten màquines
de guerra. Cada vegada veiem menys persones civils,
i les poques ~~que~~ que veiem no caminen, s'escriuen,
i procuren quedar a segon terme.

Es veu que, del front, ~~se~~ teníem una
idea una mica infantil. No és ben bé això
el que ens ~~imaginàvem~~ imaginàvem; de moment,
constatem l'absència d'aquell soroll terrible que
esperàvem ~~trobar-hi~~ trobar-hi. De tant en tant,
~~se~~ se senten canons, però això és bona cosa.
No és pas això el que volíem dir.

x x x

Un carro del ~~Batalló~~ Batalló' glisomòbil en lloc
 tant ~~des Villastar~~ de ~~St.~~ Villal a Villastar.

Villastar pertanyia, avans de l'obertura, als feixistes. En el darrer tros de carretera que hi conduïa, hi ha innombrables cavalls morts, que ^(de nodriment) ~~arriben~~ als aucs, als gossos i als corbs. Els gossos de Villastar estan rarament grans, són pacífics, i tenen la bondadosa pròpia dels éssers ben alimentats.

La geometria dels carreus, tan ben treçada i tan ~~rod~~ sàvia, està trencada pels barats dels obusos, que semblen taques de terra daunt del verd de la mala herba, que creix lliurement i es menja les plantes cultivades.

Hi ha molta poca arbrada que no tinguin l'escorça ratllada per la metralla; algun d'ells ha

estatal arrencat de Terra amb avels i tot, per alguna
força terrible, i projectat lluny del lloc del seu en-
clavament.

La lluita devia ésser duríssima. No
hi ha ni un pam de terreny que no en con-
revi el record, i sembla que la naturalesa hagi
de quedar marcada per sempre.

El poble està mig desfet. L'Estat Major
de la nostra Divisió s'ha situat en ~~la casa~~ una
casa quincel·lada sencera; ~~després~~ devien llançar-li bom-
bes incendiàries, però algú hi va arribar a temps i
ava la casa, a part d'uns quadres embotxats, presen-
ta ~~la~~ únicament el senyal d'uns grans llenques
~~foscosos, bruts~~ bruts de fum.

El cap de la Divisió, en presentar-se
hi, ens ha dit que des de noialtres ens quedarem
en el seu ~~en~~ Estat Major, i ~~els~~ la resta ~~seu~~ ^{seu} dis-
buits entre els Estats Majors de les Brigades que ~~desen~~

Cal 3 15-1 (209)
20
defensa d'ell. Ens agradaria més estar junts
naturalment, però ja estem acostumats ~~a~~ que no en
deixin triar.

De moment no tenim res ~~de~~ fer. Hem
ens ha ordenat que ens arreglem les cots i que ho
anem acomodar-nos de la millor manera possi-
ble. Ens ~~acompanya~~ fa de guia un company de
la Secció d'Informació. Es veu que li hem estat
inútils i ens descobreix un secret que, posats aquí, té
un gran valor: el millor ^{lloc} ~~lloc~~ per a dormir és
a l'estable on guarden el fòratge per a les mules.
Ja hi dorment ell i els mecanògrafs de la Divi-
sió, però ens baran lloc i compartiran el jac amb
nosaltres.

Ens acompanya a l'estable i, pel ca-
mí, es torça ~~a~~ un ben en les runes d'una casa
enfonsada. Murmura una maledicció i ens explica:

~~Quan els alemanys van arribar a l'estable, els va trobar
tots morts i els va matar tots.~~

- Quan ~~mentre~~ això s'acabi, els ciutadans d'Espanya
hanja en lloc de passar deu anys fent
de ~~patatilles~~ paletes...

12 La primera línia.

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Cada matí, quan el dia comença a clarejar, el front s'anima i els combatents saluden el començament de la jornada amb un raig de tret. ~~Des del~~
~~Des del~~ Des del lloc on dormim nosaltres fins a les primeres línies hi ha uns tres quilòmetres, i a desgrat de la proximitat, les detonacions ens arriben emmortallades, mutes, i encara fan més grata i més mandrosa la normalència de l'alba. Hi ha dies, com avui per exemple, que les nostres bateries del 10.5 comencen a disparar molt d'hora, i aleshores sí que el soroll és fort i allunya la quietud dels camps. Però així i tot, no és pas

Cal 2 / T. 1 (212) 2
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
BIBLIOTECA D'HUMANITATS

això el que ens acaba de ~~desvetllar~~ ^{despertar}; hi ha una mu-
la, prop nostre, que, quan acaba la ~~no~~ ^{no}, ho acon-
cia amb uns senills que deballesten els nervis. Ai-
xò no podem suportar-ho gaire estona; ens alcem,
ens ~~es~~ espolsen els brins de palla que ~~duem~~ ^{portem}
engampats a la roba i sortim a fora.

Fa dies que no ens hem tret del da-
mant la roba; ~~que portem~~; dormim amb les sala-
tes pesades, i la goma ben enfonsada. Ens co-
dem d'abric fins al coll, ens posem els guants i,
finalment, ens emboliquem amb la manta i pro-
curem dormir. I a despat d'aquestes precaucions, el
fred troba la manera de lliurar pels ~~exters~~ ^{dius} ~~els~~ inter-
sticis de la roba, es fica ~~dans~~ ^{diu} les salates i n'hi que-
da durant hores i hores. Quan ens llevem, el pit
ens fa una mica de mal, hem de torcir, i
els pens, que ~~de~~ ^{de} ~~resista~~ ^{resista} resolven la sensibilitat

lentament, ens fan uns filblades que ens obliguen a botar.

Cal 315-1(213)3

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

A fora, la terra és ~~est~~ endurida pel glaç. La trepitgem ben fort, correm una mica amunt i avall i ens posem a to.

Hi ha piots que se'n van a la font, es treuen la roba i es renten. Ho trobem admirable; alguna vegada hem provat de fer-ho, però l'aigua munt tan gelada que ni la tocàvem guine ens ^{viu} ~~agafaria~~ un cobriment de cor. A força de no rentar-la, la brutícia de la ^{carro} ~~carro~~ n' unifica, ~~assen~~ ~~to~~ pren un color natural i passa ~~desap~~ desapercibuda. Almenys, nosaltres n' estem convençuts i vivim felixos.

El primer dia que vàrem arribar, un company ens va preguntar si teníem pols. Preferent als pols i a la guerra jo tenia una

opinió personal, que me l'estimava molt. Estava convençut que eren dues coses que podien deslligar-se perfectament, posant-li una mica de cura, i m'indignava cada vegada que algú escrivia coses de la guerra i parlava dels pols. Ho atribuïa a una falta d'imaginació. Però ara reconec que tenien raó els altres, i que els pols donen caràcter al soldat i li fan companyia.

§ ~~El~~ § L'experiència ~~essa~~ ens ha permès, àdhuc, arribar a una conclusió sobre aquest afer: els pols no molesten tant com les punxes i són molt més confiats i van ^(amb) de ~~molt~~ bona fe.

La ~~me~~ primera recombinació del dia és l'emorgar. Les coses van així: quan ens passem la ron, ens ve gana, si aconseguim fer passem la gana, ens adonem que tenim ~~a~~ red i a

partir d'aleshores la gana i la red es van alter-
nant fins que ens ve von i tornem a comen-
çar. El fred, com que no hi ha manera de fer-
lo passar, és fins per tot arreu i presideix tots les
situacions.

Fa uns quants dies que per^a enmarcar ens
donen un ^(tres) ~~bot~~ de xocolata, trobada a Terol. Ens
guardem una mica de pa de la ració del vespre,
i amb el pa i la xocolata mengem com uns grans
nenys. Això ho devem ~~q~~ ~~q~~ que la nostra situació, dins
el front, és una situació de privilegi; no tots els sol-
dats reben el mateix tracte, i ~~els~~ ens miren, als que
pertanyem a l'Estat Major, ~~es~~ com a una gent que
la sabem molt llarga i que no fem res més que
estar a l'aquart per ~~av~~ avreplegar els lions bo-
cins. Això és injust, naturalment, però el cert és que
nosaltres estem millors que ells o, per dir-ho més

agradable, que ens ^{persecucions} ~~tenen~~ la sensació
que hom important.

Cal 8.15-1(217) 7
de fe
IB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Fa tan poc temps que som aquí que
encara no hem perdut la por. És una por confesa-
ble, perquè ~~no~~ no ens fa desviar gens del nostre
deure, i potser, més que por, és una mena de nequit
que ens fa viure en un estat d'excitació constant,
ens repara molt poca distància del territori feixista, i
una sorpresa, un atac imprevist ens podria convertir
en presoners. La idea de la mort no ens preocupava,
perquè no hi pensem ni admitem, gairebé, la pos-
sibilitat que ens pugui afectar a nosaltres, però la te-
mença de caure en mans de l'enemic, de veure's
tancats a l'altra banda, ens fa molt mal. No
~~podem~~ ~~entendre~~ ~~entendre~~ ~~entendre~~ entenem les coses mili-
tars i per tant no podem saber ni això que te-
nem és una ^(visió) ~~visió~~ d'aficionat juvenil. ~~Però~~

Sabem, però, que el front, després de l'ofensiva
no ha quedat ben delimitat. Les fortificacions són
primàries, les línies canvien cada dia i es fa
difícil ^{de} saber on comença el territori d'ells i on
acaba el nostre; avans d'ahir, ^(enamorat) ~~un~~ ^(de carabiners) ~~un~~
~~tres~~ ~~cossets~~ format ~~per~~ ^{per} divuit homes que re-
corrien la primera línia, va desorientar-se i va
entrar a les línies enemigues; no n'hem sabut res
més. Una cosa semblant va passar a tres oficials ~~dis-~~
~~posits~~ d'operacions feixistes, que foren fets presoners
per la nostra gent.

~~Vist~~ Des del nostre punt de vista, doncs,
la cosa no és tan absurda com podria semblar.
De nits, ~~particularment~~ ^{particularment}, la nostra Tinen-
ça pren una forma més definida; i hi ha con-
tractes nocturns i el rooll del ~~ex~~ ~~de~~ ^{dispar}

Cal 3.15-1(2)9 9
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Publicacions Humanitats

ens ahiem ~~la~~^{el} non, ens hoem alerta i el cor
va de pressa. A vegades, encara ens quedem gang
de plaqueras:

- A veure si demà, quan anem a buscar la poro-
lata, portirà a rebre'ns una boina vermella...

- Què li diríem?

- Procurariem ésser ben polits. Després de donar-
li el bon dia, li diríem: "Quina sorpresa més
agradable! No ens pensàvem pas veure-la per
ací!" Després, li faríem una gran reverència i com
que això li aniria bé, ens saludaria de la ma-
teixa forma. ~~Què~~^{Què} el tinguéssim ajuntat ~~al~~
~~reassessant~~ ~~els~~ ~~de~~ ~~nos~~ ~~al~~ ~~clatell~~, acabariem d'a-
planar-la amb un bon cop al clatell.

En moments així no acostumen

a estar gaire lluminosos, però ja en tennim
per a fer una gran riellada.

(de)
D'aquests pors dels soldats ^(de) els seus temen-
es, les seves privacions, del seu retornament a tots els
incomoditats, la penya no se'n fa ben bé
càries. Nosaltres fa més mesos que som fora de
Barcelona i ens recordem encara allò que
~~ens costava tant~~ pensàvem i sentíem
amb la gent de penya. Si la llet s'acabava
i no podíem ~~conseguir-la~~ prendre-la a l'hora del
dormir, ens semblava que el rigor de la guerra
es feia massa cruel. Si a l'hora de dinar no-
més ens tocava mitja llesca de pa, ens feia l'efec-
te que no ho podríem resistir gaire dies. Quan
teníem fred a casa i no trobàvem petroli o el que
fos per ^{el bis,} escalfar-nos, ~~teníem~~ ens sentíem uns

martins i estaven convenint que ~~ho~~ teníem dret
 a rondinar una mica. A cada cora que ~~ho~~ aca-
 bava, pensaven: "Això és la bi. No pot existir - re-
 de la naturalesa humana que ^(aquesta) ~~va existir~~ gaire en
 aquestes condicions."

[illegible]

~~Das in der Folge beschriebene System ist ein~~
~~ausserordentliches, das in der Folge~~
~~in der Folge beschrieben, das in der Folge~~
~~beschrieben, das in der Folge~~

~~... ..~~
~~... ..~~
~~... ..~~
~~... ..~~

S'obrim^x per ni als de casa els ~~faltava~~^{manca} alguna cosa, robrim pel temor que un bombardeig els faci mal. A vegades, ~~però~~^(se'ms) per un cor tan petit, que tenim per que ~~els~~ ens quedi inconcort per rebre.

x
x x

No ~~debes~~^(reben) premsa de cap mena. La correspondència mateixa va tan malament, que quan va millor, les cartes tarden una vintena de dies ~~en~~^a arribar.

Generalment, ens fem càrrec de les coses, i atribuïm tot el que passa a necessitats de guerra. Però això de la correspondència no ens aconsegueix a trobar-ho natural; ens fa l'efecte que si hom s'adonava bé del que representen les cartes de casa per a nosaltres, ni

~~subir~~ ~~amb~~ ~~quina~~ ~~il·luminació~~ com les experiències
 i amb quina il·luminació les llegendes, fent el
 que calgués per a normalitzar el servei de ~~ass-~~
~~tenen~~ repartiment.

La premsa mateix ens ajudaria
 molt a mantenir el contacte amb la realitat.
 Hi ha vegades que ens sentim abandonats, que ens
 sembla que no hi ha ningú que comparteixi
 les nostres inquietuds, ^(ningú) ni que es recordi de nosal-
 tres. Es ~~com~~ com si darrera nostra presentessin
 l'existència d'un gran mur que ens separés
 del món pel qual lluitem i pel qual trobem
 que val la pena de lluitar. Es com si sentís
 només que a l'altra banda del mur, hom no
 pensés més que en els propis dolors i en la

satisfacció de les ^{propias} necessitats. ~~propias~~ En aquests moments ens ve una gran tristesa; voldríem allargar els braços cap a la nostra gent i demanar-los que no ens deixin sols, que no ens oblidin, que tinguin una mica de llàstima i una mica d'admiració per la nostra joventut torturada.

Quina por, ni moriem i ningú no
~~resistirà~~ i' adonés del nostre sacrifici! Qui-
na por ni ens haquem d'enterrar ací, lluny de
Catalunya, ~~ni~~ i ningú ~~del nostre~~ no ~~resistirà~~
~~ambdós~~ ~~partes~~ ~~per~~ ~~no~~
rés per nosaltres!

la nostra infanteria és molt millor que la d'ells.
Això ho saben tots, fins els mateixos, i provenen

eviten els combats cos ^{per} ~~ex~~ cos i defugen tant ^{com} ~~com~~ ho
 den el contacte amb les nostres unitats de ~~roc~~ ^{roc}. El
 saber això, juntament amb tots les altres coses que sabem
 d'aquesta guerra, ens ha donat una moral
 elevada i la fe en la victòria ^(definició) ~~definitiva~~. Si en el
 curs d'una conversa, a algú ~~se li~~ ^{se li} escapa de dir:
 "Si guanyéssim, faríem tal o tal altra cosa", o bé:
 "Quan s'acabi la guerra, el que l'hagi guanya-
 da procedirà d'aquesta o d'aquella manera", un-
 ne valta algú que l'advertís que, ni en hipò-
 tesi, és admirable que ningú més que nosaltres
~~no puguem pensar en guanyar la guerra~~ ^(així) ~~no puguem pensar en guanyar la guerra~~ ^{perquè guanyem la guerra}

Per damunt de tots els efímeris que
 ens afligeixen, sentim l'orgull ~~redond~~ infinit
 d'èsser la generació escollida per a precipitar un
 procés històric ~~important~~ important, no tan sols

peral pel nostre poble, i més per a tots els pobles d'Europa.
lens agrada ^{de} pensar ~~que~~ que el món té la seva fi
xa en nosaltres i que ocupem un lloc prebent
dins l'actualitat mundial. Que tots les nacions que
estimem la llibertat, donem el valor que té al que es
tem bé i que ens ~~admirarem~~ ^{admirin} com a una raça in-
venir, ~~perquè~~ ~~la llibertat que ells tenen~~ ~~la llibertat~~
~~tenen~~ perquè sostenim ardidament la llibertat que
ells tenen per de plantegar.

D'aquestes coses, tots en tenim una cla-
ra consciència. Fins aquells de nosaltres menys pre-
parats, fins els que no saben llegir ni escriure, ⁿⁱ
~~els~~ ^{manquen} ~~els~~ que ~~manquen~~ d'una educació política, ~~sense~~
~~els~~ n'adonem que nosaltres som, avui, la millor
joventut de la terra. Fem enrogir de vergonya els
huelataris del món que no n'alcen amb nosal-
tres, fem sentir als països democràtics la pena de

llur inhibició i obliquem ^{els} autadans
lliure a que s'acarin amb llur consciència i tro-
bin que són uns mals servidors de llur manera
de sentir.

Ja sabem que bronteres ~~ella~~ enlla
de la Península hi ha països que porten una
vida fàcil, i intats divertides, amb bars i ~~sar~~ res-
taurants plens de coses bones, amb espectacles de
qualitat, amb una pau que se sosté i s'allarga
a base d'un estat de coses que fa més mal que la
guerra. Ja ~~la~~ sabem que hi ha obres que viuen
aquesta vida plena d'il·lusions civils, que moral-
tes també ~~quien~~ conceipem i que ens plaia tant.
Però tot això, que petit és comparat amb la gran-
dera de la nostra lluita! ~~Esperem~~ ^(Fe) ^(valor) ~~mes~~ ^{la}
nostra dissort, que ^(no pas) la felicitat ~~occur~~ innoèna de

la primera part del recorregut a cavall. Si ²⁰ eppli-
quem que no hem muntat mai i que ni el ca-
vall no sap millor que nosaltres el que ha de
ser, estarem ben arreglats. Ens ha tranquil·litat
assegurant que la cosa no té cap dificultat i que
ens en sortirem bé.

Fa un dia molt bo, de sol, ~~blau~~ i de
cel blau. Quan han tret els tres cavalls de les qua-
dres i ens hi hem ~~es~~ acostat, ~~a~~ ens hem donat com-
pte que mai no havíem vist cavalls de tan ~~a~~ prop.
I que són increïblement alts, molt més ~~alt~~ que la
gent ^{no} es pensa. Un cob ~~a~~ dalt, recobren l'a-
blon i ens imaginem que devem tenir una
figura molt correcta i acabada.

- Esten llestes? Aja, doncs...

Les primeres línies estan intrades a una

gran ^{altura} alçada, seguint la carena de les ~~altres~~ muntanyes. Després la carretera i comencem a bufar; els cavalls ~~se~~ van al pas, caminen cantant i miren en poder les pots. Tot plegat ens va bé.

El camí s'enfila dret, ~~ass~~ costa amunt. A memora que anem bufant, es descobreix a la nostra dreta el poble de Villaspesa i, més al fons, Terol. També a la nostra dreta queda la Mola de Terol, les cotes més altes de la qual estan encara en poder dels feixistes.

Es un país una gaire vegetació, àrid, de ^{terra} ~~roques~~ pedrada, però fa bonic. Fins allí ^{on} arriba la ~~roca~~ vista, tot el nostre voltant té un cinturó de muntanyes baixes com a fons, amb els cims nevats. No ens costaria gens d'imaginar que fés una excursió diuençera en un indret

de pan. Però l'oficial que ens guia (no ens guia) ens
deixa deslligar la imaginació:

- Ara hanarem per un tros de camí descobert
enfront de la Mola, que està batut per l'ene-
mic. La setmanada ^(pasada) ens van matar aquí dos con-
ductors ~~de~~ d'un convoi de niministre.

Ens fa baixar de cavall i ens obli-
ga a protegir-nos darrera ~~de~~ les besties. Les aga-
bem per la brida, els colpegem els flancs i ens
posem a córrer com uns esberitats.

hem parat sense que ningú ~~no~~ ~~s'adonés~~
adonés de nosaltres, o almenys, si algú se n'ha ~~de~~
adonat, no ~~ens~~ ha cregut oportú molestar-nos. Gaire-
bé tindríem la sensació d'haver fet el ridícol, i
l'oficial no ens ha gué mortat, a l'altra banda
del tros batut, tres mules mortes, amb ~~l'excelsa~~

uns enverans horribles.

Cal 3. 5-1 (233) (23)

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Biblioteca d'Humanitats

Comencem a trobar quips de cama
bines, escampats sense cap ordre aparent. Molts
d'ells estan lliurats a una labor de desinsectació;
tenen peces de roba interior a les mans i ~~remaneixen~~
~~remaneixen~~ amb la punta dels dits; això no té
pas una gran eficàcia. Però que res, ho fan ben
tal de passar l'estona.

Aquestes forces constitueixen les lí-
nies de resistència. ~~L'alt comandament~~ L'alt comanda-
ment dona una mobilitat tan gran a les opera-
cions, que aquestes línies canvien gairebé cada dia
d'enfocament. Els sabadors estan cavant ara
les savols perquè els homes haurien de passar la nit;
no una mena de forats ~~estress~~ fets a terra;
els homes s'hi encabeixen, es ~~tuben~~ ^{cobren} amb les mans

tes i s'escalfen, ni poden, amb la calor de llocs
 comuns. A vegades, abans d'arribar el verd, reben
 l'ordre de canviar de lloc, i les ~~seves~~ xarxes que
 demanen extremar i la gent ha de dormir ~~allà~~
 al ras. I cal tenir en compte que ~~no poden~~ te-
 nir prohibit d'encendre foc, que estan en un lloc
 alt, i en un país on, àdhuc ~~assabentat~~ nota
 cobert, fa un fred que glaça l'ànima. ~~Alts~~

Pel camí trobem molt sovint ~~els~~
 Equips que estenen ~~les~~ xarxes telefòniques. Uneixen
 els llocs de comandament dels batallons amb la pi-
 vinó, i com que ~~els~~ la situació d'aquells varia con-
 tantament, qualsevol cada dia han de muntar lí-
 nies noves, i i busquen i baixen les muntanyes una
 infinitat de vegades. Porten ~~assabentat de la muntanya~~
 el fil a l'esquena, en un rodet de metall de
 grans dimensions, col·locat en forma de mot-

pidella; van caminant, el rodet d'ona voltes
i despen el fil darrera seu. Els homs ^{vint} este-
mats, rendits de cansament, però fent un
temps ament amb una voluntat admirable. A de
vegades, a la nit, una averia interromp una de
les línies, i l'equip ha de sortir, perseguir centí-
metre per centímetre tota l'estesa de fil, fins a tro-
bar la causa de la interrupció, i cal trobar-la
aviat, perquè de la rapidesa ho dependrà la vida
d'uns quants companys.

Tots aquests homes viuen l'entrament
d'un esforç constant. Hi ha convois de mínim
que han de fer, cada dia, quatre hores de camí
per^a anar a ^{car}barcar el menjar de les forces, i quatre
hores més per^a portar-lo a les primeres línies. I tot
això a fer, portant les mules per la brida, i
empenant - les quan havien per camins batuts.

que evacuen els ferits ~~de~~ i han de portar-los a
 vegades, hores i hores, a través d'un camí acciden-
 tat, moment no trontollar-los i guiar i afanyant-
 se tant com poden, perquè a vegades la vida és
~~una~~ escapent i cal arribar a temps. I els quipes
 d'ingines, que obren camins sota les bales, i
 timpers, i caven els rots perquè els companys es
 puguin guardar del fred. I els escamots que paven
 les ^{els filats} rampes de ~~fibers~~, treballant febrosament, amb els
~~ditos~~ ^(dits) esgarinyats per les pries i acarant-se amb
 la mort a cada instant.

Tots aquests soldats, forces de poc del nus-
 tre esperit, no mengen res més que pa i carn en
 conserva. Res més que això. Pa de campanya i
 mena mena de carn bullida, sempre igual, me-
 ns i menys. Per les barrancades de Villantar, ~~de~~ dalt

de la ~~Molina~~ (Molina) de Villastar, ja a la falda de la Sierra
 Palomera, ~~he~~ hem vist batallons que trobem d'anar
 a ~~buscar~~^{cor} l'aigua a dotze quilòmetres lluny del lloc
 on es trobaren; i en aquest país, a desgrat del
 fred, es té sovint una ned que deixa la boca seca
 i endurida, com una ned tropical.

Aquests homes si que són uns
 ciutadans de qualitat. Ho agraïen tot amb
 un ~~nom~~^{nom} als llavis, canten sempre que els
 deixen cantar, no admeten que a llur voltant
 ningú sigui pessimista, i sempre tenen la vida
 a punt de donar per les coses que estimen i defen-
 den. Són bons companys, comparteixen ~~sempre~~ la
 maneta, el tros de pa i l'aigua amb aquells que
 ho necessiten, i la guerra, en lloc de d'espaventar-
 los, els ha donat una ànima ~~blanca~~ blava, que
 els fa pensar en tots les delicadeses que fan ~~una~~

amable la convivència. No tenen hermines de cab
mena, comencen a comptar la seva estada a Barcelona
bront per anys i no es queixen, perquè són
tan bones que no es trobarien bé a cap altra
basada mentre duri la guerra.
entloc més

x

~~Estos~~ hem deixat els cavalls, i seguim el camí a peu.
~~El Batalló~~ ^(problema) el Batalló catorzè. Esta ~~avanzant~~ re
forçant una línia de resistència, a la falda d'una
muntanya. De lluny, els hem sentit com canta-
ven cançons catalanes i se'ns ha alegrat el
cor.

Ens han preguntat si teníem tabac.
També no hi ha tabac ^(a la primera línia) ~~en el front~~, i no es quei-
xen.

L'oficial d'informació ha de-
llegat un gran mapa i l'ha estès a terra. Ell
i el comandant del catorzè l'examinen, per

tal de marcar-li l'emplaçament del batalló (29)
Fa estona que volen per aquest sector ~~tre~~
aparells de caça enemics. No n'hem fet gaire cas
perquè, per llurs evolucions, hem cregut que ebe-
traven un vol de reconeixement. Però ara, d'una
manera sobtada, un dels aparells ha perdut alça-
ria i ~~sesta~~ es dirigeix ràpidament cap al
lloc on ens trobem ~~sesta~~, seguint dels altres dos.
En moments així, es té una gran
clarividència. Sen compres de seguida que la
taca clara del mapa damunt la terra,
serviria de referència als avions, i sense dis-
curs, el comandant, l'oficial i nosaltres dos ens
hem ajeput damunt la tela, procurant tancar
tota la superfície amb els nostres cosos.

Cal no moure's gens. Sentim el no
roll dels motors com s'aproba, i després les

Col 315-1 (240)
UB 30
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Història
ràfegues de les metralladores que van rebent el paisatge. Estem segurs que, a uns grans pans, tot hom podria sentir el rebecar del nostre cor. L'entornament se'ns ha il·luminat amb una rara ~~lucidesa~~ ^(de) lucidesa; ~~la~~ cara a terra, aclucats d'ulls, veiem perfectament les muntanyes i el cel amb els tres cacs que ~~allora~~ donen voltes i ens ~~llorençen~~ ^{ce} ~~llorençen~~ ^{llorençen}.

Des de la Viola de Villastar, una de les nostres màquines antisèries obre ~~la~~ for. Com li ho agraim! els avions disparen, encara, uns quants raigs de tret i finalment s'allunyen.

Respirem. Respirem a fons, a consciència, sent cap neguit que ens oprimeixi.

L'atac no ha tingut ~~cap~~ conseqüències. Els nous es van alçant, constaten que a llun voltant no s'ha quedat ningú estirat a terra i reben

men la feina que estaven fent avans.

Cal 3.15-1(241) (31)

UNB

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament d'Humanitats

Nostraltres hem plegat el maha, en

hem ~~assessat~~ acomiadat de la gent i seguim
camí endavant, cap a la primera línia.

x
x x

L'artilleria enemiga ha començat la jornada,
i bombardeja el ~~nostre~~ front. Sentim els obusos
com passen per damunt nostre, ratllant el cel
amb un rovell de glas que es trenca, de carn
fina que s'esquinça. Podem veure tan bé la
trajectòria d'aquest ^{bronzit} rovell, que ens fa l'efecte que
ni obrien ben bé els ulls, podrien veure la traça
focosa del projectil.

els de l'altra banda s'agiten.

~~Després de l'atac, alguns dels nostres~~

~~l'altra banda~~ Solne Villalbera, cap a Lerol, veiem

Cal 3 15-11242
UB 32
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

non ~~les~~ trimotors ~~les~~ enemics, protegits per un
gran nombre de caces. És possible que ~~hauran~~
quedis a Terol alguna paret sencera, i això els
doni causes molestes.

Fa un vent que arreu fa canvi
i talla els llavis. El cel s'ha omplert de nú-
vols blancs, ràpidament, sense donar-nos temps
guarbé, ~~que~~ que ens fixéssim en el canvi. Són uns
núvols opacs, terribles, que poden servir molt bé
per a amagar els avions als nostres ulls.

Estem a punt d'arribar ~~al~~ dalt
de tot de la carena més alta, i de sobte, en torn-
bar un revolt de camí, l'horitzó s'allunya fins
l'infinit i s'estén als nostres peus un gran retall
de paisatge. Més avall del lloc on ens trobem

tal damunt d'aquests camps i aquests boscos, depararà
els rius i els llacs, i s'embilana per aquests munta-
nyes, lluny, fins aquells ~~llocs~~ senyalades blaves, i
més enllà, sempre endavant, amb el cap alt i la
barra segura, portant la llibertat i el dret a la
vida als ~~llocs~~ recors més obscurs d'aquesta Terra, i
marcant la ruta que haurà de seguir el món.

BASE DE RECLUTAMENT

HEM sortit de Barcelona amb un tren militar, ocupat gairebé totalment per ciutadans estrangers que vénen a incorporar-se a les Brigades Internacionals. El tren va ple; ens ha correspost ocupar un lloc en la plataforma, el més inconfortable i perillós, damunt l'encreuament de les planxes que uneixen els vagons.

Anem una mica perduts. No formem part de cap contingent organitzat amb responsables que sàpiguen exactament on cal dur els homes i la millor manera de dirigir-los. De fet, els meus quatre companys i jo tenim plaça en el tren d'una manera anormal i hom ens hi ha encabit per una mena de condescendència.

Tots cinc som dibuixants, i anem a allistar-nos als grups de xoc de carrabiners, destinats a la secció de camuflatge de la Base de Castelló. A la Comandància de Barcelona ens han lliurat un passaport de tropa, dient-nos que cerquéssim el mitjà de transport, sollicitant un lloc als cotxes en els controls de carretera, o bé procurant-nos plaça en qualsevol tren militar.

Per bé que no ens ho volguem confessar, sortim de Barcelona amb l'ànim deprimit. No sabem quan podrem reprendre la nostra vida civil, tan estimada, ni sabem si podrem reprendre-la. D'ara endavant, en la feina de bastir il·lusions haurem de comptar amb altres voluntats i ens caldrà prescindir una mica de la nostra; ens fa l'efecte que obrim un parèntesi, que la marxa de la nostra vida queda en suspens i aquest cop de ganivet a les nostres esperances ens anulla els sentits i ens fa mesells.

Deixem totes les coses que ens són grates per tal de fer-nos carrabiners. Heus aquí una cosa que si ens hagués estat profetitzada dos anys enrera, ens hauria semblat impossible d'imaginar tocant de peus a terra. Abans, els carrabiners eren uns ciutadans mig civils, mig militars, amb bufanda de tres voltes, una carmanyola i un gos. Portaven fusell, però els feia més nosa que servei i passejaven amunt i avall de les costes i inquietaven i distreien els pescadors. Criaven una placidesa que els feia aptes per a cultivar una mena de poesia interior, que a vegades els valia un lloc de prestigi en les tertúlies dels cafès rurals. Els carrabiners, amb els burots, es trobaven ben bé al mig de la indiferència peninsular.

Ningú no pensava fer-se carrabiner, perquè els carrabiners no es feien, naixien, i quan naixien tenien sempre uns cinquanta anys d'edat. La gent passava per llur costat i no els veia, i

si els veia, era per a trobar que no valia la pena de mirar-los.

I ve el 19 de juliol i d'entre totes les coses que es modifiquen i es transformen, una de les que sofreixen un canvi més profund és l'organització del cos de Carrabiners. Hi entra gent nova, algun director genial hi marca un esperit exactament d'acord amb les circumstàncies i en un espai de pocs mesos, allò que era la darrera força armada del país, es converteix en l'índex efectiu de la potencialitat bèl·lica de la República.

Han hagut de passar grans coses, i desaparèixer institucions, edificis i sentiments que semblaven eterns, perquè nosaltres cinc anéssim a fer de carrabiners i que hi anéssim una mica illusionats. Perquè, deixant de banda la incertesa i el neguit que produeix l'aventura damunt nostre —temperaments sedentaris i de poc món, que no sabem què fer de la malleta, i tan inhàbils que produïm enuig a tots els funcionaris públics que tractem—, anem a Castelló de la Plana amb un cert engrescament. De Castelló, base de Reclutament i Concentració del cos, han sortit quaranta-quatre batallons de xoc, que repartits per tots els fronts d'Espanya, fan quedar molt bé l'Institut, i han ajudat a crear el prestigi que ara fa que nosaltres, en mig de tot, sentim una certa satisfacció.

Ens hem assegut de qualsevol manera da-

munt les plaques de ferro, i el fred del metall ens glaça la carn. Hem passat per les primeres foradades de la ciutat, i el fum i l'àcid carbònic ens han fet malbé el coll, els ulls i el nas; ens fa l'efecte que estem abandonats de tothom, que no hi ha cap misericòrdia que ens pugui obrir els braços.

Els camarades estrangers que omplen el tren han passat, també, uns moments crítics, però reaccionen cantant. Després, quan els atzars de la guerra ens facin conèixer més gent i situacions més diverses, constatarem que una gran majoria d'estrangers, i els espanyols del sud, tenen una afició accentuada pel cant, i cantant els agrada exterioritzar llurs penes i benestars.

Estirant el coll, veiem de tant en tant algun fanal que illumina un tros de casa del carrer d'Aragó, molt per damunt nostre, en la part alta del clot de la via fèrria. Ens acomiadem d'aquesta darrera visió barcelonina i en aquests moments, de cara a la nit i amb el cel fosc, estem tristos.

* * *

Fa sis hores que viatgem. Tenim el nas glaçat, els muscles entumits, tot ens fa mal. Les hores, viatjant així, no són pas hores com les altres; duren infinitament, passen petjant fort per damunt de l'esperit i el lamenin.

Des de fa poca estona hem millorat la posi-

ció. Ens ha estat possible d'entrar al *water* del vagó, i allí, asseguts damunt la tapa de fusta, podem endormiscar-nos lleugerament. Ens anem rellevant, a fi que tots puguem dormir a estones i a fi, també, que ningú no ens prengui el lloc. Amb freqüència, quan algun viatger necessita utilitzar el *water*, ens alcem d'esma i li cedim la plaça. El temps indispensable només.

Ens han dit que estem a la meitat del camí. Sembla mentida que tinguem prou resistència per aguantar sis hores més com les que acabem de passar. Tenim un fred terrible, que ens deixa les mans balbes. La gelor se'ns ha ficat dins i ens fa l'efecte que tenim els pulmons oberts de cara al vent.

Estem tan prop de la màquina del tren, que molt sovint arriben fins a nosaltres esquitxos d'aigua calenta, que ens cremen la pell. No podem fer res per evitar-ho; ens acluquem d'ulls i tenim la sensació que la guerra, per a nosaltres, s'acabarà aquí.

* * *

S'ha fet de dia lentament; passem per uns camps d'arròs, plans, seguits, que s'allunyen de nosaltres a la velocitat del tren. Ja fa estona que hem entrat a la regió valenciana, i ara, quan la claror comença a illuminar el paisatge i els elements que li donen caràcter, constatem que totes les coses d'aquesta terra, en

relació a Catalunya, són d'una mida reduïda. Les construccions de la ruralia són exigües, amb freqüència les cobreix un arbre qualsevol, i els camins són més estrets, els recs més menuts, els carros i els cavalls més petits.

No és pas que tinguem cap prevenció contra aquest país, i deixant a part la impressió exposada —que per altra banda no té res de deshonorable—, trobem que és d'una gran bellesa. En aquesta hora del matí, afamats de poder mirar més enllà del nostre tros de plataforma, tenim la sensació que els diorames que desfilen pel nostre costat són pulcres, cada cosa ocupa l'espai que millor li pot escaure, i tot és net i brillant, àdhuc el fang dels camins. Els arbres més desemparats i les mates d'herba més inútils fan l'efecte d'estar incorporats al concert general pensant en el turisme.

Des que hem sortit de l'estació de Vinaròs hem començat a preguntar-nos si la pròxima serà la de Castellò. Però van transcorrent les hores i el tren fa la seva via sense precipitar-se, avançant pam a pam i mesurant el moviment com el carril de qualsevol nació petita i desmanegada, tan allunyada de la guerra com nosaltres ho estem de la pau.

Els passatgers han començat a deixondir-se, i de cara al matí, els ha entrat la pruïja de sortir a les plataformes i mirar el cel, amb uns ulls mig closos i uns cabells desordenats.

Ara ens adonem que també viatgen en el tren uns quants soldats de l'Exèrcit; se'n van cap al sud amb un permis d'uns quants dies i tenen un aspecte tan deixat anar, que sofrim pensant en la depressió d'esperit que produiran als futurs combatents de les Brigades Internacionals. Aquests soldats nostres, procedents de les primeres milícies, en conserven encara algunes reminiscències; tenen la mania de portar lligats al coll uns mocadors sense solta, amb retrats i paisatges omplint els angles i pintats de qualsevol manera. Van bruts, no saben treure partit de les robes de campanya i en general, cada vegada que ens vénen a visitar un grup de parlamentaris anglesos, hauríem d'agafar-los i amagar-los fins que els parlamentaris haguessin anat a distreure llur oci en una altra terra.

A nosaltres, que un cop adaptats al pensament d'anar a fer la guerra, ens agradaria fer-la bé i amb totes les garanties, la presència i el comportament d'aquests camarades ens amoïna. Amb ells va un capità, embolicat fins als ulls amb una manta que fa una pudor de corral de bens insuportable; tots plegats han sortit a la plataforma passant per damunt la gent, barallant-se amb tothom, i de sobte, sense preparar-se el clima, s'han posat a fer una mena de broma incomprensible. Diuen coses que, ells amb ells, podrien servir-los de base per a converses serioses, i de cop hi desco-

breixen una gràcia oculta i es posen a riure sorollosament. A més tenen la preocupació constant de demostrar als espectadors, amb exemples vius, llur concepte de les jerarquies en el si d'un Exèrcit Popular; tracten de tu el capità, marcant el *tu* amb força perquè la familiaritat quedi ben clara, i li donen cops a l'esquena, el fan objecte de 'murrieries de caserna i el capità ho pren pacientment i també riu amb riallades sense ànima, com ells.

I no obstant, cal tenir en compte que són homes que s'han jugat la vida diverses vegades, i que tenen dos o tres aspectes admirables, però no saben administrar llur glòria, i en lloc de plantar-se davant nostre, —que som els novicis de la lluita— i fer-nos acotar el cap d'admiració, ens fan un neguit terrible.

A mesura que la fi del viatge s'acosta, ens anem embriagant d'àcid carbònic i de soroll de rodes. Arribem a un estancament de la sensibilitat tan absolut que les darreres quatre hores de camí transcorren sense adonar-nos-en.

Hom ens avisa que ens acostem a Castelló i no podríem dir si ens n'alegrem o no. Preparem les maletes i els paquets amb desesma i ens agafa una rara pruija d'apinyar-nos damunt el marxapeu del vagó.

Quan el tren s'atura i ens trobem de sobte al centre de l'andana de l'estació, carregats d'embalums i sense saber on dirigir-nos, gaire-

bé ens arriba a semblar que el viatge s'ha acabat abans que no prevèiem.

Hem preguntat el camí de la Comandància a un carrabiner. Des d'ara ens mirem els carrabiners amb una simpatia especial; ens fa l'efecte que considerant-los forts i prestigiosos, creix la nostra força i el nostre prestigi.

Castelló de la Plana ens produeix una impressió estranya. Des que hi hem posat els peus, ens ha semblat una ciutat coneguda, en la qual no podem sentir-nos forasters de cap manera; hi arribem que fa un sol magnífic, com a final d'un matí que ha començat gris i ennuvolat. Després del fred que hem passat pel camí, el bon temps de Castelló, l'escalfor del sol, la calma de les coses i les persones que veiem pels carrers, ens encomanen una pau interior que atenua el neguit que ens dominava.

A la Comandància —hi hem trobat fàcilment— hi ha una guàrdia de carrabiners joves, forts, armats amb fusells moderns. Deixem l'equipatge en un recó de l'entrada, ajustant-nos, després d'haver-ho col·locat tot al lloc on podia fer més nosa, a unes disposicions molt encertades del caporal de la guàrdia.

Pugem una escala de casa de senyors, una mica tronada, i arribem a les oficines de reclutament; tot és ordenat, net; ningú no podria endevinar, mirant el terra i les parets, que es tracta d'una dependència oficial. Els

officinistes són amables i faciliten les coses, i hi ha un tinent que coneix molt bé allò que signifiquen els galons que porta a la màniga, i sap atenuar la desorientació dels nous reclutes i els ajuda a passar endavant.

Ens arreglen els papers, ens fan posar la signatura al peu d'uns llargs formularis que no llegim, perquè fet i fet els hauriem de trobar bé, i després ens diuen que cal presentar-nos a l'oficial cap de la Secció de Camuflatge, perquè registri la nostra entrada i ens autoritzi el val per a recollir l'equip.

* * *

A la tarda, amb el val autoritzat i els papers al corrent, hem anat a Intendència a recollir els uniformes i els accessoris militars. Ens ha faltat temps per a posar-nos les granes verdes, els casquets de campanya, les botes de pell altes.

Tres de nosaltres som d'estatura més aviat baixa, per sota dels 1'67 metres, i els altres dos són alts, per damunt dels 1'80 metres. Però tot el que ens han donat és de la mateixa mida, una mida que no correspon a ningú del nostre grup, i el que sobra als uns fa falta als altres. Acordem que això ja passa sempre, que és un cas comú a tots els exèrcits del món i que la gent ens ho tindrà en compte.

Tenim unes ganes enormes de sortir i pas-

sejar. Ens fa l'efecte que tothom trobarà tan extraordinari com el trobem nosaltres el fet de la nostra incorporació. "De carrabiners així no n'arriben cada dia —pensem— i la gent se n'adonará."

Com que la nostra plaça a la Secció encara no està ben determinada, tenim unes hores de marge i les aprofitem per a visitar la ciutat i sobretot per a lluir públicament la nostra estampa militar.

Més tard, quan estem ben convençuts que ningú no fa cas de nosaltres i que a la Base sobren carrabiners per a meravellar el poble, ens dirigim al cafè, on ens han dit que acostumen a reunir-se els carrabiners catalans. Heus aquí una cosa que no ens imaginàvem pas: hi ha molts carrabiners catalans. Gairebé tots els batallons que l'Institut té a primera línia, compten amb un gran nombre de ciutadans de Catalunya que juguen un paper preponderant.

Hem trobat antics coneguts, entre ells un amic dels meus anys d'Escola de Belles Arts. Ara és tinent, però ha aconseguit l'ascens deixant trossets de vida en els fronts del sud. Un projectil de morter va esclatar-li a l'esquena i el deixà inútil per sempre.

Tots aquests xicots han estat al front i només pensen a tornar-hi. Si hom els obliga a quedar-se a la reraguarda, els fa l'efecte que són víctimes d'una postergació i creuen en l'e-

xistència d'un complot encaminat a no deixar-los prosperar. Tot això, ara, ens sembla una mica estrany. No podem evitar-ho. Però el temps —un curt espai de temps, tanmateix— ens ensenyarà com és difícil de restar al marge d'aquesta atracció del front.

Estem satisfets, som feliços. En aquests moments de cafè, tenim la vida plena. Tota la marxa de la guerra, tot l'interès del món, gira al voltant del nostre uniforme nou.

LA CASA MORTA

HEM rebut una ordre de trasllat. Fins ara hem dormit a Lidón, en unes barraques incautades als pagesos. Al matí, quan el toc de diana despertava els batallons en formació, obriem una finestra que es badava amplemunt damunt els camps de tarongers. Vèiem la plana que s'estenia als nostres peus, gerda i tova, plena de la humitat de la rosada. Al fons, saludàvem la mar llatina, que ens afinava l'esperit al despuntar de cada dia.

Els companys més matiners sortien aviat de les barraques i anaven a rentar-se als recs. Portaven únicament pantalons i samarreta, i es guardaven del fred picant de peus i movent ràpidament els braços. Plaguejaven amb les pageses que es dirigien a treballar els camps, en uns carrets increïblement petits; les rialles pujaven fins a la nostra cambra i l'omplien tota, i aquest era el missatge de pau que ens foragitava la son de cada jornada.

Després sortiem nosaltres; no faltaven mai uns quants galàpats que ens interceptaven el camí. Ens miraven inflant el cos i no s'apartaven gens.

Ara ens han incorporat a la Delegació política de la Base, i tot aquest paisatge que ja començàvem a estimar, que ja era casa nostra, pren de sobte el to depriment dels comiats. Fa un dia de pluja, amb un cel fosc i baix, a l'abast de la mà. Els camins s'han omplert de fang i l'aigua dels recs baixa rogenca, espessa, més plena i més sorollosa que mai.

Ha vingut un camió a cercar els nostres equips. Carreguem els llits i les mantes, la roba, les maletes: heus ací els nostres béns i el nostre confort, que es poden abastar fàcilment amb una sola mirada.

Finalment pugem nosaltres i el camió arrenca. La pluja rebotja damunt la lona de la vela i sembla que milers de dits hi timbalegin; ens colloquem a la part posterior del vehicle, recolzats a la barana i contemplem un món reduït prodigiosament per la boira baixa.

Quan entrem al poble, el mal temps adquireix una finor magnífica i el to del dia s'estabilitza. Cauen unes gotes petites, que es deixen portar pel vent i es claven a la cara, com puntes d'agulla de fredor.

Ens hem presentat al comandant-delegat de la Base, que ens ha explicat la nova feina a la qual haurem d'aplicar-nos. Ens ha donat

ordres, també, que fan referència al lloc on haurem de dormir i on haurem de col·locar les nostres coses. No farem vida de caserna, i el nostre horari de treball difereix sensiblement del que hem observat fins ara.

Ens acompanyen dos ordenances de la Delegació, que fins ara han estat els únics estants de la casa que ens ha estat destinada. Són dos xicots abúlics, que per tal d'exhibir una mandra completa, tenen mandra àdhuc de parlar, i no ens aclareixen bé si es tracta d'una casa abandonada o incautada, o bé simplement d'un edifici propietat del Ministeri d'Hisenda. No obstant, deduïm de llurs paraules que la casa està en una situació estranya, indefinida, i que és possible que hi hagi passat quelcom d'extraordinari.

Arribem al carrer i fem cap al número que ens han indicat. Es una casa gran, de planta baixa i tres pisos; els vidres de la façana són gairebé tots trencats, i les persianes pengen esberlades, inservibles. De dalt a baix, la casa té un aspecte desballestat, com si hagués sofert —per bé que d'una manera atenuada— els efectes de la guerra, o de qualsevol manifestació de les forces de la naturalesa.

No es tracta, però, d'una casa miserable. La porta d'entrada és ampla, i és disposada de manera que pot permetre el pas de carruatges cap a l'interior de l'edifici. A cada banda del llindar, unes plaques de marbre treballat

proclamen la condició senyorial dels antics propietaris, i tota ella és plena de detalls destinats a acreditar la benestança dels habitants.

Un dels nostres acompanyants es treu una clau enorme de la butxaca i fa funcionar el pany, que grinyola planyívolament i fa carris-quejar les dents. En pocs moments s'ha fet fosc, i quan entrem a la casa, ens cal illuminar-nos amb espelmes.

En el vestíbul, de parets nues i totalment desproveït de mobles, hi ha un munt de papers cremats a terra, que dóna al departament un aspecte de deixadesa absoluta. Anem seguint el nostre guia i passem unes quantes cambres, tan mancades de mobiliari com l'anterior; la instal·lació elèctrica penja dels sostres, desfeta, i amb freqüència hem d'apartar els fils amb la mà, perquè no ens ratllin la cara. A vegades, copsem detalls de sol·licitud que han subsistit a través de la desfeta: pantalles polícromes, horribles, de perfil complicat i gust estúpid, probable labor conventual; testos de majòlica amb palmeres artificials, que devien jugar un gran paper durant els dies de gala; serrells de paper pintat, curosament retallats, protegint contra la pols l'empostissat dels armaris.

A mesura que anem avançant dins la casa, una picor insuportable als turmells ens dilueix la curiositat. Ve un moment que ens

veiem obligats a aturar-nos i ens gratem furiosament la part afectada; els dos ordenances esclafeixen a riure d'una manera sorollosa, perquè coneixen la gràcia ignorada de la cosa, i un d'ells ens explica:

—Són puces. La casa n'és plena de dalt a baix. Però només us molestaran els primers dies, perquè després la pell es curteix a força de picades i ja no es nota res. Tant de bo que les rates no ens donessin més neguit!

Són un parell de bruts. Fa una colla de dies que habiten la casa i no han fet res més que facilitar la invasió d'animallets acumulant brutícia a terra. Quan entrem a la cambra que els fa de dormitori, una pudor ben definida de corral de bestiar ens tapa els sentits. Un dels xicots assegura que si amb els ulls coberts l'haguessin portat fins ací, hauria cregut que el tancaven dins una gàbia de lleons.

Com que ens hem presentat tard a la Delegació, i no sabem el lloc exacte on caldria portar les nostres coses, no hem pogut donar l'adreça al camió i hom ens ha dut els llits i la roba al dipòsit de material de transeünts. Fins demà no els tindrem al nostre poder i de moment, aquesta nit, ens haurem d'arreglar de qualsevol manera.

Posar-se a dormir a terra, damunt d'unes rajoles fredes i humides, prop d'una finestra sense vidres i que ajusta malament, desproveïts de roba per a protegir-nos de l'aire fi que

entra per totes les escletxes, és una cosa que exigeix una abnegació molt superior a la nostra. Estem emmurriats, i fem una cara tan llarga que un dels nostres acompanyants, amb ganes de resoldre favorablement la situació, ens diu:

—A baix, en una habitació tancada, hi ha llits i roba. Si forcéssim la porta el podríeu utilitzar.

Baixem, saltant els graons de tres en tres, i ens aturem davant la porta indicada. El forat del pany és molt gran, i deixa intuir la solidesa del mecanisme que guarda l'habitació. Això ens desconcerta; sobtadament, una colla d'escrúpols s'empara de nosaltres i ens dificulta l'acció. No se'ns acut altra cosa que preguntar als ordenances:

—Ja ho sap això el delegat? Coneix l'existència d'aquesta porta tancada?

Els dos xicots sembla que s'hagin desvetllat una mica. Davant la perspectiva d'esbotzar la porta han adoptat un aire de plagasitat ibèrica, sorneguer, però una mica trist i contemplatiu. El més jove d'ells dos ens respon:

—El delegat no en sap res. No crec que hagi visitat mai la casa. L'amo de l'edifici va cedir-lo espontàniament al Cos i fins ara no ha estat utilitzat per a res important.

Aquesta cessió tan generosa ens estranya. La figura d'aquest propietari desconegut adquireix als nostres ulls un gran interès.

—I l'amo de la casa on es troba actualment?

—Es a Almazora. Ha intervingut diverses vegades en el proveïment del poble; s'ocupa de contractar partides de comestibles i els distribueix per diversos llocs de la província. Diuen que és un comerciant molt entès.

"Ací no hi ha tornat més d'ençà que va cedir la casa, durant els primers dies de la guerra. Va traslladar-se precipitadament a Almazora, i ningú no l'ha vist més per la capital.

Tot plegat ens sembla molt estrany i no ho acabem d'entendre. Ens passem una bona estona contemplant la porta; cada vegada trobem més exposat allò d'emprendre una acció pel nostre compte.

Els dos ordenances, que tenen una curiositat enorme per conèixer el contingut de l'habitació tancada, ens encoratgen:

—No pot passar res. Necessitem uns llits i no ens proposem altra cosa que utilitzar-ne uns que no fan cap servei determinat. Després, tornem les coses al seu lloc i no ens haurem compromès en res.

—I com ho sabeu que aquí dins hi ha llits i roba?

Aquesta pregunta, feta a la impensada, desconcerta els ordenances, i n'hi ha un que està a punt de lliurar-nos la voluntat. Però l'altre reacciona ràpidament:

—Per la finestra que dona al pati, a través d'una cortina mig ajustada, es veu un tros

d'armari i un llit parat. Quan es faci de dia podreu comprovar-ho vosaltres mateixos.

No sabem pas què fer. Voldríem que totes les circumstàncies aconsellessin d'esbotzar la porta, però l'enteniment no en troba cap que faciliti aquesta decisió. Per altra banda, la perspectiva de passar una nit en un llit tou i ben abrigats ens esmola l'egoïsme.

Sense meditar-ho més, sense que puguem explicar com ens hem decidit a fer-ho, ens trobem investint furiosament la porta a cops d'espatlla. La resistència és molt menor del que suposàvem; tota la fusta gemega i en un darrer esforç la porta s'obre de bat a bat.

Hi ha quelcom de rar en l'atmosfera d'aquesta habitació. Tota la casa fa sentor d'humitat i de resclosiment; però la nova cambra sembla més airejada i fa l'efecte que l'escalf familiar no n'és tan absent. Es com un organisme viu que subsistís dintre d'un gran cos mort; no podríem explicar-ho amb gaire precisió, però es tracta d'una sensació clara, que ens afecta d'una manera física. I el més extraordinari és que això que ens hauria de tranquil·litzar ens encongeix l'esperit inexplicablement.

L'habitació conté mobles, molts més que no li correspondrien normalment. Taules, armaris i cadires estan amuntegats i omplen tots els recons; no obstant, el desordre té en aquest departament un aire interior d'ordenació; els

objectes estan escampats d'ací d'allà, però cada un d'ells sembla ocupar un lloc que li escau perfectament i tots plegats fan l'efecte d'esperar alguna cosa transcendental. Nombrosos embalatges, fets amb una gran cura, esperen el moment que una mà coneguda els alci de terra i els faci fer el camí que tenen marcat prèviament.

Hi ha alguna cosa, en el replec més íntim i més pur del nostre instint, que ens fa pressentir la presència d'éssers humans, àdhuc quan cap dels nostres cinc sentits no n'acusa la proximitat. Amb els ulls tancats, només que l'aire d'aquesta cambra toqués la nostra pell, podríem assegurar que algú l'ha visitada amb freqüència, i que algunes d'aquestes visites són ben recents.

No ho podem pas evitar; passant per damunt de totes les consideracions de prudència i de mesura, comencem a obrir armaris i calaixos, a desfer algun dels embalatges i a examinar amb avidesa llur contingut. Un dels mobles és ple de figuretes de terrissa, pintades amb una policromia engrescadora, infeliç; totes són embolicades amb paper fi. S'endevina que hom els ha atribuït la categoria d'objecte d'art i conserven una mena de dignitat que es desprèn d'aquest prestigi. Si calia trencar-les (i no hi ha dubte que, pensant-ho bé, no podria fer-se'n res de més assenyat) hom ho faria amb una mica de considera-

ció, com si es tractés del compliment de la sentència d'un tribunal altíssim i inapel·lable. Hi ha dansarines que allarguen el braç amb una gran distinció, per a sostenir bombetes elèctriques; gossos i lleons que porten rellotges penjant de la boca; pierrots i colombines que naveguen en góndola, damunt d'un riu de llunts; camperols amb esclops, vells pescadors fumant amb pipa, un holandès i una holandesa, minaires i victòries de Samotràcia adulterades. Tot és horrible, tronat, no hi ha res que tingui, almenys, una espurna de picardia, però tot és extraordinàriament evocador; coneixem aquests models i els hem estimats durant la nostra infantesa. Els hem vistos a casa dels nostres companys, a casa dels nostres familiars i àdhuc a casa nostra. La persistència d'alguns dels sentiments i dels judicis absoluts de la nostra infantesa, ens obliga a fer el paper trist de mirar amb entenedriment aquests ninots.

A mesura que anem examinant detalladament el contingut de l'habitació, la raó ens obliga a modificar la primera impressió de l'instint. Sembla com si, realment, la cambra contingués tots els elements d'una fugida frustrada i que ningú no n'hagués modificat l'aspecte ni l'hagués petjat des de principis de la guerra.

Damunt d'una cadira trobem una ampolla de vidre que conté una miniatura de paisatge

de port de mar. Fet amb pasta de color i trossets de fusta pintada, no hi manca res: hi ha el far dalt d'una muntanyeta, una casa que pot ésser el dipòsit de mercaderies o el xalet del capità que mani més, un moll i un magnífic vaixell de vela. Es un treball fi, capaç d'impressionar per tota la vida qualsevol esperit simple i que sàpiga considerar les coses.

La troballa més important ens espera a la dependència de l'habitació destinada a dormir. Allí hi ha, efectivament, un llit parat i un gran armari de lluna; sembla com si tot això hagués estat abandonat fortuïtament amb l'esperança de tornar-hi en un termini breu. L'armari conté roba, capells de dona, uns vestits masculins i una cartera de pell: heus ací la troballa considerable.

Obrim la cartera. És plena de documents i alguna fotografia familiar; escriptures de compra i venda de terrenys i edificis, pòlisses d'assegurança i diverses cartes. Entre aquestes, en trobem una datada a Alemanya, pocs dies després del 19 de juliol. Devia entrar a la Península sense ésser sotmesa a censura i àdhuc és possible que, en aquells primers dies de la guerra, la censura de correspondència no existís. La carta, escrita en francès, diu:

"Görlitz, 12 d'agost del 1936.

Al senyor Miquel Xardú.

Distingit amic:

Per la premsa, i per conductes d'informa-

ció més directes, m'he assabentat de la caòtica situació del vostre país. Lamento molt que vós personalment, i la vostra família, es-
ligueu exposats a ésser víctimes de les esco-
meses d'una plebs enfollida i sanguinària.
M'han dit que els comunistes recorren els car-
rers de les vostres poblacions i assassinen la
gent a centenars, pel sol delictes d'ésser ben-
estants. Desitjo de tot cor que us pugueu lliu-
rar d'aquesta onada de crims i voldria aju-
dar-vos a aconseguir-ho.

Ara és oportú de parlar del vostre antic pro-
jecte de visitar Alemanya. Persistiu encara
en la vostra idea? Jo puc ajudar-vos a sortir
d'Espanya, perquè tinc bons amics en els con-
solats del Reich a la Península.

Ací tindrieu ocasió de treballar intensa-
ment per Espanya. Les coses del vostre país
ens interessen molt, i seria més eficaç el tre-
ball que podrieu fer des de Görlitz que el que
pugueu fer des de Castelló.

Espero amb veritable interès noves vostres.
Mentrestant, us reitero el testimoni de la
meva consideració més distingida, i us prego
que presenteu els meus respectes a la senyora
Xardú.

Vostre,

Erich Blume."

Ens sorprèn que hom pugui deixar abando-
nada una lletra tal, i no acabem d'entendre
el mecanisme d'una fuga prou estúpida per a

deixar rastres com aquest. No obstant, per damunt de tots els dubtes i totes les reflexions que pugui suscitar l'examen d'aquest episodi, hi ha una cosa terriblement clara: aquest senyor Xardú, amo de la casa, és un individu suspecte que, a desgrat de tot, continua a la Península i especula en afers molt delicats en temps de guerra, susceptibles de produir pertorbacions d'envergadura.

No sabem pas què fer. La carta d'Alemanya ens pesa a les mans i tots plegats voldríem trobar una manera brillant de posar en evidència la nostra troballa.

S'ha fet molt tard i, de moment, el que ens sembla més raonable és anar-nos-en a dormir i passar la nit de la manera que puguem. Demà al matí anirem a veure el comandant-delegat i li lliurarem el resultat de la nostra inspecció fortuïta.

* * *

El comandant ens ha rebut de seguida. Duia el cansament marcat a la cara, perquè s'ha lliurat a un treball intensíssim i fa una sèrie de nits que no dorm.

La carta d'Alemanya li ha semblat extraordinàriament interessant i, per altra banda, ha mostrat una gran sorpresa en conèixer aquest aspecte del senyor Xardú.

Ha donat ordres de cercar quelcom en un arxiu i a la poca estona tenia a les seves mans

una carpeta i uns documents. N'ha seleccionat uns quants i ens ha pregat que els llegíssim.

—Mireu: la personalitat d'aquest Xardú i la seva condició d'antifeixista, venien avalades per una organització obrera revolucionària. Aquests avals concedits lleugerament, amb esperit d'oficinista, ens donaran moltes sorpreses. Hem tingut tanta feina amb els casos evidents de sabotatge que no hem pogut entretenir-nos a comprovar un per un la veracitat dels avals polítics. Per altra banda, aquest senyor Xardú va fingir un gran fervor antifeixista en cedir un edifici al Cos per tal de dedicar-lo a atencions militars.

El comandant ha parlat encara durant força temps amb nosaltres. Després ha sortit de la Delegació i ens ha anunciat que anava a començar les diligències relacionades amb la carta d'Alemanya.

Quan entrem al nostre departament de treball, amb l'esperit descarregat i les mans lliures, el temps comença a recobrar la placidesa llevantina. El sol, filtrant-se a través de les persianes, ens ratlla la cara i els mobles del taller.

LES RUTES HISTORIQUES

